

'หายใจ เจ็บ'

ภาพสะท้อนการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของประชาชนไทย

กฤตยา อาชวนิจกุล
อนุชาติ พวงสำลี
สุพร ชุณหวิทยานนท์

ศูนย์ฮอทไลน์มิดล มหาวิทยาลัยมิดล
พฤษภาคม 2536

“หาย ตาย เจ็บ”

ภาพสะท้อนการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน
ของประชาชนไทย

โดย

กฤตยา อาชวนิจกุล
อนุชาติ พวงลำสี
สุพร ชุณหวิทยานนท์

ศูนย์ฮอทไลน์คดี
โครงการวิจัยเรื่อง “เหตุการณ์พฤษภาคม 2535”

รายงานนี้ถือเป็นพันธกิจประชาธิปไตย
ที่ศูนย์ฮอทไลน์คดีนำเสนอต่อสาธารณชน
ในวาระครบรอบหนึ่งปีเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

8 พฤษภาคม 2536

“หายใจ เจ็บ”

ภาพสะท้อนการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของประชาชนไทย

เขียนโดย

กฤตยา อาชวนิจกุล

อนุชาติ พวงสำลี

สุพร ชุณหวิทยานนท์

ISBN 974-587-603-8

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

จำนวนพิมพ์ครั้งแรก 200 เล่ม

พิมพ์ที่ฝ่ายการพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน

จัดพิมพ์โดย ศูนย์ฮอทไลน์คดี

เอกสารทางวิชาการหมายเลข 167

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ถนนพุทธมณฑล 4 ตำบลศาลายา

กิ่งอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์ 441-9667

โทรสาร 441-9333

คำนำ

อีกไม่กี่วันแล้วก็จะครบหนึ่งรอบปีของเหตุการณ์ 17-20 พฤษภาคม 2535 ทำให้ผู้เขียนนึกย้อนกลับไปถึง ในขณะที่ตั้งใจจะจัดตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุบุคคลผู้สูญหายจากเหตุการณ์ โดยมีได้คาดคิดว่า งานของศูนย์หอโหล่มพิศลจะได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนสามารถเขียนรายงานเสนอต่อสาธารณชนได้ ในช่วงของความคิดขณะนั้นคิดเพียงว่าเราควรทำอะไรสักอย่างหนึ่งโดยใช้ความรู้ ความสามารถ ความถนัดในวิชาชีพให้เป็นประโยชน์กับประชาชนที่ถูกกระทำในเหตุการณ์ครั้งนี้ ต่อเมื่อได้เสนอความคิดเห็นนี้ต่อเพื่อนร่วมงานที่เห็นสอดคล้องกันหลายคน จึงตกลงร่างโครงการเสนอขออนุมัติต่อผู้บังคับบัญชา คือ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล โดยเป็นการเสนอผ่านที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย และได้รับอนุมัติให้ดำเนินงานได้

งานของศูนย์หอโหล่มพิศลที่สามารถดำเนินการจนถึงปัจจุบันนี้ยังย้ำความเชื่อของผู้เขียนให้เชื่อวลีที่ว่า “งานสำเร็จไปมิใช่ใครเพียงคนเดียว” ยิ่งขึ้น

จะเป็นเพราะโชค หรือ ชะตากรรมหรือจังหวะเวลาอันเหมาะสมต่อสถานการณ์จึงทำให้ผู้เขียนได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์หอโหล่มพิศล จากบุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่ผู้บริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัย คือ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยและเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนลึกซึ้งผู้หนึ่ง ซึ่งท่านได้แสดงความกล้าหาญต่อประเด็นนี้มาในเหตุการณ์นี้หลายต่อหลายครั้ง ผู้บังคับบัญชาถัดมาคือ รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ที่เอาใจใส่ในรายละเอียดและเป็นที่ปรึกษามาตั้งแต่ต้น เพื่อนร่วมงานสำคัญที่บังเอิญเป็นผู้บังคับบัญชาในขณะนี้คือ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ จำรัสฤทธิ์วงศ์ ที่สนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องถ่ายเอกสาร และเครื่องคอมพิวเตอร์ ในระยะต้นของงานและยังคงเอาใจใส่เป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่องจนถึงขณะนี้ และบุคคลที่ให้การสนับสนุนสำคัญอีกคนหนึ่ง คือ อาจารย์ชัยยุทธ บุญญาณิตย์ ผู้อำนวยการกองกลาง สำนักงานมหาวิทยาลัยมหิดล ที่ดูแลทุกข์สุขในด้านสถานที่และเครื่องใช้ไม้สอยสำนักงานสนับสนุนการทำงานในทีมของเรา ในช่วงที่ยังนั่งทำงานกันอยู่ที่เชิงสะพานปิ่นเกล้า ผังธนบุรี

ศูนย์หอโหล่มพิศลสามารถดำเนินงานมาได้อย่างต่อเนื่อง ก็ด้วยเงินทุนสนับสนุนจากองค์กรและประชาชนไทยทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งมีเพื่อนที่เข้ามาเป็นอาสาสมัคร

ให้กำลังใจในการทำงานจำนวนมากจนไม่สามารถจะเอ่ยนามทุกคนได้หมดในหน้า “ขอบ-
พระคุณ”

ศูนย์หอโหล่มคิดยังคงจะดำเนินงานต่อไปอีกประมาณสิบเดือนในรูปโครงการวิจัย
“เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535” และยังคงหวังความร่วมมือจากผู้ประสบเหตุการณ์ที่จะ
มาเล่าเรื่องที่เห็นด้วยตนเอง อันเป็นข้อมูลชั้นต้นเพื่อช่วยกันต่อภาพเหตุการณ์ปราบปราม
ประชาชนครั้งนี้ โดยยังคงยึดหลักในการทำงานเพื่อช่วยพิทักษ์สิทธิมนุษยชนของประชาชน
ไทย ด้วยการเสนอรายงานที่เป็นจริง ถูกต้อง ตรวจสอบได้ ดังรายงานที่ถืออยู่ในมือผู้
อ่านขณะนี้ ข้อคิดเห็นในรายงานนี้เป็นทัศนะของผู้จัดทำรายงาน ซึ่งอาจมีผู้เห็นพ้อง เห็น
ต่าง หรือเห็นแย้ง ผู้เขียนหวังว่าผู้อ่านคงสะท้อนความคิดเห็นมายังผู้จัดทำรายงานนี้ เพื่อ
ช่วยเติมต่อทัศนะที่หลากหลายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการจัดตีพิมพ์ในครั้งต่อไป

กฤตยา อาชวนิจกุล

8 พฤษภาคม 2536

ศูนย์หอโหล่มคิด

โครงการวิจัย “เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535”

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา

ถนนพุทธมณฑล นครปฐม 73170

โทรศัพท์ 4419667

โทรสาร 4419333

“ขอบพระคุณ”

- (1) ผู้ช่วยเลขาธิการของศูนย์หอเทคโนโลยีมหิดลอย่างต่อเนื่อง
ศาสตราจารย์นายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์

ดร.นภาพร หะวานนท์

อาจารย์ลือชัย ศรีเงินยวง

อาจารย์อุดม ศรีทิพย์

ดร.พัฒน์ วิจิจะกุล

คุณศรีพิมพ์ ชาเวียร์

คุณวิมลศรี ตรีกุลสิน

คุณวรรณ จารุสมบุรณ์

คุณเพ็ญจันทร์ ประดับมุข

คุณมัทนา เสดมี

คุณวันทนี มหาสิริไชยกุล

คุณทักษิณ ตนกกุลไพศาล

คุณเพ็ญจิต คุโณปการวงศ์กร

คุณอรพรรณ หันจางสิทธิ

คุณสมหญิง สุวรรณวัฒน์

พลตำรวจเอก พงษ์อำมาตย์ อมาตยกุล

พันตำรวจเอก วุฒิ พัวเวส

ร้อยตำรวจโท ไพศิษฐ์ สังคหะพงศ์

และผู้ช่วยงานอีกจำนวนมากที่ไม่สามารถเอ่ยนามมาได้ทั้งหมดในที่นี้

- (2) ผู้สนับสนุนทุนศูนย์หอเทคโนโลยีมหิดล

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี บริจาคในนาม ศบภ.

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก บริจาคในนามคนไทยในอเมริกา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์

คุณตรีสวิน จิตติเคธารักษ์

คุณสิทธิ อาชวนิจกุล

คุณนงนุช อุณหิไวทยะ

คุณธงชัย เศรษฐนันท์

คุณบรรเทิง จันทร์กระจ่าง

คุณแคเนียต บุญยนิคย์

คุณธนพงษ์ นุชนารถ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	i
“ขอบพระคุณ”	iii
สารบัญ	iv
บทที่ 1 การถูกละเมิดสิทธิพื้นฐานทางการเมืองของประชาชน ภาพสะท้อนจากเหตุการณ์พฤษภาคม 2535	1
1.1 ประชาธิปไตยกับสิทธิมนุษยชนพื้นฐานทางการเมืองของประชาชน	1
1.2 รสช.กับการชุมนุมทางการเมืองเดือนพฤษภาคม 2535	3
1.3 การเกิดขึ้นขององค์กรสิทธิหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ	10
1.4 สรุปสถานการณ์การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของประชาชน	11
บทที่ 2 บทบาทและภาระหน้าที่ของศูนย์ฮอตไลน์มิดิล	14
2.1 ความเป็นมา	14
2.2 ภารกิจในช่วงต้น	16
2.3 ศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง	18
2.4 การประสานและเผยแพร่ข้อมูลกับสื่อมวลชนและผู้สนใจ	20
2.5 การประสานงานและร่วมเป็นกรรมการชุดต่างๆ	27
2.6 สรุป	29
บทที่ 3 ผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต และผู้สูญหาย	30
3.1 คุณลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจของผู้ประสบภัย	33
3.2 สภาพการถูกทำร้ายของผู้ชุมนุม	38
3.3 สภาพความรุนแรงของการสังหารผู้ชุมนุม	48

บทที่ 4	กระบวนการพิสูจน์ติดตามผู้สูญหาย	53
4.1	การสืบหาคนหายพลัดหลงของทางราชการ	53
4.2	กระบวนการประเมินสถานภาพผู้สูญหาย	55
4.3	ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ถูกแจ้งสูญหาย	59
4.4	ผู้ที่คาดว่าสูญหายในเหตุการณ์	68
4.5	กรณีตัวอย่างผู้ที่คาดว่าสูญหายในเหตุการณ์	84
บทที่ 5	พันธกิจที่ยังไม่สิ้นสุด	95
5.1	พันธกิจของรัฐต่อผู้ประสบภัย	96
5.2	พันธกิจของรัฐต่อการประกันสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของประชาชนไทย	100
	เชิงอรรถท้ายเรื่อง	109
	ภาคผนวก	111
1	สรุปข้อมูลการแถลงข่าวต่อสาธารณชน	112
2	รายชื่อผู้ที่ติดต่อไม่ได้	116
3	ตัวอย่างจดหมายตอบกลับของผู้ถูกแจ้งสูญหายที่กลับบ้านเดือนตุลาคม	123

บทที่หนึ่ง

การถูกละเมิดสิทธิพื้นฐานทางการเมืองของประชาชน

ภาพสะท้อนจากเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

1.1 ประชาธิปไตยกับสิทธิมนุษยชนพื้นฐานทางการเมือง

แม้เป็นเรื่องที่ยังถกเถียงกันอยู่ในวงวิชาการ ทั้งทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และผู้สนใจกระบวนการประชาธิปไตยว่า ความหมายที่แท้จริงและองค์ประกอบของประชาธิปไตยนั้นคืออะไรและควรเป็นไปในรูปแบบใด แต่จากการสำรวจถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีอยู่ในประเทศต่างๆปัจจุบันนี้ รวมทั้งการเกิดขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในประเทศที่ดูเหมือนจะมีความเป็นประชาธิปไตยอยู่น้อย หรือประเทศที่มีการปกครองในระบอบเผด็จการอย่างชัดเจน เราจะพบว่าการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่ง “ประชาธิปไตย” นั้นมีความแตกต่างหลากหลายกันออกไป อันเป็นผลพวงมาจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองการปกครอง ที่ไม่สามารถตัดตอนได้ในแต่ละประเทศ เพราะประวัติศาสตร์ได้มีการส่งผ่านมาตามวิถีปฏิบัติและวิธีการให้คุณค่าทางสังคมเศรษฐกิจของวัฒนธรรมความเชื่อในแต่ละสังคม

ประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมการเมือง ที่ส่งผ่านจากประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบันในแต่ละสังคมสภาพเงื่อนไขทางสังคมเศรษฐกิจ การเมืองและยุทธศาสตร์ (vision) ที่แตกต่างกันนี้ ก่อให้เกิดมีประชาธิปไตย แบบอังกฤษ แบบอเมริกา แบบฝรั่งเศส แบบญี่ปุ่น แบบแขกแขกและแบบไทยไทย แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบไหนก็ตาม พื้นฐานร่วมกันที่สำคัญอย่างหนึ่งของความเป็นประชาธิปไตยก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชน ทั้งปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มพลังทางสังคมมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ความเห็นและความต้องการของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลนี้ต้องมีช่องทางที่จะแสดงออกมาได้อย่างเสรีและเป็นที่ได้ยินและยอมรับฟังจากรัฐ

รากเหง้าของประชาธิปไตยจึงอยู่ตรงที่ว่า มีการประกันสิทธิพื้นฐานของประชาชนทางการเมือง นั่นคือ การเปิดโอกาสให้กลุ่มพลังทางสังคมสามารถปะทะสังสรรค์กันสามารถเจรจาต่อสู้กันในระบบกติกาหนึ่งๆ กระบวนการในการตัดสินใจใช้อำนาจ ต้องมีการเปิดช่องทางให้มีการสร้างสัมพันธ์ภาพทางอำนาจระหว่างกลุ่มพลังทางสังคม ที่มีส่วนร่วม

ในกระบวนการตัดสินใจซึ่งบางกลุ่มอาจมีมาก บางกลุ่มอาจมีน้อย แต่ไม่มีกลุ่มใดเลยหรือนักคิดใดเลยจะถูกปิดกั้นโอกาสตรงนี้ให้เป็นศูนย์¹

กล่าวสำหรับบริบทของประเทศไทย ประชาธิปไตย จึงมิได้หมายถึงแค่การมีรัฐสภา และมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ประชาธิปไตยแบบระบบรัฐสภา ก็มีใช้หมายถึงแค่เพียงการพยายามยึดคัมภีร์ทางกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญสุดยอดในการบริหาร トラบไตก็ตาม ที่สังคมยังมีกฎหมายที่ล้าหลังไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทุกๆ วัน トラบไตก็ตามที่ยังมีกฎหมายที่เอาเปรียบประชาชน กฎหมายที่อำนาจสิทธิและประโยชน์ให้แก่คนบางกลุ่ม และสิทธิรอนสิทธิ (บางครั้งก็ละเมิดสิทธิ) ของคนอีกกลุ่มหนึ่ง トラบไตนั้นประชาธิปไตยแบบคัมภีร์ก็ดูจะคับแคบและเลือกปฏิบัติอย่างยิ่ง

เหตุการณ์นองเลือด จากการปราบปรามประชาชนที่ชุมนุมประท้วงทางการเมือง เมื่อวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 เป็นข้อเท็จจริงชัดเจนอีกครั้งหนึ่งในสังคมไทยที่สิทธิพื้นฐานทางการเมืองและทางการเมืองรับรู้ข่าวสารได้ถูกละเมิดอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดความเสียหายถึงชีวิตและเลือดเนื้อของประชาชนจำนวนนับพันคน

รายงานฉบับนี้มีได้มุ่งจะชี้ว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด ทั้งฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายผู้นำการชุมนุม และรวมถึงผู้มาร่วมชุมนุมด้วย แต่ตั้งใจที่จะเสนอประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนพื้นฐานทางการเมืองของประชาชนและสิทธิมนุษยชนในด้านอื่น ๆ ที่ควรได้รับการเคารพและปกป้องจากรัฐ อันเป็นประเด็นแกนหลักของรายงานนี้ ทั้งนี้โดยพยายามจะเชื่อมโยงให้เห็นภาพการถูกละเมิดสิทธิของประชาชน ที่ประสบความรุนแรงจากเหตุการณ์ครั้งนี้ และจะรายงานผลการดำเนินงานในรอบ 11 เดือนที่ผ่านมา ของศูนย์ฮอทไลน์มหิดล ที่ถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อมุ่งพิทักษ์สิทธิของผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่หลักของศูนย์ฮอทไลน์มหิดล โดยจะนำเสนอรายละเอียดของ ผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และกระบวนการพิสูจน์ติดตามผู้สูญหาย

คณะผู้จัดทำรายงานมีความเชื่อว่า ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนกำลังเป็นประเด็นหลักของการต่อสู้ทางการเมืองในทุกวงการ ทุกวิชาชีพและทุกระดับชั้น ตั้งแต่การเมืองในครอบครัว การเมืองในชุมชน การเมืองในวงธุรกิจ และการเมืองในระดับประเทศและระหว่างประเทศ นับแต่นี้ต่อไปการต่อสู้ของมนุษยชาติจะหันไปสู่การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ชัดเจนและชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 รสช.กับการชุมนุมทางการเมืองเดือนพฤษภาคม 2535

กระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยได้เริ่มพัดเข้าสู่สังคมไทยตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 จนกระทั่งเป็นกบฏ ร.ศ.130 ในรัชกาลที่ 6 และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 ในช่วงการพัฒนาอย่างระหกระเหินของประชาธิปไตยแบบไทยไทยที่ ย่างก้าวครบ 60 ปีเต็ม ใน พ.ศ.2535 ที่ผ่านมา ได้ผ่านการพยายามยึดอำนาจรัฐประหาร ถึง 23 ครั้ง และสามารถทำการรัฐประหารยึดอำนาจได้สำเร็จรวม 12 ครั้ง ผ่านการเกิดการนองเลือดในการเรียกร้องประชาธิปไตย เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 และเกิดการปราบปรามเช่นฆ่า ประชาชนอย่างทารุณโหดร้ายเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 จนถึงการยึดอำนาจครั้งสุดท้ายเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 โดยคณะนายทหารที่เรียกตัวเองว่า “สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่ง-ชาติ” (รสช.)

ในจังหวะก้าวที่รัฐบาลเลือกตั้งของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สะดุดล้มคว่ำลงจาก การยึดอำนาจของ รสช. ที่มายอมรับภายหลังว่าที่ทำปฏิวัติเพราะกลัวถูกโยกย้าย² เป็น จังหวะก้าวที่พายุสงครามเย็นระหว่างค่ายโลกเสรีและค่ายโลกคอมมิวนิสต์ได้สงบนิ่งลง ก่อให้ เกิดกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างสูงในประเทศสังคมนิยม และประเทศโลกที่สาม บรรยากาศของประเทศที่เคยจำกัดเสรีภาพในการมีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็นของประ- ชาชนกำลังคลี่คลายไปสู่เส้นทางประชาธิปไตยมากขึ้น การเกิดรสช.ในประเทศไทยจึงนับว่า เป็นการทวนกระแสประชาธิปไตยที่กำลังพัดแรงทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประชาชนไทยเริ่มเคยชินกับการปกครองโดยรัฐบาลเลือกตั้ง (หลังการประกาศใช้รัฐ ธรรมนูญ พ.ศ. 2521) มาร่วมสิบปี คณะรสช.จึงถูกจับตามองอย่างใกล้ชิดด้วยความไม่ไว้วางใจ จากกลุ่มพลังทางสังคมหลายกลุ่มว่า บุคคลในคณะรสช.ยึดอำนาจเพื่อตนเองหรือเพื่ออะไร กันแน่ แม้ผู้นำของคณะ รสช.สัญญาว่าจะจัดให้มีการเลือกตั้งภายในหกเดือน และแต่งตั้งนาย อานันท์ ปันยารชุน อดีตนักการทูตและนักธุรกิจ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ความไม่ไว้วางใจนี้ ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้ในระยะแรกจะมีเสียงสนับสนุนที่ค่อนข้างกว้างขวางต่อการโค่น ล้มรัฐบาล “บุฟเฟอคาปิเนท” หรือ “ธุรกิจการเมือง” ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ตาม แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์การร่างรัฐธรรมนูญที่แสดงแนวโน้มชัดเจนว่า รสช.ต้องการจะ สืบทอดอำนาจของตนเองต่อไปอีกหลายปี กระแสแห่งความไม่ไว้วางใจก็เริ่มก่อตัวเป็น รูปร่างชัดเจนขึ้น

ในช่วงหนึ่งปีเศษๆที่ รสช.ยึดอำนาจอยู่นั้น แม้ว่า นายอานันท์ ปันยารชุน สามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองและมีอิสระในการบริหารบ้านเมืองระดับหนึ่ง และได้พิสูจน์ตนเองว่าไม่ใช่หุ่นเชิดของ รสช. แต่มีปรากฏการณ์หลายครั้งที่ รสช.ได้ใช้อำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการก่อกบฏและการเรียกรองสิทธิของผู้ใช้แรงงานและก่อกบฏและการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ในเดือนเมษายน 2534 ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 และการตราพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ.2534 เพื่อยกเลิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ และตีกรอบจำกัดการรวมตัวของพนักงานรัฐวิสาหกิจให้อยู่ในรูปสมาคม โดยมีขั้นตอนการก่อตั้งที่ซับซ้อนมากขึ้น ต่อมาไม่นาน นายทง โพธิ์อ่าน ผู้นำแรงงานรัฐวิสาหกิจ ที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจอย่างโจ่งแจ้ง ได้สูญหายไปอย่างไร้ร่องรอยจนถึงปัจจุบันนี้

ประเด็นถัดมาการหลบหนีออกนอกประเทศของ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เพื่อหลบภัยทางการเมืองเนื่องจากถูกกล่าวหาว่า หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ซึ่งมีมูลเหตุมาจากการอภิปรายแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์การยึดอำนาจของ รสช.อย่างรุนแรงในการอภิปรายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2534 นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เพิ่งเดินทางกลับประเทศไทยหลังจากการจัดตั้งรัฐบาลชุดปัจจุบันอันมี นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีไม่นาน เพื่อเข้ามอบตัวผู้คดีที่ถูกกล่าวหา ขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาตามกระบวนการทางกฎหมาย

ความไม่ไว้วางใจของกลุ่มพลังประชาธิปไตย เริ่มก่อกระแสชัดเจนจนเกิดการชุมนุมประท้วงขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 2534 เมื่อร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 กำหนดว่า นายกรัฐมนตรีไม่ต้องมาจากการเลือกตั้งและยังกำหนดในบทเฉพาะกาล ให้ประธานสภา รสช.เป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ซึ่งก็คือการให้อำนาจ รสช.เป็นผู้เลือกนายกรัฐมนตรีตามที่ตนต้องการนั่นเอง ก่อนการชุมนุมประท้วงใหญ่ เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ประกาศว่า ตนเอง และพลอากาศเอกเกษร โจนินิล จะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญก็ถูกประกาศใช้โดยไม่ได้มีการแก้ไขสาระสำคัญสองประการดังกล่าว

ภายหลังการเลือกตั้งเดือนมีนาคม 2535 พรรคการเมืองปีกที่สนับสนุนทหารได้ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลขึ้นและสนับสนุนให้ นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ถูกมองว่าจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นฐานต่อท่อนอำนาจของ รสช. ให้เป็นนายก

รัฐมนตรี แต่ภายหลังจากกระแสข่าวเรื่องรัฐบาลสหรัฐอเมริกาปฏิเสธการให้วีซ่าแก่นายณรงค์ วงศ์วรรณ เนื่องจากอาจมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติดข้ามประเทศ พรรคการเมืองห้าพรรคคือ พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคราษฎร และพรรคประชากรไทย ก็หันมาเลือกพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีแทน โดยพลเอกสุจินดา คราประยูร ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2535

ในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ 8 เมษายน 2535 ร.ต.ฉลาด วรฉัตร ได้ประกาศอดอาหารประท้วงการก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งและเรียกร้องให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออก หลังจากนั้นก็มีกลุ่มพลังทางสังคมสำคัญๆคือ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) และพรรคการเมืองฝ่ายค้าน คือ พรรคพลังธรรม พรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคเอกภาพ ได้ร่วมเคลื่อนไหวเรียกร้องด้วยจนก่อให้เกิดการชุมนุมครั้งใหญ่ขึ้นในช่วง 4-10 พฤษภาคม 2535 ปฏิบัติการตอบโต้จากรัฐบาลขณะนั้น โดยเฉพาะตัวพลเอกสุจินดา ได้แสดงท่าทีแข็งกร้าว ท้าทาย และมองผู้นำการชุมนุมและผู้เข้าร่วมชุมนุมเป็นผู้ใช้กฎหมาย นอกจากการกล่าวว่า “ยอมเสียสละเพื่อชาติ” ในการเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว พลเอกสุจินดา ยังแถลงในสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2535 ว่าที่รับเป็นนายกรัฐมนตรีก็เพื่อรักษาระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ต้องการให้เกิดประชาธิปไตยแบบสภาเปรซิเดียมและเพื่อรักษาศาสนาพุทธที่กำลังถูกคุกคามไม่ต้องการให้เกิดศาสนาพุทธนอกรีต

ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลพลเอกสุจินดา ยังใช้สื่อมวลชนที่รัฐบาลควบคุมไปในทำนองขัดขวางการชุมนุม ที่สำคัญคือการปิดเบี่ยงข้อเท็จจริงบางประการของผู้ชุมนุม และปิดกั้นข่าวสารข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการชุมนุม ทำให้ประชาชนที่ต้องการรู้ความเป็นจริง และประชาชนที่สนับสนุนการเรียกร้องแต่ไม่ได้เข้าร่วมชุมนุม รวมทั้งประชาชนที่อยากรู้ อยากเห็น ออกมาร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมาก ในกลุ่มประชาชนผู้เข้าร่วมชุมนุมเริ่มมีความรู้สึกไม่พอใจอย่างมากต่อรัฐบาล เพราะเห็นว่าการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองครั้งนี้ เป็นสิทธิเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534

อย่างไรก็ตามมีข้อเท็จจริงประเด็นหนึ่งที่สมควรตราไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า การออกมารับรองอดอาหารและน้ำอย่างเคร่งครัดของ พลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมในขณะนั้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม โดยพร้อมที่จะตายภายใน 7 วัน ถ้าพลเอกสุจินดาไม่ลาออก มีส่วนหนุนนำอย่างสำคัญให้จำนวนผู้ออกมาร่วมชุมนุมประท้วงเพิ่มขึ้นถึงหลักแสนอย่างรวดเร็ว

เร็ว และทำให้การต่อต้านนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เป็นกระแสหลักที่อยู่
ในความสนใจของคนทั้งในและต่างประเทศ แม้ว่าถัดมาหลังจากนั้นอีกเพียง 5 วัน พลตรี
จำลอง ศรีเมือง ก็ขอฉันทานุมัติเลิกขออาหารและน้ำจากผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วง ซึ่งเป็น
คำถามอยู่ในใจของคนเป็นจำนวนมากเช่นกันว่าการประกาศขออาหาร และน้ำของพลตรี
จำลอง ศรีเมือง เป็นเพียงละครการเมืองฉากสำคัญที่ถูกสร้างขึ้นอย่างจงใจหรือเปล่า ต่อเมื่อรู้
แน่ชัดว่าพลเอกสุจินดา คราประยูร คงไม่ลาออกแน่นอนภายใน 7 วัน รวมทั้งสถานการณ์การ
ชุมนุมมีทิศทางที่จะยืดเยื้อยาวนานไปกว่า 7 วัน จึงทำให้พลตรีจำลอง ศรีเมือง ต้องหาหน
ทางถอยหลังกลับ

แม้พลตรีจำลอง จะอธิบายไว้ในหนังสือ “ร่วมกันสู้” ว่า เหตุที่เลิกขออาหารเพราะ
สถานการณ์ได้เปลี่ยนไปแล้วและให้เหตุผลประกอบว่า ถ้าตัวเองตายลงไป ประชาชนอาจถูก
ฮือก่อกความรุนแรงจนปะทะกับฝ่ายรัฐบาล ก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อได้³
เหตุผลดังกล่าวนี้ น่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไรคงเป็นวิจารณ์ญาณของผู้อ่านที่จะตัดสินต่อไป

การชุมนุมในช่วงต้นเดือนยุติลงได้ เมื่อมีการประกาศจาก นายอาทิตย์ อุไรรัตน์
ประธานสภาผู้แทนราษฎรขณะนั้นว่า ได้เรียกประชุมพรรคการเมืองทั้ง 9 พรรค และตกลงกัน
ได้ว่า จะยอมให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 4 ข้อ โดยรวมประเด็นเรื่องนายกรัฐมนตรีต้องมา
จากการเลือกตั้งด้วย คณะผู้นำการชุมนุมได้นัดหมายการชุมนุมใหญ่อีกครั้งหนึ่งในวันที่ 17
พฤษภาคม 2535 ที่สนามหลวง เพื่อกดดันรัฐบาลให้ทำตามคำเรียกร้อง และในคืนวันที่ 17
พฤษภาคมนั้นเองก็เกิดความรุนแรงขึ้นตอนประมาณ 22.00 นาฬิกา เมื่อผู้ชุมนุมได้เคลื่อน
ขบวนย้ายออกจากสนามหลวง เพื่อเดินไปยังทำเนียบรัฐบาลตามคำประกาศของสมาพันธ์-
ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นองค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นภายหลังการชุมนุมเมื่อต้นเดือนพฤษภาคมสิ้นสุดลง
เมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมส่วนหน้าได้เคลื่อนขบวนไปถึงสะพานผ่านฟ้าลีลาศและพยายามทำลายลวด
หนามที่ซึ่งอยู่กลางสะพาน และได้ปาหินและขวดน้ำใส่กลุ่มตำรวจ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้
โต้ตอบโดยการฉีดน้ำจากรถดับเพลิงใส่กลุ่มผู้ชุมนุม และในช่วงการชุมนุมและมีการปะทะ
ขว้างปาไม้กลุ่มผู้ชุมนุมถูกตำรวจตีด้วยกระบองบาดเจ็บสาหัสจำนวนหนึ่ง และในทำนอง
เดียวกันตำรวจบางรายก็ถูกทำร้ายจากฝ่ายประชาชนเช่นกัน

แต่ภาพสะเทือนใจสำคัญที่ถูกบันทึกได้โดยช่างภาพหนังสือพิมพ์หนึ่ง ซึ่งภายหลังได้
ถูกแจกจ่ายอย่างรวดเร็วไปยังผู้ชุมนุม และประชาชนทั่วไปในวันรุ่งขึ้นคือภาพที่ตำรวจหลาย

นายใช้กระบองทุบตีนายสุทธิศักดิ์ ผลแก้ว ที่นั่งยกมือกุมหัวป้องกันตนเอง ภาพนี้มีส่วนกระตุ้นให้ผู้อยู่นอกวงชุมนุมทราบถึงความรุนแรงว่าเริ่มต้นได้อย่างไร

ในคืนวันนั้นเองคือเวลา 00.30 นาฬิกา ของวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 รัฐบาลได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ที่ประกาศใช้มาตั้งแต่ พ.ศ.2495 มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า รัฐบาลได้เตรียมพร้อมเป็นขั้นๆไว้ก่อนหน้านี้แล้วในการที่จะเลือกใช้กฎหมายฉบับต่างๆมาเป็นเครื่องมือ เพื่อใช้อำนาจในการควบคุมการประท้วง และสลายการชุมนุมซึ่งมีมาตรการจากเบาไปหาหนัก ในกลุ่มผู้ชุมนุมซึ่งเคยมีประสบการณ์จากเหตุการณ์นองเลือดสองครั้งก่อนในเดือนตุลาคม 2516 และ 2519 มีความรู้สึกคาดการณ์ตรงกันว่า หลังจากมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแล้ว โอกาสที่จะมีการปะทะกันจนเสียชีวิตเนืองมีสูงมาก และมีการคาดการณ์ต่อไปว่าไม่ฝ่ายหนึ่งก็ฝ่ายใดหรือฝ่ายที่สาม จะสร้างสถานการณ์ให้เกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

การเผาโรงพักนางเลิ้ง การเผากรมประชาสัมพันธ์และกรมสรรพากร การเผาสถานีดับเพลิงภูเขาทอง เป็นรูปธรรมชัดเจนว่า มีผู้จงใจสร้างสถานการณ์เหล่านี้ขึ้นมา สถานการณ์ที่สามารถตีความออกไปได้สองทางคือ

- ยั่วให้ฝ่ายรัฐบาลต้องดำเนินการปราบปรามผู้ชุมนุมรุนแรงขึ้นจนถึงเลือดเนื้อและชีวิต
- สร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายรัฐบาลในการที่จะลงมือปราบปรามผู้ชุมนุมอย่างรุนแรง

คำตอบที่ถูกต้องอันหนึ่งก็คือ กลุ่มผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้สร้างสถานการณ์เหล่านี้ขึ้นมาเองอย่างแน่นอน แต่ผู้ชุมนุมจำนวนหลายพันคนกลับเป็นผู้ได้รับเคราะห์กรรมตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงที่มีการจงใจสร้างขึ้นมา ทำให้มีผู้เสียชีวิตที่พบศพ 44 ราย ผู้บาดเจ็บมากกว่า 700 ราย ผู้สูญหายจำนวนหนึ่งที่สรุปตัวเลขได้ในขณะนี้ว่ามีประมาณ 50 คน และผู้ถูกจับกุมคุมขังมากกว่า 3,500 ราย (รายละเอียดในประเด็นนี้จะวิเคราะห์ต่อไปในบทที่สาม)

ในช่วงระหว่างการปะทะและปราบปรามประชาชน ตั้งแต่กลางคืนของคืนวันที่ 17 พฤษภาคม และมาสิ้นสุดลงในกลางคืนวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 ก่อนที่ พลเอกสุจินดา และพลตรีจำลอง จะเข้าเฝ้าในหลวง รัฐบาลได้ใช้วิทยุและสถานีโทรทัศน์ออกข่าวสารพัดเพื่อบันทึกความจริงของการชุมนุมเป็นระยะๆ และเรียกกลุ่มผู้ชุมนุมว่าเป็นผู้ก่อการจลาจล ซึ่ง

แสดงถึงความจำเป็นที่รัฐบาลต้องทำการปราบปรามอย่างเฉียบขาดต่อไป อย่างไรก็ตาม มีสถานีวิทยในกรุงเทพมหานครอย่างน้อยสองสถานี ที่พยายามรายงานสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นคือ สถานีวิทยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีกแห่งหนึ่งเป็นที่ต่างจังหวัดคือ สถานีวิทยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กล่าวโดยสรุป มูลเหตุขุ่นใจของการก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2535 เป็นเพราะประชาชนสิ้นศรัทธาต่อคณะ รสช. ที่จิตใจจะสืบทอดอำนาจต่อไป เมื่อเกิดการชุมนุมขึ้น รัฐบาลก็ตั้งใจปิดเปิดข่าวสารผ่านสถานีวิทยและโทรทัศน์ที่ตนเองควบคุมได้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจเป็นทวีคูณในกลุ่มผู้ชุมนุมและผู้สนใจที่อยู่นอก คังข้อสรุป ที่ปรากฏในรายงานของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาสอบสวนกรณีเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ของสภาผู้แทนราษฎร (โปรดดูกรอบที่ 1.1)

นัยของเหตุการณ์ครั้งนี้ต่อพัฒนาการทางการเมือง และจิตสำนึกประชาธิปไตยก็คือ การเข้าร่วมชุมนุมจำนวนเรือนแสนจากประชาชนที่มาจากทุกกลุ่มอาชีพ และทุกระดับการศึกษาทั้งประชาชนในกรุงเทพมหานครและประชาชนจากต่างจังหวัด รวมถึงการชุมนุมประท้วงในต่างจังหวัดหลายจังหวัด เช่น เชียงใหม่ นครราชสีมา และนครศรีธรรมราช เป็นต้น แม้จะมีผู้วิเคราะห์ว่า ผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ทำงานในภาคธุรกิจ เอกชนและส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นการตื่นของยักษ์ตัวใหม่ในสังคมไทย⁴ แต่ก็มีผู้แย้งว่า สัดส่วนของอาชีพและระดับการศึกษานี้ เป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับลักษณะของแรงงานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมถึงตามเมืองใหญ่ต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ในกลุ่มผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงจำนวนมาก ก็แสดงข้อเรียกร้องสอดคล้องกับกลุ่มผู้ชุมนุม คือให้มีการเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรีและแก้ไขรัฐธรรมนูญบางประเด็น การชุมนุมประท้วงครั้งนี้ จึงกล่าวได้ว่าเป็นการเรียกร้องของมหาชนอย่างแท้จริง⁵

สำหรับในกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงเอง แม้จะมีความแตกต่างในแนวความคิดและวิธีการต่อสู้คัดค้านรัฐบาล โดยเฉพาะในประเด็นการประเมินความพร้อมและเต็มใจของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐบาล รัฐสภา ผู้นำการชุมนุม และประชาชนผู้เข้าร่วมชุมนุม แต่ประชาชนผู้มาชุมนุมประท้วงมีความเข้าใจชัดเจนสอดคล้องตรงกันอยู่ประเด็นหนึ่งคือ ล้วนต่างมองว่า ประชาชนมีสิทธิพื้นฐานที่จะแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ มีสิทธิที่จะชุมนุมประท้วงสิ่งที่ไม่ชอบมาพากลที่เกิดขึ้น ซึ่งต่างจากความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นจำนวนหนึ่ง ที่ให้สัมภาษณ์แสดงความเห็นแย้งว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น คือการพยายามใช้กฎหมายให้อยู่เหนือ

กรอบที่ 1.1
สรุปรายงานข้อเท็จจริงเบื้องต้น
ของ
คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาการสอบสวนกรณีเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง
ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535

1. **มูลเหตุจูงใจและสาเหตุที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์:** เกิดจากความไม่พอใจที่จะมีการสืบทอดอำนาจคณะรชช. โดยเฉพาะความไม่พอใจในนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นที่ผิดค้ำมั่นสัญญา ไม่รักษาสัจจะ มีพฤติกรรมที่สื่อให้ประชาชนเห็นว่าไม่น่าไว้วางใจ และนำเอาบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติมาเป็นรัฐมนตรี เกิดจากความต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง โดยไม่มีบทเฉพาะกาล และเกิดจากการที่รัฐบาลปกปิดและบิดเบือนข่าวสาร
2. **บทบาทของรัฐบาลในการดำเนินการแก้ไขวิกฤตการณ์:** รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉินในท้องที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เมื่อเวลา 00.30 นาฬิกา ของวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 แต่การสลายการชุมนุมเริ่มต้นมีความรุนแรง ตั้งแต่ เวลา 21.45 นาฬิกา ของวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 และเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ได้ใช้กำลังพลและอาวุธเข้าสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรงเกินกว่าเหตุ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน
3. **การเสนอข่าวสารของวิทยุและโทรทัศน์ในช่วงเวลาวิกฤตการณ์:** เป็นการเสนอข่าวสารที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ทำให้เกิดการหลงเชื่อข่าวลือ และก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาและไม่พึงพอใจต่อข่าวสารจากวิทยุและโทรทัศน์
4. **ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการวิสามัญ :** ควรพิจารณายกเลิกพระราชบัญญัติ ผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ พ.ศ.2519 โดยเร็วที่สุด และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามจลาจล เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และในกรณีที่มีเหตุการณ์ไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศ ควร ให้เป็นอำนาจของรัฐบาล โดยมติของคณะรัฐมนตรีเป็นผู้พิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหา

ที่มา: รายงานสรุปผลการพิจารณาสอบสวนกรณีเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535
 โดยคณะกรรมการวิสามัญ เสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2535 (หน้า 4-6)

กฎหมาย ซึ่งแสดงว่า บุคคลเหล่านี้ไม่ได้มีความเข้าใจเรื่องสิทธิพื้นฐานของประชาชน ไม่ว่าจะกำลังทำเป็นไม่เข้าใจ หรือไม่ยอมรับเพราะยังหลงและมัวเมาอยู่ในอำนาจก็ตาม⁶

ข้อสังเกตสำคัญอีกมาก็คือ สักส่วนของประชาชนผู้ประสบภัยทั้งในกลุ่ม ผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหายส่วนใหญ่ กลับเป็นประชาชนผู้ใช้แรงงาน ผู้อยู่ในวัยแรงงาน และผู้มีรายได้น้อย รายละเอียดในประเด็นนี้จะกล่าวต่อไปในบทที่สาม

1.3 การเกิดขึ้นขององค์กรสิทธิหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

นับเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ได้เกิดองค์กรสิทธิขึ้นเพื่อปฏิบัติงานในด้านมนุษยธรรมและพิทักษ์สิทธิของประชาชน ที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากศูนย์ฮอทไลน์มิดคัลที่ถูกจัดตั้งขึ้นแล้ว (รายละเอียดบทบาทของศูนย์ฮอทไลน์มิดคัลจะนำเสนอในบทที่สอง) องค์กรสิทธิที่สมควรกล่าวถึงในที่นี้มีอยู่สององค์กรคือ ศูนย์บรรเทาทุกข์และฟื้นฟูสภาพผู้ประสบภัยจากการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตย (ศบภ.) และคณะกรรมการญาติวีรชน

ศบภ. เกิดจากการรวมตัวขององค์กรพัฒนาเอกชน 8 หน่วยงาน คือ มูลนิธิเด็กแพทยสภา มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก มูลนิธิแพทย์ชนบท มูลนิธิเพื่อนหญิง ชมรมแพทย์ชนบท และคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2535 โดยได้รับเงินจาก 'กองทุนรวมน้ำใจไทย' ที่มาจากการบริจาคของประชาชนผู้มีจิตศรัทธารักความเป็นธรรมและรักประชาธิปไตย ศบภ.ได้ดำเนินงานหลักเพื่อช่วยฟื้นฟูสภาพของผู้ประสบภัย โดยการติดตามเยี่ยมเยียนผู้บาดเจ็บตามโรงพยาบาล ครอบครัวยุติชีวิตครอบครัวผู้พิการ และครอบครัวผู้สูญหาย และยังดำเนินงานทางด้านข้อมูลโดยประสานงานกับกลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม (กศส.) และ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (ตสส.) ในการจัดอาสาสมัครออกติดตามข้อมูลผู้สูญหายโดยศูนย์ฮอทไลน์มิดคัลเป็นผู้มอบข้อมูลเบื้องต้นของผู้สูญหายให้กับ ศบภ.

คณะกรรมการญาติวีรชน หลังจากที่ได้ทาง ศบภ.ได้ช่วยประสานงานให้กลุ่มญาติได้มาประชุมกันเพื่อได้รับความช่วยเหลือจาก ศบภ. กลุ่มญาติของผู้ประสบภัยได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็น

“คณะกรรมการญาติวีรชน” ขึ้น เพื่อเป็นแกนกลางในการเคลื่อนไหวปกป้องสิทธิให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บและผู้สูญหาย และผลักดันเรียกร้องให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรล้มพระราชกำหนดนิรโทษกรรม รวมทั้งเตรียมการที่จะฟ้องร้องต่อศาลในฐานะผู้เสียหายโดยตรงในการหาตัวผู้กระทำการเกินกว่าเหตุจนเกิดการเสียชีวิตและบาดเจ็บ มาลงโทษตามขั้นตอนทางกฎหมาย

การเกิดขึ้นของคณะกรรมการญาติวีรชนนี้ นับเป็นครั้งแรกในประเทศไทยอีกเหมือนกันที่ผู้เสียหาย และญาติของผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำของรัฐได้รวมตัวกันต่อสู้เพื่อรักษาสีทิมของตนเอง โดยการเรียกร้องต่อรัฐในเรื่องต่างๆที่รัฐควรชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งในแง่การช่วยเหลือทางการเงิน การศึกษาของลูกหลานผู้เสียหาย และการดำเนินการตามกฎหมายเพื่อหาผู้กระทำผิดมาลงโทษ

1.4 สรุปสภาพการณ์การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของประชาชน

ปรากฏการณ์การนองเลือดของเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 นี้ ได้สะท้อนอย่างชัดแจ้งว่า สิทธิพื้นฐานของประชาชนไทยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 ได้ถูกละเมิดอย่างน้อยสองประการคือ สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมหรือเดินขบวน และสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวสารและการรับรู้ข่าวสาร

ต่อประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุม หรือเดินขบวนอย่างสันติ และอยู่ในกรอบของกฎหมายนี้อยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้รับการคุ้มครองในนานาประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศทางตะวันตกหรือทางตะวันออก ได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ อินโดนีเซีย ไต้หวัน เกาหลีใต้ เช็กโกสโลวาเกีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทย สิทธินี้ได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2534 โดยหลักการแล้ว เมื่อเกิดการชุมนุมขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องดำเนินการไปในทางส่งเสริมเสรีภาพของประชาชนในการชุมนุม โดยการอำนวยความสะดวก และพยายามมิให้การชุมนุมไปขัดขวางหรือทำความเดือดร้อนแก่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมได้ ต่อเมื่อการชุมนุมมีท่าว่าจะเกิดความไม่สงบ หรืออาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสถานที่หรือบุคคลอื่น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องปรับขบวนการจากการควบคุมฝูงชน (crowd control) มาเป็นการควบคุมจลาจล (riot control) แต่ การควบคุมจลาจล หรือการสลายม็อบนั้นหมายถึง การพยายามทำให้ฝูงชนที่มีอารมณ์รุนแรง (mob) ให้กลับมาเป็นฝูงชนที่รวมตัวกันธรรมดา

(crowd) มิได้หมายความว่า การจับ การทำร้ายไม่ว่าโดยการตีหรือการยิง หรือ ฆ่า ผู้ชนที่มีอารมณ์รุนแรงนั้น⁷

สำหรับประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการเสนอและรับรู้ข่าวสารภายใต้กรอบแห่งกฎหมายนั้น บทบัญญัติมาตรา 37 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 ระบุว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เสรีภาพ ในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ หรือหมู่คณะ ในการสื่อสารถึงกันโดยชอบด้วยกฎหมายในช่วงวิกฤตการณ์พฤษภาคม 2535 นั้นเป็นที่แน่ชัดว่า รัฐบาลได้ควบคุมสื่อวิทยุและโทรทัศน์ให้เสนอข่าวสารเฉพาะด้านของรัฐบาลเท่านั้น ในแง่ของหนังสือพิมพ์ได้ถูกสั่งห้ามไม่ให้ตีพิมพ์ข้อความที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เซ็นเซอร์ข้อความหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ International Herald Tribune โดยใช้หมึกคำป้ายบดความ ที่พูดถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของคณะนายทหารต่อธุรกิจในประเทศ หน้าบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และบทความบางเรื่องถูกปล่อยให้เสนอหน้าว่างเปล่า อย่างไรก็ตามยังมีหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับคือ ผู้จัดการเนชั่น และแนวหน้าที่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อคำสั่งนี้ในวันที่ 21 พฤษภาคม อธิบดีกรมตำรวจได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ทั้งสามฉบับนี้ แต่พอวันที่ 22 พฤษภาคม เมื่อเหตุการณ์สงบลง หนังสือพิมพ์ทั้งสามฉบับนี้ก็ออกจำหน่ายได้ตามปกติ⁸

การละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ อีกประเด็นหนึ่งคือการจับกุมคุมขังผู้ชุมนุมมากกว่า 3,500 คน ในจำนวนนี้รวมถึงผู้ที่มาดูแลเด็ก ๆ จำนวนถึง 500 คน ผู้ประสบเหตุการณ์และผู้ถูกจับกุมจำนวนมากได้เล่าเหตุการณ์สอคล้องกันว่าได้ถูกกระทำทารุณในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งรวมถึงการซ้อม การปล่อยให้นั่งตากแดด การรูดน้ำมันทั้งตัวแล้วขู่จะฆ่า การปล่อยให้ออกอาหาร แม้กลุ่มผู้ถูกจับกุมได้รับการปล่อยตัวเกือบทั้งหมด ภายหลังจากเหตุการณ์ได้สงบลง 2-3 วัน แต่ก็ยังมีชาวสื่อการจับกุมผู้ต้องสงสัยจำนวนหนึ่ง ที่อาจมีส่วนร่วมกับการชุมนุม กลุ่มบุคคลที่ถูกสงสัยได้รับการซ้อมและทรมานด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างทารุณ และกว่าจะมีการปล่อยตัวออกมา ก็หลังเหตุการณ์ผ่านไปนานหลายเดือน

โดยสรุป การละเมิดสิทธิพื้นฐานทั้งสองประการนี้ ได้นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นร้ายแรงที่สุดคือ การฆ่าและทำร้ายประชาชนมือเปล่า ซึ่งจากรายงานทั้งของคณะกรรมการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎร และคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงชุด

นายโสภณ รัตนกร ได้สรุปตรงกันว่าเป็นการกระทำที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ แม้จะมีเสียงเรียกร้องจากประชาชนทั่วไปว่า รัฐบาลควรสอบสวนรายละเอียดของเรื่องนี้และนำตัวผู้สั่งการให้สังหารประชาชนมาลงโทษตามกฎหมาย แต่จากการออกพระราชกำหนดนิรโทษกรรม แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการชุมนุม ของรัฐบาลพลเอกสุจินดา ก่อนที่จะลาออกเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2535 ทำให้ปิดกั้นกระบวนการที่จะดำเนินการพิจารณาการใช้ความรุนแรงปราบปรามประชาชน นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีคนถัดมา ก็ได้ให้สัมภาษณ์นักข่าวต่างประเทศต่อประเด็นนี้ว่า “รายงาน (ของชุดนายโสภณ) ไม่ได้บอกว่าผู้สั่งการในเรื่องนี้ทำผิดกฎหมาย จึงไม่มีเหตุผลทางกฎหมายที่จะเอาผู้สั่งการเหล่านั้นขึ้นศาล”⁹ เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อเท็จจริงในการสั่งการ กระบวนการตัดสินใจใช้กำลัง รายชื่อนายทหารและหน่วยทหารที่เข้าทำการล้อมปราบและทำทารุณกับประชาชน ในช่วงเหตุการณ์พฤษภาคม ไม่ได้มีการเปิดเผย แม้จะเชื่อถือได้ว่าข้อเท็จจริงเหล่านี้คงปรากฏอยู่ ในรายงานของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงของกระทรวงกลาโหม ที่มีพลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ เป็นประธาน ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้จึงยังเป็นความลับต่อไปสำหรับสาธารณชน นับเป็นบทเรียนครั้งแล้ว ครั้งเล่าว่า เมื่อรัฐกระทำความผิดร้ายแรงต่อประชาชน โอกาสในการนำบุคคลผู้รับผิดชอบทุกฝ่ายให้เข้ามาสู่ครรลองของศาล เป็นเรื่องที่ยังไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา

บทที่สอง

บทบาทและภาระหน้าที่ของศูนย์ฮอตไลน์มิดล

2.1 ความเป็นมา

ศูนย์ฮอตไลน์มิดล (Mahidol University's Hotline Centre) ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2535 ท่ามกลางความสับสนของเหตุการณ์และการคาดประมาณต่าง ๆ ถึงจำนวนการเสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และการสูญหายไปของประชาชนที่เข้าร่วมชุมนุมรวมตลอดถึงผลกระทบอื่นๆ ทั้งกับบุคคลและสังคมโดยรวม

ทันทีภายหลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ได้เกิดการรวมตัวกันของบรรดาอาจารย์ นักวิชาการ บุคลากรของมหาวิทยาลัย และเพื่อนๆ ในการติดตามแลกเปลี่ยนถึงสถานการณ์และความเป็นไปต่างๆ ด้วยความตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม ในการมีส่วนร่วมช่วยเหลือคลายปัญหาและผลกระทบของเหตุการณ์ตามกำลังความสามารถ จึงได้มีความเห็นร่วมกันว่าสมควรจัดตั้ง ศูนย์รับแจ้งเหตุ เพื่อทำหน้าที่หลักในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และคาดประมาณผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต และผู้สูญหายจากเหตุการณ์ชุมนุม เพื่อให้บริการคำปรึกษาทางการแพทย์และจิตใจ กับบุคคลและครอบครัว ของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์นอกจากนี้ยังมีคณะทำงานเฉพาะด้าน อาทิ การศึกษาทางการแพทย์ถึงสภาพการบาดเจ็บและการเสียชีวิตของประชาชน การศึกษาถึงการเตรียมระบบบริการทางการแพทย์ในสนามเพื่อรับเหตุการณ์ฉุกเฉินอันเนื่องมาจากการจลาจลในเมือง เป็นต้น

เมื่อเริ่มเปิดดำเนินการโดยมีห้องทำงานอยู่ที่ชั้น 7 อาคารสำนักงานอธิการบดี เชียงสะพานปิ่นเกล้า นั้น ปรากฏว่า ได้มีโทรศัพท์แจ้งเหตุเข้ามาเป็นจำนวนมากมาตลอดทั้งวันจนทำให้ต้องมีการระดมอาสาสมัคร มาสลับสับเปลี่ยนกันเข้ามาทำงานเป็นจำนวนหลายสิบคน โดยที่การทำงานในช่วงระยะเดือนแรกนั้นต้องเปิดให้บริการกันตั้งแต่แปดโมงเช้าจนกระทั่งถึงเกือบเที่ยงคืนโดยไม่มีวันหยุดเลย การรับแจ้งเหตุในช่วงแรกนั้น นอกจากจะเป็นการแจ้งคนหาย ซึ่งเป็นจำนวนการรับโทรศัพท์มากที่สุดแล้วนั้น ยังเป็นการแจ้งเบาะแสถึงแหล่งซ่อนศพ การแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ การแจ้งเหตุผู้เสียชีวิต และผู้บาดเจ็บ การถามข่าวและข้อมูลทุกประเภท รวมทั้งการโทรศัพท์มาระบายความรู้สึกกดดันต่อเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงนั้นด้วย

จากปริมาณงานที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วนั้น ทำให้มีการปรับการทำงานให้เป็นระบบและสามารถตรวจสอบข้อมูลได้อย่างถูกต้อง แบบฟอร์มการรับโทรศัพท์ได้ถูกปรับปรุงขึ้นให้สามารถตรวจสอบประเมินสถานภาพความเชื่อมั่นของข้อมูลได้แม่นยำมากยิ่งขึ้น มีการจัดระบบการโทรศัพท์กลับไปยังผู้แจ้งเพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูล รวมทั้งการส่งจดหมายทางไปรษณีย์ลงทะเบียนในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อได้ทางโทรศัพท์ เริ่มมีการบันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อง่ายต่อการอ่านผล นอกจากนี้ ยังได้เริ่มมีการประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ ที่ทำหน้าที่รับแจ้งเหตุคนหายเช่นเดียวกัน ในส่วนการประสานงานกับองค์กรของรัฐในระยะนี้พบว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ และไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรในทางตรงกันข้าม การประสานงานกับองค์กรเอกชนกลับมีความคืบหน้าและจัดตั้งขึ้นเป็น ศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดของการทำงานในส่วนต่อไป

อนึ่ง เหตุที่มีการจัดตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุหลายแห่งในช่วงแรกนั้น เป็นเพราะว่าสภาพความรุนแรงของเหตุการณ์และความยากลำบากของหน่วยแพทย์ในการเข้าไปรักษาและรับผู้บาดเจ็บ อีกทั้งจำนวนผู้เสียชีวิตจริงกับจำนวนผู้เสียชีวิตที่มีการประกาศอย่างเป็นทางการนั้นสวนทางกับความรู้สึกของประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ จำนวนผู้เสียชีวิตที่ได้รับการรับรู้จากข่าวสารทั่ว ๆ ไป จากปากต่อปากของผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจำนวนสูงเป็นหลักแสน จากข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และจากสำนักข่าวต่างประเทศ รวมทั้งวิดีโอเทปซึ่งมีขายอยู่เกลื่อนเมือง ทั้งนี้รวมถึงข่าวลือในเรื่องการอำพรางศพในที่ต่างๆอีกด้วย ทำให้มีความเชื่อกันโดยทั่วไปว่า จำนวนผู้เสียชีวิตน่าจะสูงกว่าที่มีการประกาศออกมา อีกทั้ง ความกดดันของบรรดาญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงของผู้ที่สูญหายไปจำนวนมาก ที่ต้องการรับรู้ถึงชะตากรรมของผู้คนเหล่านั้น จึงนับเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่เปิดช่องว่างและเปิดโอกาสในการจัดตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุและรวบรวมข้อมูลผู้ประสบภัย ผู้บาดเจ็บ เสียชีวิต และผู้สูญหาย จากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างสงบ ซึ่งว่าไปแล้วการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและการปราบปรามปราบประชาชนที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้แล้วอย่างน้อย 2 ครั้ง คือเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นั้น ปรากฏเพียงตัวเลขคาดประมาณถึงจำนวน ผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต และภาพของประชาชนผู้ถูกปราบปรามจากฝ่ายผู้มีอำนาจในขณะนั้นเท่านั้น สำหรับจำนวนผู้สูญหาย แม้จะมีการถามถึงและคาดการณ์กันบ้าง แต่ก็ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลและสร้างกระบวนการในการตรวจสอบที่เป็นระบบที่จะอธิบายได้ว่า มีผู้สูญหายจริงหรือไม่ ถ้าจริง มีมากน้อยเท่าไรและอย่างไร

การทำงานของศูนย์หอโหล่มพิศและศูนย์รับแจ้งเหตุคนหายอื่นๆ จึงมีเพียงเป็นการดำเนินการในด้านมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่ยังเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่จะดำเนินงานรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ถูกต้อง เพื่อที่จะสามารถอธิบายแหล่งที่มาและที่ไปของจำนวนตัวเลข ทั้งนี้ได้คำนึงถึงความถูกต้องตามข้อเท็จจริงที่รวบรวมมาได้ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญถึงจำนวนของผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ และสูญหาย ว่าควรมีนาน้อยเท่าไรเราเพียงต้องการให้ “ข้อเท็จจริง” เป็นเครื่องบอกและอธิบาย “ความเป็นจริง” ออกมาเอง อีกทั้งความรุนแรงในเชิงความรู้สึกรสชาติของประชาชน โดยเฉพาะญาติมิตรของผู้สูญหายนั้น วัดไม่ได้ด้วยจำนวนตัวเลขอย่างแน่นอน การสูญหายของคนหนึ่งคน ลิบคน หรือ ร้อยคนจากเหตุการณ์นี้ ย่อมมีผลต่อการสร้างความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจของบรรดาญาติพี่น้องและมิตรสหายอย่างยากที่จะประมาณได้

การช่วยเหลือโดยการตรวจสอบและติดตามข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ จึงเป็นความสำคัญอย่างที่สุด ในการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนของประชาชนและญาติพี่น้องของผู้สูญหายด้วยสิทธิที่พวกเขาพึงจะทราบว่า ญาติพี่น้องมิตรสหายของเขาเหล่านั้นมีชะตากรรมอย่างไร มีชีวิตเสียชีวิตอยู่ที่ไหน อันจะช่วยในการนำขวัญและกำลังใจกลับมาสู่ญาติพี่น้อง ตลอดจนเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีและนำมาซึ่งสันติธรรมในสังคมไทยอีกด้วย อนึ่ง บรรยาการทางการเมืองที่ไม่ชัดเจน อันเป็นผลต่อเนื่องจากการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยของฝ่ายประชาชน ก็มีสวนเอื้ออำนวย ทำให้ศูนย์หอโหล่มพิศสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสมควร นับว่าเป็นศูนย์ที่มีแหล่งข้อมูลของผู้ประสบภัยคือ ผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหายเกี่ยวกับเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมที่สามารถตรวจสอบความแม่นยำได้และยังคงดำเนินงานอยู่จนถึงปัจจุบัน

2.2 ภารกิจในช่วงต้น

การดำเนินงานของศูนย์หอโหล่มพิศในช่วงระยะแรกนั้น พอจะแบ่งลักษณะงานออกเป็น 3 ด้านดังนี้

2.2.1 การจัดสมมนาเรื่องการเตรียมหน่วยแพทย์สนามเพื่อรับสถานการณ์จลาจลในเมือง

ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า การทำงานของคณะแพทย์และพยาบาลในการให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมนั้น เป็นไปด้วยความ

ลำบากยิ่ง ซึ่งตามหลักสากลแล้ว หน่วยแพทย์และพยาบาลจะสามารถเข้าช่วยเหลือปฐมพยาบาลและนำตัวผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต (ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใด) ส่งโรงพยาบาล โดยได้รับการคุ้มครองทางด้านความปลอดภัย หรือสามารถจัดตั้งหน่วยพยาบาลในบริเวณที่เกิดเหตุได้ แต่ทว่าจากเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม สะท้อนให้เห็นถึงการละเมิดในหลักการดังกล่าว นอกจากนี้ แพทย์และพยาบาลเองหลายรายกลับถูกทำร้ายจากฝ่ายที่ปราบปรามประชาชนอีกด้วย โครงการหอทโล่นมพิศล จึงจัดสัมมนาดังกล่าวขึ้น ในวันที่ 15 มิถุนายน 2535 ณ สำนักงานมหาวิทยาลัยมพิศล ซึ่งเป็นการระดมความคิดเพื่อหาแนวทางและมาตรการในการปฏิบัติงานของคณะแพทย์และพยาบาลในกรณีที่เกิดเหตุการณ์จลาจลในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ ยังรวมถึงแนวทางปฏิบัติและการประสานงาน ระหว่างโรงพยาบาล แพทย์ และพยาบาลจากที่ต่าง ๆ ให้สามารถร่วมมือกันในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย รายละเอียดของสภาพปัญหาในการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์ในเหตุการณ์ครั้งนี้ จะนำเสนอต่อไปในบทที่สาม ส่วนข้อเสนอแนะของการสัมมนาได้นำเสนอไว้ในบทที่ห้า

2.2.2 การศึกษาสภาพการเสียชีวิตของประชาชน

การศึกษาทางการแพทย์ถึงสภาพการบาดเจ็บและการเสียชีวิตของประชาชน นับว่ามีส่วนสำคัญ และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงลักษณะการปราบปรามประชาชนในเหตุการณ์ครั้งนี้ คณะทำงานฯ ซึ่งมีนายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ เป็นประธาน ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากรายงานการตรวจศพ และรายงานการตรวจบาดแผลจากผู้เสียชีวิตจำนวน 39 ราย ซึ่งได้รับจากพนักงานสอบสวนและสถาบันบางแห่ง โดยมีประเด็นที่ทำการศึกษา อาทิ จำนวน เพศ และอายุของผู้เสียชีวิต สถานที่และเวลาที่เสียชีวิต ตำแหน่งของบาดแผล ประเภทของอาวุธและสภาพการถูกทำร้ายเป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดในบทที่สาม

2.2.3 การปฏิบัติงานรับแจ้งเหตุผู้สูญหาย

การปฏิบัติงานรับแจ้งเหตุผู้สูญหาย นับเป็นภาระกิจหลักที่ได้ดำเนินการมาแต่ต้นงานในส่วนนี้ นับว่ามีความละเอียดอ่อนมาก เนื่องจากมีลักษณะเป็นงานที่ให้บริการกับประชาชนในภาวะที่ยังมีความตึงเครียดทางการเมือง ภาวะความกดดันของผู้เดือดร้อน อีกทั้งในการตรวจสอบข้อมูลจะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องมีหลักฐาน และเหตุผลรองรับอย่างสม่ำเสมอ เจ้าหน้าที่ที่อาสาสมัครเข้ามาทำงาน จึงได้รับการอธิบายจุดยืนของการทำงานของศูนย์หอ-

ไลน์มติด และขั้นตอนการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การทำงานมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด การสร้างแบบฟอร์มเพื่อกรอกข้อมูลรับโทรศัพท์ จึงต้องเป็นไปอย่างรอบคอบ เพื่อการตรวจสอบกลับไปยังผู้แจ้งได้จริง (แต่ก็มีหลายกรณีที่ผู้แจ้งปฏิเสธที่จะให้รายละเอียดของตนเอง) เจ้าหน้าที่ที่รับโทรศัพท์จะผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงแนวทางในการตอบคำถามหรือถามคำถามต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความระมัดระวัง เพื่อมิให้ข้อมูลที่ได้หรือให้เกิดความเอนเอียงเมื่อการปฏิบัติงานในส่วนนี้ดำเนินไประยะหนึ่ง จึงเริ่มการออกไปติดตามสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลจริง เพื่อยืนยันความถูกต้องและหาข้อมูลเพิ่มเติมรายละเอียดในส่วนของการประมวลตัวเลขและขั้นตอนการประเมินผลผู้สูญหาย จะได้มีการกล่าวโดยละเอียดในบทที่สี่

2.3 ศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง

ในช่วงก่อนที่เหตุการณ์เดือนพฤษภาคมจะสงบลง ได้มีศูนย์รับแจ้งผู้สูญหายได้ถูกตั้งขึ้นอย่างน้อยสองแห่งคือ ศูนย์ข่าวจระ บุกมาก (นิด้า) ซึ่งดำเนินงานโดยนักศึกษาปริญญาโทกลุ่มหนึ่ง ในช่วงแรกนั้นเปิดรับโทรศัพท์ตลอด 24 ชั่วโมง และศูนย์ข้อมูลนิติจุฬาฯ ดำเนินงานโดยนิสิตที่ทำงานในองค์การบริหารนิติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อบจ.) และต่อมาเมื่อเหตุการณ์ยุติลง ก็มีหน่วยงานอีกหกแห่งที่ตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุผู้สูญหายขึ้นมา ได้แก่ ศูนย์บรรเทาทุกข์และฟื้นฟูสภาพผู้ประสบภัยจากการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตย (ศบภ.) ซึ่งเป็นแกนรวมขององค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่ง และดำเนินงานโดยมูลนิธิเด็ก ศูนย์ช่วยเหลือเฉพาะกิจของสถานทูตความ ศูนย์รับแจ้งของสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ซึ่งมีสำนักงานที่ตึกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อมธ.) ศูนย์ข้อมูลรวมคำแหง ซึ่งเน้นการติดตามนักศึกษามหาวิทยาลัยรวมคำแหงเป็นหลัก ศูนย์รับแจ้งเหตุและช่วยเหลือคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และศูนย์ฮอทไลน์มติด มหาวิทยาลัยมหิดล

การเกิดขึ้นของศูนย์คนหายหลายแห่งเช่นนี้ นับเป็นเงื่อนไขทางสถานการณ์ที่กระตุ้นให้แต่ละองค์กรที่มีความพร้อมเร่งทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างทันเหตุการณ์ การเกิดขึ้นของศูนย์คนหายหลาย ๆ แห่งพร้อมๆ กันนี้ หากมองอย่างผิวเผินอาจเหมือนกับการแย่งงานกันทำ แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วกลับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการให้บริการกับประชาชน จำนวนศูนย์ที่มีมากก็หมายถึงเลขหมายโทรศัพท์ที่มากตามไปด้วย อีกทั้งความคุ้นเคยของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ กับการติดต่อด้วยตนเองหรือทางโทรศัพท์กับองค์กร

ต่าง ๆ ก็ช่วยได้ในอีกด้านหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตามก็ดี จากสภาพดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความสับสนใน ด้านของตัวเลขข้อมูลที่มีการแจ้งเข้าหรือแจ้งพร้อมกันทีเดียวหลาย ๆ แห่ง ด้วยความตระหนัก ถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการจัดประชุมตัวแทนของศูนย์รับแจ้งทั้ง 8 แห่ง ที่มหาวิทยาลัยมหิดล และมีมติให้จัดตั้ง ศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2535 โดยได้มอบหมายให้ ศูนย์หอโณมพิศด ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลและ ตรวจสอบข้อมูลที่อาจซ้ำซ้อนทั้งหมด ศูนย์อื่น ๆ จะส่งข้อมูลรายชื่อทั้งหมดมาที่ส่วน กลาง เพื่อทำการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของข้อมูลจากแต่ละแห่งแล้ว ก็จะนำข้อมูลผู้สูญหายใน เบื้องต้นนั้น ไปตรวจสอบจากข้อมูลผู้บาดเจ็บ และผู้เสียชีวิต และข้อมูลผู้ถูกจับกุมเนื่องจาก เหตุการณ์ จากนั้นจึงส่งข้อมูลที่ปรับปรุงใหม่ไปยังศูนย์ต่างๆเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลที่เหมือน กัน ส่วนในกรณีที่มีการแจ้งรายชื่อเพิ่มเติมหรือแจ้งพบคนที่ถูกแจ้งหายแล้ว ก็จะส่งข้อมูลนั้น มาที่ส่วนกลาง เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับการแจ้งจริงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้โดยใช้โปรแกรม Dbase สำหรับการประมวลผล นอกจากนี้ ศูนย์หอโณมพิศดยังช่วยทำหน้าที่ในการเผยแพร่ ข้อมูลให้กับสาธารณชนและสื่อมวลชน รวมทั้งประสานงานการแถลงข่าว จำนวนผู้สูญหาย บาดเจ็บ และเสียชีวิต ล่าสุดเป็นระยะๆ อีกด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงระยะหลังเหตุการณ์ยุติใหม่ ๆ ได้มีพรรคการเมืองอย่างน้อยสามพรรคได้แถลงข่าวการตั้งศูนย์รับแจ้งผู้สูญหายด้วย ได้แก่ พรรคพลังธรรม พรรค เอกภาพและพรรคความหวังใหม่ แต่การดำเนินงานในเรื่องนี้ไม่ปรากฏผลต่อสาธารณชนแต่ อยางใดในทำนองเดียวกัน มีหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับได้ประกาศให้ความช่วยเหลือ เป็นสื่อกลางในเรื่องนี้เช่นกัน แต่ได้ยกเลิกไปหลังจากมีการตั้งศูนย์รับแจ้งขึ้นมาหลายแห่ง สำหรับหน่วยงานของรัฐ ที่เข้ามาทำหน้าที่รับแจ้งผู้สูญหายหลังจากมีเสียงเรียกร้องให้มีการ ตรวจสอบในเรื่องผู้สูญหายในเหตุการณ์พฤษภาคม ได้แก่ กรมตำรวจ กรมการปกครอง และกรมประชาสัมพันธ์ โดยในระยะแรกหน่วยงานแต่ละแห่งของรัฐเอง ก็ยังไม่มีการ ประสานงานกัน แต่ต่อมาได้มีการรวมศูนย์เป็นแห่งเดียวอยู่ที่ กรมการปกครอง กระทรวง มหาดไทย

นอกจากองค์กรที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีอีกหลายหน่วยงานที่ทำงานเฉพาะด้านและ มีการประสานงานกันอยู่บ้าง อาทิ ศูนย์เฉพาะกิจในภาวะฉุกเฉิน (กระทรวงสาธารณสุข) ทำ หน้าที่ตรวจสอบข้อมูลผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตตามโรงพยาบาลต่างๆของรัฐ สภานาย ความ ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและรวบรวมรายชื่อผู้ถูกจับกุมตามสถานกักกันและโรงพัก

ต่าง ๆ และทางศูนย์บรรเทาทุกข์และฟื้นฟูสภาพผู้ประสบภัยจากการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตย (ศบภ.) ก็ได้เริ่มงานให้ความช่วยเหลือกับญาติผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ

การประสานการทำงานของศูนย์รับแจ้งคนหายทั้ง 8 แห่งนั้น ถึงแม้จะมีความยุ่งยากในการปรับข้อมูลที่สับสนและไม่ครบถ้วนอยู่ในเบื้องต้น เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้แจ้งอาจไม่มีความสมบูรณ์พอ เพราะผู้แจ้งหลายรายไม่ประสงค์ที่จะเปิดเผยชื่อ หรือที่อยู่ที่สามารถติดต่อกลับไปได้ แต่ในแง่ของความรวมนั้นแทบจะไม่มีปัญหาใดๆเลย ในทางตรงข้ามการประสานข้อมูลผู้สูญหายกับศูนย์รับแจ้งทั้งสามแห่งของกระทรวงมหาดไทย (ซึ่งแถลงตัวเลขไม่ตรงกับของศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง อยู่ตลอดเวลา) นับว่าเป็นไปด้วยความยากลำบากพอสมควร ทั้งนี้ ภายหลังจากเหตุการณ์สงบประมาณสามสัปดาห์ ทางศูนย์ประสานฯ ได้จัดส่งบัญชีรายชื่อผู้สูญหายชุดล่าสุดที่มีรายละเอียดทั้งหมด และขอบัญชีรายชื่อรวมของผู้ถูกแจ้งสูญหายจากกระทรวงมหาดไทย โดยหวังจะปรับข้อมูลเข้าหากันและสร้างฐานข้อมูลให้เป็นฐานเดียวที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การประสานงานในขั้นนี้ดูเหมือนจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากศูนย์รับแจ้งของมหาดไทยจะไม่มีการแจ้งข้อมูลผู้สูญหายที่ถูกแจ้งเพิ่มหรือที่มีการแจ้งพบตัวแล้วแต่อย่างใด การประสานงานในช่วงดังกล่าว นับได้ว่ายังมีความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจจากส่วนราชการอยู่สูง อีกทั้งความจริงจังของรัฐบาลในขณะนั้น ที่จะแก้ไขปัญหาในกรณีคนหายก็น้อยมาก จนหมายเปิดผนึกถึงวาทณา ท่านนายกรัฐมนตรีนายอานันท์ ปันยารชุน เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2535 จึงนับเป็นข้อเรียกร้องและการประท้วงที่คาดว่าส่งผลให้รัฐบาลเริ่มปรับท่าทีในเรื่องดังกล่าว (โปรดดูกรอบ 2.1)

อย่างไรก็ตาม ทางศูนย์ประสานฯ ได้ดำเนินการขอบัญชีรายชื่อผู้สูญหาย ของศูนย์รับแจ้งของกระทรวงมหาดไทย และนำมาตรวจสอบความซ้ำซ้อนเอง จนกระทั่งในครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2535 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ศูนย์รับแจ้งคนหายอื่นๆ ทั้ง 7 แห่งได้ยุติบทบาทในการรับแจ้งเหตุคนหายลง ศูนย์ฮอทไลน์มิดิล จึงเป็นศูนย์รับแจ้งเพียงแห่งเดียวที่ยังคงดำเนินการในเรื่องนี้อยู่

2.4 การประสานและเผยแพร่ข้อมูลกับสื่อมวลชนและผู้สนใจ

การให้บริการในด้านข้อมูลของศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง ได้กระทำอย่างต่อเนื่องในหลายรูปแบบ อาทิ การจัดแถลงข่าวแก่สื่อมวลชน การส่งมอบข้อมูลให้กับหน่วย

กรอบที่ 2.1

จดหมายเปิดผนึก

๓ กรกฎาคม ๒๕๓๕

เรื่อง ขอแสดงความสลดใจต่อคำตอบของ วาพณา ท่านนายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับการฉีดยา
สูญหายจากเหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม และขอเรียกร้องให้หามาตรการเพื่อ
ดำเนินการต่อกรณีคนหายอย่างเร่งด่วน

เรียน วาพณา ท่านนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน

สืบเนื่องจากที่ วาพณา ท่านนายกรัฐมนตรีได้ตอบคำถามของผู้สื่อข่าวสำนักข่าวเอพี
ต่กรณีคนหายจากเหตุการณ์ทางการเมืองเดือนพฤษภาคม หลังการปราศรัยเมื่อค่ำวันที่
๑ กรกฎาคม ๒๕๓๕ ณ ที่ประชุมผู้สื่อข่าวต่างประเทศนั้น พวกเราในฐานะผู้ปฏิบัติงาน
งานรับแจ้งเหตุคนหายจากศูนย์แจ้งเหตุคนหาย ๘ แห่ง มีความรู้สึกสลดใจและผิดหวังใน
คำตอบของ วาพณา เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้เรียนรู้ว่า วาพณา มิได้มีความจริงจังและให้ความสำคัญ
ที่จะเร่งหามาตรการเพื่อดำเนินการในกรณีดังกล่าวอย่างแท้จริง ตรงกันข้าม
วาพณา กลับตอบคำถามด้วยอารมณ์ขันอันไม่ถูกกาลเทศะ รวากับว่าการแจ้งเหตุคน
หายดังกล่าว เป็นเรื่องไร้สาระ และเป็นเหตุการณ์ปกติในสังคม ที่ต้องมีอาทรห่วงใยใด ๆ
ทั้งสิ้น อีกทั้งยังมิได้คำนึงถึง จิตใจ ความเศร้าสลดและการรอคอยที่ปราศจากความหวัง
ของบรรดาญาติพี่น้อง และพ่อแม่ของผู้ที่หายไปเลยแม้แต่น้อย

ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานรับแจ้งเหตุคนหาย ของศูนย์ต่างๆทั้ง ๘ แห่งกว่า
หนึ่งเดือนที่ผ่านมา นั้น พวกเราทุกคนได้ตระหนักถึงความทุกข์ร้อนของญาติพี่น้องพ่อแม่
ของผู้ที่ถูกแจ้งหายมาโดยตลอด การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นไปด้วยความระมัดระวังที่จะ
ไม่ให้ซ้ำซ้อน และตรวจสอบกลับเพื่อความถูกต้องเที่ยงตรง ทั้งยังเปิดเผยข้อมูลตัวเลข
และรายชื่อผู้ถูกแจ้งหายไปยังสื่อมวลชนต่างๆเป็นระยะๆ และมอบข้อมูลให้กับหน่วย
งานของรัฐที่ติดต่อขอ ข้อมูลมา ทั้งนี้ทางศูนย์ประสานฯได้ทำการเรียกร้องวิ่งวอนไปยัง
รัฐบาล เพื่อให้เร่งดำเนินการต่อกรณีดังกล่าวอย่างเร่งรีบ เป็นเวลาหลายครั้งด้วยกัน

ถึงแม้ วพฒฯ จะกล่าวว่า การเข้ารับตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลเป็นไปด้วยเงื่อนไขจำกัด ทั้งทางด้านเวลาและภาระหน้าที่ก็ตาม แต่กรณีคนหายดังกล่าวนั้น ย่อมเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลไหนก็ตาม และเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักมนุษยธรรม ที่รัฐบาลพึงมีต่อประชาชนผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน หากรัฐบาลของ วพฒฯ ปฏิเสธความช่วยเหลือในกรณีนี้แล้ว การบริหารงานของรัฐบาลก็จะมีสมารถนำมาซึ่งสันติธรรมสู่สังคมไทย ดังนโยบายที่กล่าวไว้แต่อย่างใด

ในการนี้ ศูนย์ประสานฯ ขอเรียกร้องอีกครั้งหนึ่งว่ารัฐบาลควรวางมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการติดตามผู้ที่ถูกแจ้งว่าสูญหายโดยด่วน ว่าเขาเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่

ด้วยความเศร้าสลดใจ

ศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง

งานต่างๆ รวมทั้งสื่อมวลชนทั้งในและต่างประเทศ การให้สัมภาษณ์ และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลผู้สูญหาย (ดูสรุปข้อมูลการแถลงข่าวในภาคผนวกที่ 2)

2.4.1 การแถลงข่าว

ในระยะแรกของการดำเนินการของศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่งนั้น มีการจัดแถลงข่าวความคืบหน้าของการดำเนินการทั้งหมด 6 ครั้ง ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดข้อมูลในการแถลงข่าวได้ดังแสดงในตารางที่ 2.1 ดังนี้

ตารางที่ 2.1
แสดงจำนวนผู้สูญหายที่แถลงต่อสาธารณชนจนกระทั่งถึงเดือนกรกฎาคม 2535

ครั้งที่	วันที่/เดือน	ยอดผู้สูญหาย
1	27 พ.ค.	758
2	28 พ.ค.	789
3	4 มิ.ย.	774
4 ¹	22 มิ.ย.	980
5 ¹	13 ก.ค.	651

¹ เป็นยอดผู้สูญหายรวมทั้งของมหาคไทยและของศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่งและมีการตัดความซ้ำซ้อนแล้ว

2.4.2 การเผยแพร่ข้อมูลกับสื่อมวลชนและผู้สนใจ

ข้อมูลจากผลการดำเนินงานของ ศูนย์ฮอตไลน์มิดคิลและศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง นับว่าได้รับความสนใจจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน นำไปประกอบการรายงานการช่วยเหลือ การเป็นข้อมูลประกอบการสอบสวนข้อเท็จจริง การติดตามผู้สูญหาย ทั้งนี้สามารถสรุปถึงหน่วยงานต่างๆ ที่มาขอข้อมูลเป็นรายเดือนได้ดังนี้

เดือน	จำนวนหน่วยงาน	รายชื่อหน่วยงานที่ขอข้อมูล
พฤษภาคม 2535	1 หน่วยงาน	ศอร.บก.ทหารสูงสุด
มิถุนายน 2535	21 หน่วยงาน	บางกอกโพสต์ เนชั่น แนวหน้า กรุงเทพ ธุรกิจ นิตยสารตีเคด ผู้สื่อข่าวรัฐสภา ม. ธรรมศาสตร์ ฐานเศรษฐกิจ นิตยสาร สเปก ข่าวพิเศษ พรรคเอกภาพ พรรค พลังธรรม Asia Watch มูลนิธิเด็ก กองสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย บริษัทกรุงเทพธุรกิจประกันภัยจำกัด กรมตำรวจ สมาพันธ์ประชาธิปไตย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน-การสอบสวน ข้อเท็จจริงกรณีเหตุการณ์วันที่ 17 - 20 พ.ค.2535 Amnesty International
กรกฎาคม 2535	12 หน่วยงาน	สารคดี บางกอกโพสต์ นิตยสารฟีเฟิล ข่าวพิเศษ เนชั่น สำนักข่าวเอพี สถานี ABC ออสเตรเลีย สมาพันธ์เพื่อประชาธิปไตย แพทยสภา อนุกรรมการตรวจ สอบข้อเท็จจริงชุดที่ 8 กองประสาน ราชการกองกลาง มหาดไทย อนุกรรม- การสืบหาและพิสูจน์คนหาย
สิงหาคม 2535	4 หน่วยงาน	บางกอกโพสต์ เนชั่น ยุทธภูมิการเมือง ข่าวพิเศษ

เดือน	จำนวนหน่วยงาน	รายชื่อหน่วยงานที่ขอข้อมูล
กันยายน 2535	4 หน่วยงาน	ข่าวพิเศษ บางกอกโพสต์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (อนุกรรมการตรวจสอบพื้นที่) พระนครศรีอยุธยา ม.รามคำแหง
ตุลาคม 2535	5 หน่วยงาน	ข่าวพิเศษ บางกอกโพสต์ เนชั่น ฐานเศรษฐกิจ สมาพันธ์ประชาธิปไตย
พฤศจิกายน 2535	6 หน่วยงาน	ข่าวพิเศษ บางกอกโพสต์ เนชั่น ฐานเศรษฐกิจ สมาพันธ์ประชาธิปไตย Asian Highway Project & O&B NHK
ธันวาคม 2535	3 หน่วยงาน	ข่าวพิเศษ บางกอกโพสต์ สมาพันธ์-ประชาธิปไตย
กุมภาพันธ์ 2536	4 หน่วยงาน	รายการวิทยุเนชั่น บางกอกโพสต์ เนชั่นรายสัปดาห์ สำนักข่าว NHK
มีนาคม 2536	3 หน่วยงาน	นิตยสารคิเคด นิตยสารฮิมเมจ Asia Watch
เมษายน 2536	6 หน่วยงาน	สำนักข่าว NHK นิตยสารเนชั่นจูเนียร์ สำนักข่าวแปซิฟิก กรุงเทพธุรกิจ แนวหน้า นิตยสารแม่และเด็ก

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานที่สนใจติดต่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนผู้สูญหายทั้งด้วยตนเองและทางโทรศัพท์ เป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

- * สภาอากาศสากล
- * สถานทูตอเมริกา
- * สถานทูตออสเตรเลีย

และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีสำนักข่าวต่างประเทศ มาทำข่าวเกี่ยวกับผู้สูญหาย และขอความร่วมมือในด้านข้อมูลและการสัมภาษณ์ ได้แก่ สำนักข่าว VISNEWS สำนักข่าว ITN (International Television News) สำนักข่าว Swedish Television สำนักข่าว BASE สำนักข่าว Norwegian Broadcasting สำนักข่าว AP สำนักข่าว NHK ส่วนรายการโทรทัศน์ในประเทศ ที่มีการนำเสนอเรื่องผู้สูญหายและได้ช่วยเผยแพร่รูป ผู้สูญหายได้แก่ รายการริมระเบียง รายการเดินหน้าหาผู้แทน รายการเวทีชาวบ้าน

2.4.3 การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผู้สูญหาย

ในด้านการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลผู้สูญหาย ทางศูนย์ฯ ได้ขอความร่วมมือไปยังสื่อมวลชนต่างๆ เพื่อช่วยเผยแพร่รายชื่อและรูปภาพผู้ถูกแจ้งสูญหาย เพื่อการติดตาม โดยมีสื่อมวลชนที่ให้ความร่วมมือคือ แนวหน้า มติชน เคลิณิวส์ บางกอกโพสต์ สยามรัฐ ไทยรัฐ ข่าวพิเศษ เนชั่นรายสัปดาห์

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า การร่วมมือของสื่อมวลชนนั้นมีความแตกต่างกันไปดังนี้

- * สื่อมวลชนที่ให้ความร่วมมือและติดตามข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ คือ บางกอกโพสต์ ข่าวพิเศษ เนชั่นรายสัปดาห์
- * สื่อมวลชนที่พร้อมให้ความร่วมมือในบางโอกาส คือ เคลิณิวส์
- * สื่อมวลชนที่ให้ความร่วมมือ โดยขึ้นกับสถานการณ์ความสนใจ/ข่าว ของประชาชน ได้แก่ สยามรัฐ มติชน แนวหน้า ซึ่งมีการนำเสนอในช่วง มิ.ย. - ส.ค. 2535 (เป็นช่วงหลังเหตุการณ์ไม่นานและเป็นข่าวการเคลื่อนไหวของคณะกรรมการการญาติ วีรชนพฤษภาคม 2535) และช่วงเดือน ต.ค.2535 (เป็นช่วงที่มีการพิจารณา พ.ร.ก. นิรโทษกรรม)

จากการที่หนังสือพิมพ์ได้ตีพิมพ์ข่าวผู้สูญหาย ทำให้มีผู้สูญหายและหรือญาติผู้สูญหาย ติดต่อกับมายังศูนย์ขอทูลไฉนมีคดีจำนวน 10 รายว่าผู้สูญหายยังมีชีวิตอยู่ และพบตัวแล้วนอกจากนี้ในระหว่างวันที่ 26 มิถุนายน ถึง 5 กรกฎาคม 2535 ได้มีหน่วยงาน Asia Watch ส่งเจ้าหน้าที่มาศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ไม่สงบเดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งมาทำการศึกษาในส่วนข้อมูลผู้สูญหายที่ศูนย์ขอทูลไฉนมีคดีเป็นจำนวน 2 วัน และทำการ

สัมภาษณ์ญาติผู้สูญหาย 1 ราย ตลอดจนศึกษาข้อมูลในรายงานการศึกษาสภาพการเสียชีวิตของประชาชนอีกด้วย

อนึ่ง ศูนย์หอโหล่มพิศมีการแถลงข่าวครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2536 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือแถลงสรุปการดำเนินงานและขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนในการช่วยประชาสัมพันธ์เพื่อติดตามผู้สูญหาย ผู้เสียชีวิต โดยเฉพาะผู้เสียชีวิตที่ไม่พบศพ ซึ่งการแถลงข่าวครั้งนี้ ยังได้เชิญผู้แทนจาก ศูนย์บรรเทาทุกข์และฟื้นฟูผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์ชุมนุมฯ (ศบภ.) และญาติผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ ที่มีการประสานงานติดตามผู้สูญหาย ร่วมกับศูนย์หอโหล่มพิศ มาร่วมชี้แจงถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาด้วย จากการแถลงข่าวครั้งนี้ มีสื่อมวลชนให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ได้แก่ ข่าวพิเศษ สยามโพสต์ คอกเบียร์

โดยสรุป ในช่วงที่ผ่านมาทางศูนย์หอโหล่มพิศได้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การติดตาม การนำไปใช้ประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือญาติผู้สูญหาย การเป็นข้อมูลประกอบการสืบหาและสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ไม่สงบ และผู้สูญหาย อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า เมื่อระยะเวลาผ่านไปนาน ความสนใจในด้านข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูญหาย มีน้อยลง โดยพบว่าในปัจจุบัน หน่วยงานที่ยังให้ความสนใจและติดตามข้อมูล ตลอดจนนำข้อมูลไปใช้มีดังนี้

- * สื่อมวลชน ได้แก่ ข่าวพิเศษ บางกอกโพสต์
- * องค์กรเอกชน ได้แก่ ศบภ. คณะกรรมการญาติวีรชน สมาพันธ์ประชาธิปไตย
- * หน่วยงานรัฐ ได้แก่ อนุกรรมการสืบหาและติดตามผู้สูญหาย กรมตำรวจ
- * สถานทูต ได้แก่ สถานทูตอเมริกา
- * องค์กรเอกชนในต่างประเทศ ได้แก่ Asia Watch

2.5 การประสานงานและร่วมเป็นกรรมการชุดต่างๆ

ศูนย์หอโหล่มพิศ มีการทำงานโดยการประสานอย่างใกล้ชิดกับองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนและคณะกรรมการญาติวีรชน และองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องผู้สูญหายโดยตรงแล้ว ศูนย์หอโหล่มพิศ ยังเข้าร่วมเป็นกรรมการชุดต่างๆของส่วนราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้สูญหาย การเข้าร่วมเป็นกรรมการเหล่านี้ นับว่ามีส่วนทำให้การประสานงานกับส่วนราชการมีความคล่องตัวมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านของการตรวจสอบข้อมูลของผู้

สูญหายได้ชัดเจนและรวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้ศูนย์ฯมีข้อมูลเบื้องต้นของผู้ที่พบตัวแล้วและทราบถึงความเคลื่อนไหวของการทำงานฝ่ายรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องผู้สูญหาย ว่าแต่ละชุดมีความจริงใจและจริงจังในการทำงานมากน้อยเพียงใด การร่วมเป็นกรรมการชุดต่างๆ ที่รัฐบาลแต่งตั้งขึ้นพอสรุปได้ดังนี้

คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีคนหาย คนตาย และบาดเจ็บ (ชุดที่ 5): ของ “คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด และสำรวจความเสียหายเนื่องในการชุมนุมกันระหว่าง 17-20 พฤษภาคม 2535” ซึ่งแต่งตั้งภายหลังจากเหตุการณ์ไม่นานนัก โดยนายมีชัย ฤชุพันธุ์ รักษาการนายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น คณะกรรมการชุดนี้ มีนายโสภณ รัตนกร เป็นประธานกรรมการ และศาสตราจารย์นายแพทย์ประสิทธิ์ เจริญไทยทวี เป็นประธานอนุกรรมการชุดที่ 5 ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหาย โดยตัวแทนของศูนย์ฮอทไลน์มิสซิส ได้รับการแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการในชุดนี้ด้วย ผู้แทนศูนย์ฮอทไลน์มิสซิสได้เข้าร่วมประชุม 2 ครั้ง และต่อมาได้ลาออกจากการเป็นอนุกรรมการฯ ตามประธานอนุกรรมการที่ได้ลาออกเพราะเพราะเกิดการข่มขู่และขู่ฆ่าตัวประธานและครอบครัวอย่างรุนแรง นับตั้งแต่เข้ามาสืบบทบาทแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์จลาจลทางการเมืองครั้งนี้

คณะกรรมการพิสูจน์และสืบหาบุคคลที่สูญหายจากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วง: คณะกรรมการชุดนี้แต่งตั้งโดยนายอานันท์ ปันยารชุน มีนายอารีย์ วงศ์อารยะ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ และต่อมาในปลายปี 2535 นายชวน หลีกภัย ได้ลงนามแต่งตั้งให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธานกรรมการแทน ส่วนคณะกรรมการส่วนใหญ่คือชุดเดิม และนับถึงเดือนเมษายน 2535 คณะกรรมการชุดนี้ได้มีการประชุมรวม 9 ครั้งโดยทางศูนย์ฮอทไลน์มิสซิสเป็นกรรมการในชุดนี้ด้วย และยังเป็นอนุกรรมการอีก 2 ชุด คือ คณะอนุกรรมการสืบหาบุคคลที่สูญหาย และ คณะอนุกรรมการให้การช่วยเหลือครอบครัว บุคคลที่สูญหาย ทั้งนี้ ศูนย์ฮอทไลน์มิสซิสได้เข้าไปมีบทบาทในการนำเสนอความคิดเห็นหลักๆ ได้แก่ นำเสนอแนวทางในการประชาสัมพันธ์เพื่อค้นหาบุคคลที่สูญหายต่อคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ นำเสนอให้คณะกรรมการตรวจสอบพื้นที่ ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการทำงานต่อสาธารณชน เพื่อแสดงถึงความจริงใจและจริงจังในการปฏิบัติงาน นำเสนอให้รัฐบาลรับผิดชอบดำเนินการทางกฎหมายให้ญาติผู้สูญหายเพื่อร้องต่อศาลให้ศาลสั่งเป็นบุคคลผู้สูญหาย เป็นต้น

นอกจากนี้ ทางศูนย์หอจดหมายเหตุ ยังได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการใน คณะทำงาน พิสูจน์บุคคลที่สูญหาย โดยมีหน้าที่หลักในการร่วมพิสูจน์บุคคลสูญหายที่มีรายชื่อในบัญชีผู้สูญหายซึ่งถูกประกาศว่าน่าจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ และถูกพบตัวแล้ว

2.6 สรุป

การกล่าวถึงบทบาทและภาระหน้าที่ของ ศูนย์หอจดหมายเหตุ ในบทนี้ นอกจากจะเป็นการอธิบายถึงภาพรวมและพัฒนาการในการทำงานตั้งแต่ต้น อันจะเป็นการปูพื้นฐานที่สำคัญในการทำความเข้าใจถึงที่มา และที่ไปของตัวเลขข้อมูลและการประเมินวิเคราะห์ด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจนแล้ว ยังหวังที่จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนของการทำงานในด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในประเด็นของการพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมืองของประชาชน ทั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นการทำหน้าที่ตามบทบาทของมหาวิทยาลัยที่ไม่เพียงแต่พัฒนาความเป็นเลิศในทางวิชาการเท่านั้น แต่คงจะต้องดำรงไว้ซึ่งบทบาทหน้าที่ในการรับใช้และชี้นำทางสังคม อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาสังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า และสร้างสันติธรรมให้บังเกิดขึ้นในสังคมไทยต่อไป

นอกจากภาระหน้าที่ที่ได้ดำเนินการมาครบ 11 เดือนนี้แล้ว ทางศูนย์หอจดหมายเหตุยังคงจะปฏิบัติงานเกี่ยวกับ รายละเอียดของผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬต่อไป จนถึงสิ้นปี พ.ศ.2536 ในรูปงานทางวิชาการเพื่อบันทึกเหตุการณ์การปราบปรามประชาชน และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสาธารณชนในรูปแบบของการศึกษาวิจัยภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535” รายงานวิจัยเรื่องนี้ คาดว่าจะตีพิมพ์ออกมาได้ภายในต้นปี 2537

บทที่สาม

ผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต และผู้สูญหาย

ในบทนี้จะใช้ฐานข้อมูลที่ศูนย์หอโหล่มิโคลได้ทำการรวบรวมไว้ตั้งแต่เริ่มตั้งศูนย์ในการวิเคราะห์สภาพคุณลักษณะของผู้ประสบภัย และรายละเอียดของการที่ผู้ประสบภัย ถูกทำร้าย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บ นับตั้งแต่ศูนย์หอโหล่มิโคลได้ดำเนินงานมาจนถึงวันที่ 5 พฤษภาคม 2536 สามารถสรุปจำนวนของผู้ประสบภัย โดยจำแนกออกเป็นกลุ่ม ๆ ได้ดังนี้

ผู้เสียชีวิต จำนวน 45 ศพ มีรายละเอียดแยกได้เป็น

* ครอบครัวรับศพไปจัดทำพิธีทางศาสนาแล้ว	41	ศพ
* ศพยังอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราชเป็นชายไม่ทราบชื่อ	2	ศพ
* ศพชายไม่ทราบชื่อถูกนำไปฝังแล้วที่วัดคอน	1	ศพ
* ไม่พบศพ แต่มีภาพยืนยันว่าถูกยิงเสียชีวิตแล้ว และมีพยานยืนยันว่าเห็นเหตุการณ์ 4 คน (โปรดดูกรอบ 3.1)	1	ศพ

ผู้บาดเจ็บ จำนวน 736 ราย เป็นข้อมูลจากศูนย์เฉพาะกิจ กระทรวงสาธารณสุข
เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2535

ผู้สูญหาย จากจำนวนยอดผู้ถูกแจ้งสูญหาย 2080 ราย พบว่ายังสูญหายอยู่ 98 ราย
มีรายละเอียดแยกได้ดังนี้

* คาดว่าสูญหายในเหตุการณ์	50	ราย
* สูญหายโดยไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์	42	ราย
* หายก่อนเหตุการณ์แต่เจตนาแจ้งเท็จ	3	ราย
* อยู่ระหว่างการประเมิน	3	ราย

กรอบที่ 3.1

ผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์แต่ไม่พบศพ

ท่ามกลางข่าวลือต่างๆเกี่ยวกับการชนศพ ได้เกิดปรากฏการณ์หนึ่งซึ่งท้าทายในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ถึงชาวดังกล่าว นั่นคือการได้รับแจ้งเกี่ยวกับชายไทยไม่ทราบชื่อรายหนึ่งว่าถูกยิงเสียชีวิต และไม่ทราบชะตากรรมจนถึงปัจจุบันนี้ ชายคนดังกล่าวนี้มิได้อยู่ในกลุ่มผู้เสียชีวิตที่พบศพแล้วทั้ง 44 ราย ทางศูนย์ฮอทไลน์มิดคัล ได้พยายามค้นหาข้อมูลของชาวดังกล่าวมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2535 ทั้งนี้ มิเพียงแต่เป็นการค้นหา ข้อเท็จจริงแต่ยังเป็นการแสดงเจตจำนงเพื่อพิทักษ์สิทธิของบุคคลผู้เสียชีวิตด้วย

นับเป็นเวลาเกือบ 1 ปีแล้ว ที่ศูนย์ฮอทไลน์มิดคัล ได้รับแจ้งจาก นายอุทิศ (นามสมมติ) เกี่ยวกับเรื่องของผู้เสียชีวิตถูกยิงในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 พร้อมกับการมอบหลักฐานคือ รูปถ่ายของชายเสื้อเขียว เพียงหวังที่จะทราบว่าชายเสื้อเขียวคนนี้เป็นใคร เพื่อให้ญาติพี่น้องได้รับทราบข่าวเกี่ยวกับตัวเขา และสามารถตัดสินใจได้ว่าจะทำอย่างไรต่อไป นั่นคือเจตจำนงที่ทำให้นายอุทิศยอมเปิดเผยเรื่องราวที่อาจนำมาซึ่งอันตรายต่อตนเอง และครอบครัวและต่อไปนี้เป็นเรื่องราวที่นายอุทิศได้ประสบมาด้วยตนเอง

“ผมถ่ายรูปนี้ไว้เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม เวลาประมาณ 6 โมงเย็น ที่สี่แยกคอกวัว หน้าธนาคารออมสิน ผมถ่ายหลังเขาถูกยิงไม่เกิน 2 นาที ขณะนั้นผมยืนหันหน้าไปทางอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ส่วนเขายืนอยู่หน้าธนาคารออมสินพร้อมกับคนอื่น ๆ อีกเป็นกลุ่มใหญ่ จุดที่ยืนอยู่นั้นคาบเกี่ยวระหว่างถนนเลนที่ 3 และฟุตบอล ส่วนจุดที่ผมยืนเป็นจุดที่มีคนอยู่รวมกันเพียง 2-3 คนเท่านั้น ภาพเบื้องหน้าที่ผมเห็นก็คือ มีทหารจำนวนหนึ่งยืนอยู่ตรงกลางสี่แยกแล้วยิงปืนเข้ามา ตอนแรกที่ยิงมีทหารคนหนึ่งถือปืนสั้น 11 มม. โผล่ออกมาจากกลุ่มของทหารที่ถือปืนเอ็ม 16 แล้ว หันกระบอกปืนเข้าใส่กลุ่มที่ชายเสื้อเขียวยืนร่วมอยู่ด้วย เป็นการยิงระดับต่ำลงมา เมื่อได้ยินเสียงปืน พร้อมกับเสียงตะโกนว่าทหารฆ่าประชาชน ผมก็หันไปดูทางขวามือก็เห็นชายคนนั้นนอนอยู่กับพื้น พวกที่

วิ่งหนีก็วิ่งกลับมาอุ้มชายคนนี้ พร้อมกับวิ่งเข้าไปใส่ทหาร ชี้นำทหารเดินเข้าไปได้ประมาณ 10 เมตร ผมก็วิ่งเข้าไปถ่ายรูปไว้ คนในกลุ่มนั้นก็ถามผมว่าผมเป็นนักข่าวหรือ ผมไม่ตอบ เขาก็เลยวางศพให้ตาย ซึ่งที่เห็นในรูปก็คือ มือของคนที่ถูกศพมาให้ถ่ายรูปนั่นเอง ผมหันหลังให้ทหารตอนที่ถ่ายรูปนี้ ผมเป็นคนที่อยู่ใกล้กับทหารมากที่สุด พอผมถ่ายรูปเสร็จ ผมได้ยินเสียงปืนที่ดังขึ้นคล้ายกับว่าเข้ามาใกล้เรา คนที่ยืนอยู่ทั้งหมดก็เริ่มวิ่งหนี ผมก็วิ่งหนีไปด้านหลังของธนาคารออมสิน ไปออกทางศาลาว่าการ กทม.ไม่ได้หันกลับมาดูเลยว่าศพหายไปไหน เมื่อทหารยิงก็เลยทิ้งศพไว้ตรงนั้น ผมคิดว่าหลังจากที่ผมถ่ายรูปแล้ว ทหารไม่น่ายิง เพราะคนยังไม่ได้ทำอะไรเลย ช่วงที่คนกลุ่มนี้อุ้มศพพุ่งเข้าหาทหาร ผมก็วิ่งตัดหน้าเขาเพื่อไปถ่ายรูปเอาไว้ ยังไม่หันเงยหัวขึ้นมาเลย เสียงปืนก็ดังขึ้นแล้ว ดังขึ้นเหมือนกับว่าคนที่ยิงกำลังวิ่งเข้าหา ผมยืนยันว่าชายคนดังกล่าวถูกยิงตายที่สี่แยกคอกวัวในวันที่ 18 พฤษภาคมจริง และภายหลังไม่ทราบวาศพของชายคนนี้อยู่ที่ไหน”

ทันทีที่ศูนย์ขอตไลน์มิดิตได้รับแจ้งข้อมูลพร้อมหลักฐานดังกล่าว การประชาสัมพันธ์ก็เริ่มขึ้น โดยการส่งผ่านสื่อมวลชน อันเป็นวิธีการเดียวที่ศูนย์ขอตไลน์มิดิตมีเงื่อนไขที่จะทำได้ เมื่อภาพเหล่านี้ได้เผยแพร่ออกไป ผลที่เกิดขึ้นคือ การยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลชายเสื้อเขียว กล่าวคือมีพยานคนอื่นติดต่อมาทางศูนย์ขอตไลน์มิดิต และจากข้อมูลที่ได้จากการสนทนากับผู้ประสบเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม 2535 จำนวน 4 คน ได้ให้การยืนยันว่าเห็นชายในชุดเสื้อเขียวถูกยิงที่สี่แยกคอกวัว

การติดต่อจากประชาชนที่สงสัยว่าชายเสื้อเขียวจะเป็นญาติที่สูญหายไป ตั้งแต่ทางศูนย์ขอตไลน์มิดิตได้รับข้อมูลเกี่ยวกับชายเสื้อเขียว และประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนนั้น มีญาติที่มาติดต่อโดยสงสัยว่าชายเสื้อเขียวจะเป็นญาติที่สูญหายไป เป็นจำนวน 4 ราย ซึ่งมีการติดต่อครั้งล่าสุดจากญาติ ในกรณีชายเสื้อเขียว เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2536 แต่ทุกรายเมื่อได้ดูรูปอย่างใกล้ชิดแล้วก็คิดว่าไม่ใช่ญาติของตน

ความพยายามอีกหนทางหนึ่งในการแสวงหาข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าวนี้ คือการศึกษาข้อมูลการแจ้งผู้สูญหาย ซึ่งปรากฏว่ามี 1 รายที่ให้ข้อมูลว่ามีพยานเห็นผู้สูญหายซึ่งไม่ใช่ชายเสื้อเขียวถูกยิงในวันเวลาและสถานที่เดียวกับชายเสื้อเขียว แต่จนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีการรู้ว่า ชายเสื้อเขียวผู้นี้เป็นใครและศพของเขาขณะนี้อยู่ที่ไหน

ในการนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหายนี้ จะแบ่งภาพของข้อเท็จจริงออกเป็นสามส่วนดังนี้คือ การให้ข้อเท็จจริงเปรียบเทียบคุณลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจ ของผู้ประสบภัยทั้งสามกลุ่ม ให้ภาพข้อเท็จจริงของสภาพบาดเจ็บของผู้บาดเจ็บ และภาพข้อเท็จจริงของสภาพของการถูกทำร้ายจนเสียชีวิตในกลุ่มผู้ตายที่พบศพ สำหรับรายละเอียดต่างๆของผู้สูญหายซึ่งจนถึงขณะนี้เขียนรายงานนี้สามารถสรุปได้ในระดับหนึ่งเท่านั้นว่า อาจมีผู้สูญหายที่คาดว่าหายเพราะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ประมาณ 50 ราย ภาระงานที่ศูนย์ขอมทโกลนัมคิดได้ทำเกี่ยวกับผู้สูญหายนั้นค่อนข้างจะเป็นภาระหลัก จึงเห็นสมควรที่จะนำเสนอกระบวนการพิสูจน์ติดตามผู้สูญหายจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ทางการเมืองของไทยไว้ต่างหากในบทที่สี่

3.1 คุณลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจของผู้ประสบภัย

การเปรียบเทียบคุณลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจของผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหาย จะช่วยทำให้เกิดภาพรวมใหญ่ของผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองเมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 ได้ว่าส่วนใหญ่ผู้ประสบภัยจะมีคุณลักษณะอย่างไร และในกลุ่มผู้ประสบภัยทั้งสามกลุ่มมีคุณลักษณะในด้านใดที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดบ้าง และเป็นเพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น จากตารางที่ 3.1 พบว่าผู้ประสบภัยส่วนใหญ่ เป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิงอย่างชัดเจน และเป็นโสด ในกลุ่มผู้เสียชีวิต จะมีสัดส่วนของคนโสดสูงที่สุดถึง 90% ในขณะที่สัดส่วนของคนโสดในกลุ่มผู้สูญหายและผู้บาดเจ็บมีอยู่ 82% และ 62% ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงอายุของผู้ประสบภัยพบว่า มีความแตกต่างกันคือ อายุเฉลี่ยของผู้สูญหายจะสูงที่สุดคือ 30.2 ปี ส่วนกลุ่มผู้บาดเจ็บและผู้เสียชีวิต มีอายุเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือ 28 ปี และ 26 ปี ตามลำดับ

ในด้านอาชีพของผู้ประสบภัย ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้ใช้แรงงาน รับจ้าง และผู้ค้ารายย่อยจำพวกหาบเร่แผงลอย รถเข็น สัดส่วนของผู้ยังศึกษาเล่าเรียนอยู่จะสูงสุดในกลุ่มผู้เสียชีวิตคือสูงถึง 24% ในขณะที่ในกลุ่มผู้บาดเจ็บสัดส่วนที่รองลงมาคือ เป็นผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัว 18% และในกลุ่มผู้สูญหาย เป็นผู้ว่างงาน/ไม่ทำงาน 16%

ตารางที่ 3.1
ลักษณะของผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต และผู้สูญหาย
แยกตามเพศ สถานภาพสมรส อายุ อาชีพ และภูมิลำเนา

	ผู้บาดเจ็บ ¹		ผู้เสียชีวิต		ผู้สูญหาย ²	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
เพศ						
ชาย	265	91.7	43	97.7	40	80.0
หญิง	27	9.3	1	2.3	10	20.0
รวม	292	100.0	44	100.0	50	100.0
สถานภาพสมรส						
โสด	136	62.4	37	90.2	41	82.0
แต่งงาน	77	35.5	3	7.3	5	10.0
หม้าย หย่า แยก	5	2.3	1	2.5	4	8.0
รวม	218	100.0	41	100.0	50	100.0
ไม่ทราบสถานภาพสมรส	74 ราย		3 ราย			
อายุ (ปี)						
0-10	3	1.5	0	0.0	0	0.0
11-19	35	17.2	9	20.4	5	10.0
20-24	47	23.1	18	41.0	13	26.0
25-29	44	21.7	4	9.1	10	20.0
30-39	51	25.1	9	20.4	14	28.0
40-49	13	6.4	3	6.8	5	10.0
50+	10	5.0	1	2.3	3	10.0
รวม	203	100.0	44	100.0	50	100.0
ไม่ทราบอายุ	89 ราย					
อายุเฉลี่ย	28.0		26.0		30.2	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

	ผู้บาดเจ็บ ¹		ผู้เสียชีวิต		ผู้สูญหาย ²	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
อาชีพ						
ทำนาทำไร่	0	0.0	0	0.0	3	6.0
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	16	7.9	1	2.4	0	0.0
ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัว	37	18.1	4	9.8	4	8.0
ลูกจ้างเอกชน	23	11.3	5	12.2	5	10.0
กรรมกร/รับจ้าง ³	100	49.0	20	48.8	28	56.0
นักเรียน/นักศึกษา	21	10.3	10	24.4	2	4.0
ว่างงาน/ไม่ทำงาน	7	3.4	1	2.4	8	16.0
รวม	204	100.0	41	100.0	50	100.0
ไม่ทราบอาชีพ	88 ราย		3 ราย			
ภูมิลำเนา						
กรุงเทพมหานคร	203	70.5	17	41.5	21	42.0
ภาคกลาง	38	13.2	8	19.5	7	14.0
ภาคเหนือ	7	2.4	0	0.0	9	18.0
ภาคอีสาน	33	11.5	8	19.5	11	22.0
ภาคใต้	7	2.4	8	19.5	2	4.0
รวม	288	100.0	41	100.0	50	100.0
ไม่ทราบภูมิลำเนา	4 ราย		4 ราย			

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

	ผู้บาดเจ็บ ¹		ผู้เสียชีวิต		ผู้สูญหาย ²	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
สถานที่เกิดเหตุ ⁴						
ในบริเวณชุมชน			25	69.4		
ใกล้บริเวณชุมชน			6	16.7		
ไกลบริเวณชุมชน			5	13.9		
รวม			36	100.0		
ไม่ทราบสถานที่เกิดเหตุ			8 ราย			

- 1 คือเฉพาะข้อมูลของผู้บาดเจ็บที่ไปติดต่อรับความช่วยเหลือทางการเงินจากกรม-
ประชาสงเคราะห์จำนวน 292 ราย ข้อมูลนอกเหนือจากนี้กำลังอยู่ในระหว่างการติดตาม
- 2 นับเฉพาะรายที่มีที่อยู่สมบูรณ์สามารถติดต่อญาติได้และได้รับการประเมินแล้วว่า เป็นผู้
มีโอกาสสูญหายจริงจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม โดยศูนย์ฮอทไลน์มหิดล
- 3 รวมพวกหาบเร่ แผงลอย
- 4 ในบริเวณชุมชน หมายถึง ถนนราชดำเนิน สนามหลวง สะพานผ่านฟ้า โรงพักนางเลิ้ง
ใกล้บริเวณชุมชน หมายถึง สะพานขาว ตลาดมหานาค ละแวกบางลำพู บริเวณเชิง
สะพานปิ่นเกล้าฝั่งธนบุรี ไกลบริเวณชุมชน หมายถึง ถนนสาทร ตลาดพลู ถนนตากสิน
หัวหมาก

สำหรับภูมิฐานะของผู้ประกอบ 71% ของผู้บาดเจ็บมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร สัดส่วนของผู้เสียชีวิตและผู้สูญหายที่อยู่ในเมืองหลวงสูงใกล้เคียงกันคือ 42% ในกลุ่มผู้เสียชีวิตเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ เท่ากันคือ 20% ขณะที่สัดส่วนของผู้สูญหายที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกกรุงเทพมหานคร จะมาจากภาคอีสานสูงที่สุดคือ 22%

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ประกอบส่วนใหญ่ เป็นชายมากกว่าหญิง เป็นโสด อายุอยู่ในวัยแรงงาน มีอาชีพใช้แรงงาน หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นผู้มียาได้น้อย ซึ่งภาพรวมดังกล่าวนี้สะท้อนออกมาค่อนข้างชัดเจนว่าส่วนใหญ่ของผู้ประกอบความรุนแรง จากเหตุการณ์ปราบปรามประชาชนในเดือนพฤษภาคม 2535 เป็นกลุ่มบุคคลในชนชั้นล่าง จำนวนมากคือผู้หาเช้ากินค่ำและมีรายได้น้อย แม้ในการสำรวจวิจัยของสมาคมสังคมศาสตร์ที่เก็บข้อมูลในช่วงการชุมนุมยังไม่ยุติ และการสำรวจของสถาบันวิจัยสังคม ที่ออกแบบสอบถามถึงประชาชนทั่วไป

หลังจากเหตุการณ์ยุติลงแล้ว โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เต็มใจและอาสาตอบ (voluntary sample) มิได้เป็นตัวอย่างที่มีการสุ่มเลือกอย่างเป็นระบบเพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษา ได้ให้ภาพว่า ผู้ชุมนุมประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงคือจบปริญญาตรี เป็นผู้มีอาชีพอยู่ในภาคธุรกิจเอกชน และมีรายได้สูง ซึ่งเป็นภาพที่ทางสื่อมวลชน ได้สรุปมาก่อนหน้านั้นแล้วว่า ผู้ชุมนุมคือชนชั้นกลางของสังคมไทย¹⁰ เป็นมือปัดที่ต่างไปจากการชุมนุมในอดีต โดยเฉพาะในเหตุการณ์เดือนตุลาคม 2516 และ 2519 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา

มีผู้ตั้งชื่อมือปัดเดือนพฤษภาคม 2535 ว่า “มือปัดมือถือ” บ้าง “มือปัดโยเกิร์ต” บ้าง “มือปัดรถเก๋ง” บ้าง

นักวิชาการและผู้สนใจทางการเมืองจำนวนมากกล่าวว่า เป็นทิศทางที่น่าจับตามอง และเป็นทิศทางใหม่ในการพัฒนาประชาธิปไตยบ้านเรา ผู้เขียนเองก็เชื่อว่า สัดส่วนของผู้ชุมนุมเป็นมวลชนที่อาจเรียกได้ว่า “ชนชั้นกลาง” จำนวนมาก และสังเกตเห็นด้วยตาเปล่าได้ค่อนข้างชัดเจนเมื่ออยู่ในเหตุการณ์ชุมนุม แต่ภาพของผู้ประกอบที่เสนอมาข้างต้นนั้น กลับเป็นภาพที่ตรงกันข้ามคือ ผู้ประกอบส่วนใหญ่มิได้เป็น “ชนชั้นกลาง” ที่มีสัดส่วนสูงอยู่ในฝูงชนประท้วงนั้น

ข้อเท็จจริงนี้ แสดงนัยอะไรได้บ้าง?

เมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรง ชนชั้นกลางอาจมีความยับยั้งชั่งใจไม่เข้าไปอยู่ในส่วนหน้า หรือส่วนที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเอง และบางส่วนอาจถอนตัวจากการชุมนุมไป เนื่องจากประเมินสถานการณ์ได้ว่า จะมีความรุนแรงถึงขั้นปะทะกันจนเสียเลือดเสียเนื้อ ทั้งหลายทั้งปวงนี้ อาจเกิดจากความหวงใยชีวิต ครอบครัว การงาน ที่ทำให้ชนชั้นกลางไม่พร้อมที่จะเข้าไปแลกกับฝ่ายปราบปรามอย่างชนิด “ตาต่อตา” หรือ “มือต่อมือ” ก็เป็นไปได้

มีข้อน่าสังเกตว่า ในกลุ่มผู้บาดเจ็บมีสัดส่วนของผู้ที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ชนชั้นกลาง” อยู่จำนวนสูงกว่าในกลุ่มผู้เสียชีวิตและผู้สูญหาย ถ้าพิจารณาจากอาชีพปัจจุบันของผู้ประสบภัย นั่นคือ 26% ของผู้บาดเจ็บ เป็นผู้ที่มีอาชีพรับราชการ หรือทำงานรัฐวิสาหกิจ หรือประกอบธุรกิจส่วนตัว ในขณะที่ สัดส่วนในกลุ่มอาชีพนี้ในผู้เสียชีวิต มีอยู่เพียง 12% และในกลุ่มผู้สูญหาย มีอยู่เพียง 8% เท่านั้น

จึงดูเหมือนว่า “ชนชั้นกลาง” บางส่วน อาจพร้อมที่จะเจ็บ แต่ไม่พร้อมที่จะ “ตาย” ในทางตรงกันข้าม ในกลุ่มผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ จะเป็นผู้มีอายุวัยฉกรรจ์ค่อนข้างน้อย หนึ่งในสี่เป็นนักเรียนนักศึกษา ซึ่งเป็นวัยของผู้ที่เร่าร้อน พร้อมปะทะค่อนข้างสูง จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกลุ่มผู้เสียชีวิตชุดแรกของเหตุการณ์คืนวันที่ 17 ต่อวันที่ 18 พฤษภาคมคือบุคคลกลุ่มนี้ ในรายงานวิจัยของศูนย์ฮอทไลน์คดี ที่จะดำเนินงานต่อไป ได้ตั้งความหวังไว้ว่าการคัดค้านการต่างๆ ที่เสนอไว้ในบทนี้ จะได้คำตอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อเราสามารถทำการพูดคุยซักถามกับผู้บาดเจ็บ ครอบครัวผู้เสียชีวิต ครอบครัวผู้สูญหาย และผู้ประสบเหตุการณ์ ได้จำนวนมากพอ สิ่งที่เราเสนอไปข้างต้นจึงเป็นเพียงการตีความจากตัวเลขที่สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ได้ในขณะนี้เท่านั้น

3.2 สภาพการถูกทำร้ายของผู้ชุมนุม

3.2.1 สาเหตุการเกิดความรุนแรง

จากตัวเลขผู้บาดเจ็บ ของกระทรวงสาธารณสุข เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 736 ราย ซึ่งแสดงให้เห็นนัยของความรุนแรงที่เกิดขึ้น และสามารถวิเคราะห์สาเหตุการเกิดความรุนแรงได้ดังนี้

- (1) การตัดสินใจของฝ่ายผู้มีอำนาจในการใช้กำลังปราบปรามประชาชน นั้นคือการออกคำสั่งของผู้บัญชาการรักษาวพระนคร (พลเอกเกษตร โรจนนิล) ให้อนุมัติใช้แผนไพร่พินาศ/33 ที่มีผลในการควบคุมและสลายการชุมนุมประท้วง ตั้งแต่ วันที่ 7 พฤษภาคม 2535 โดยมียุทธศาสตร์ 5 ประการคือ

- * ให้คำมั่นเสมอว่าผู้ก่อความไม่สงบคือพี่น้องประชาชนไทยด้วยกัน
- * ให้หลีกเลี่ยงการปะทะ
- * ให้หลีกเลี่ยงการใช้อาวุธ
- * ให้หลีกเลี่ยงการเสียชีวิตและทรัพย์สิน
- * ให้ใช้มาตรการจากเบาไปหาหนัก

การอนุมัติแผนดังกล่าว เท่ากับเป็นการสั่งให้กองกำลังทหารและตำรวจออกมาเผชิญหน้ากับประชาชน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกต่อต้านมากขึ้น ทำให้ผู้ชุมนุมเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าดูจากนโยบายแล้วมีการกำชับให้หลีกเลี่ยงการใช้อาวุธ ใช้มาตรการจากเบาไปหาหนัก แต่ตามแผนดังกล่าว มีว่า หากสถานการณ์ดังกล่าวทวีความรุนแรง จนไม่สามารถควบคุมได้ ผู้ปฏิบัติยอมใช้กำลังเข้าปราบปราม ซึ่งรวมทั้งการใช้ อาวุธปืนยิง เพื่อระงับยับยั้งและยุติภัยคุกคามได้ โดยไม่ต้องขออนุมัติจากหน่วยเหนืออีก

- (2) ขาดการเตรียมการหน่วยแพทย์สนามเพื่อรับสถานการณ์ในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535

จากเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยในเดือนพฤษภาคม 2535 บทบาทสำคัญของแพทย์สนาม น่าจะมีผลต่อการลดความรุนแรง แต่ในสภาพที่เป็นจริงแล้วพบว่า หน่วยแพทย์สนามไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ทั้งที่มีหลายหน่วยงานที่มาตั้งหน่วยปฐมพยาบาล ตั้งแต่วันที่ 6 พฤษภาคม 2535 อาทิ โรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร ศูนย์ส่งกลับของโรงพยาบาลตำรวจ กองบรรเทาทุกข์ สภากาชาดไทย และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหิดล จนกระทั่งถึงวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ซึ่งมีหน่วยแพทย์มาเสริม ได้แก่ หน่วยแพทย์และรถจากโรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลรามารับติ โรงพยาบาลราชวิถี โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และโรงพยาบาลเลิดสิน ในช่วงวันที่ 18 พฤษภาคม กระทรวงสาธารณสุขได้เรียกประชุมตัวแทนโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อหาแนวทางในการประสานงานช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ แต่มิได้ส่งผลในการวางแผน

ปฏิบัติการเพื่อรับมือกับสถานการณ์รุนแรงที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไป อาจจะด้วยเหตุผลทางการเมือง หรือความไม่พร้อมด้านใดด้านหนึ่งก็ตาม ดูเหมือนว่าจนถึงบัดนี้กระทรวงสาธารณสุขก็ยังมีได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้แต่ประการใด

จากข้อสรุปของผลการสัมมนาเรื่องการเตรียมหน่วยแพทย์สนามเพื่อรับสถานการณ์จลาจลในเมืองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานโครงการชอทไลน์มิดคัลเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2535 ได้สรุป ปัญหาสำคัญที่ทำให้หน่วยแพทย์ไม่สามารถช่วยเหลือผู้บาดเจ็บได้อย่างเต็มที่¹¹ มีดังนี้ คือ

- * ปัญหาในด้านการประสานงาน แม้ว่ากระทรวงสาธารณสุขจะได้จัดประชุมตัวแทนโรงพยาบาลต่างๆ แต่มีอาจตกลงร่วมกันเป็นรูปธรรม เนื่องจากมีความแตกต่างในการประเมินสถานการณ์
- * ปัญหาในด้านความรับผิดชอบ ซึ่งพอจะกล่าวได้ 2 ประเด็นคือ มีหน่วยงานหลายแห่งไม่มีคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้นำหน่วยแพทย์ และรถพยาบาลออกปฏิบัติงานในจุดที่เกิดเหตุ และมีคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ห้ามมิให้โรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร นำหน่วยแพทย์และรถพยาบาลออกไปช่วยเหลือผู้บาดเจ็บนอกโรงพยาบาล ดังนั้น จึงมีกลุ่มแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ออกไปปฏิบัติงาน ท่ามกลางการเสี่ยงภัยที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน
- * ปัญหาในการจัดหน่วยแพทย์สนามในจุดเกิดเหตุ อาจกล่าวได้ว่า หน่วยแพทย์สนามของประชาชนนั้นคือ โรงแรมรัตนโกสินทร์หรือรู้จักโดยทั่วไปว่า โรงแรมรอยัลที่ถูกใช้เป็นสถานที่รับรักษาผู้บาดเจ็บจำนวนมาก โดยเฉพาะในคืนวันที่ 18-19 พฤษภาคม 2535 อันเป็นวันที่ฝ่ายรัฐบาลใช้กำลังขั้นเด็ดขาด ในการสลายการชุมนุมของประชาชน ซึ่งมีกลุ่มแพทย์ พยาบาล นักศึกษาแพทย์จากโรงพยาบาลต่าง ๆ มาร่วมปฏิบัติงานในหน่วยแพทย์แห่งนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาในการอำนวยความสะดวกและการจัดระบบภายในหน่วยแพทย์และเกิดสภาพโกลาหล เพราะไม่อาจแยกระบบตามสภาพธรรมชาติของการบาดเจ็บเพื่อกู้สัณจรองส่งต่อผู้ป่วยไปโรงพยาบาลให้ทันเวลาที่ได้

- * ปัญหาในการเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ จากการที่มีผู้บาดเจ็บเป็นจำนวนมากใน ขณะที่ขาดอุปกรณ์ในการขนย้ายผู้บาดเจ็บ ได้แก่ เปลหาม รถพยาบาล ปรากฏการณ์ที่พบ คือกลุ่มผู้ชุมนุมต้องใช้รถประจำทางในการขนย้ายผู้บาดเจ็บพร้อมกัน 47 ราย ไปที่โรงพยาบาลกลางซึ่งในจำนวนนี้เสียชีวิตระหว่างทาง 2 ราย
- * ปัญหาความไม่ปลอดภัยของหน่วยแพทย์ เนื่องจากการถูกคุกคามทั้งฝ่ายประชาชน และรัฐฯ เช่น รถพยาบาลจากโรงพยาบาลศิริราชถูกตำรวจไล่เพื่อไม่ให้รถเข้าไปปฏิบัติงาน หรือประชาชนยึดและเผาผลาญจากศูนย์ส่งกลับของโรงพยาบาลตำรวจ เนื่องจากโกรธแค้น
- * ปัญหาการปฏิบัติการที่ไม่ให้เกียรติแก่แพทย์ ในการเข้าจับกุมผู้ชุมนุมที่หลบซ่อนตัวอยู่ในโรงแรมรัตนโกสินทร์ในช่วงเช้ามีคดีวันที่ 19 พฤษภาคม 2535 แพทย์ที่ปฏิบัติงานในหน่วยแพทย์ ถูกบังคับให้นอนหมอบ ถูกทำร้ายร่างกาย โดยเจ้าหน้าที่รัฐฯ แม้จะได้แสดงบัตรของการเป็นแพทย์ และยึดบัตรประจำตัวของแพทย์ไป การกระทำเช่นนี้ ถือเป็นการขัดต่อหลักสากลที่แม้แต่คู่สงครามก็ยังคงให้เกียรติแก่หน่วยแพทย์สนาม

สาเหตุการเกิดความรุนแรงที่กล่าวข้างต้น ดูเหมือนจะเป็นการทำนายแนวโน้มได้ ถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพราะวินาทีแรกที่มีคำสั่งใช้แผนไพร่พิณาศ แสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในการแก้ปัญหา เนื่องจากตามแผนที่อ้าง เมื่อเกิดความรุนแรง ผู้ปฏิบัติมีสิทธิในการยิงประชาชนอันเป็นการอ้างถึงความชอบธรรมในการปฏิบัติตามหน้าที่ แต่ไร้ซึ่งความรับผิดชอบในการสั่งการและถือได้ว่าการทำร้ายประชาชนได้เกิดขึ้นแล้ว ไม่เพียงแต่การทำร้ายประชาชนด้วยคำสั่งที่ไร้จิตสำนึกของการแก้ปัญหา แต่ยังตอกย้ำความไร้มนุษยธรรมมากขึ้นของผู้สั่งการด้วยคำสั่งที่ขัดขวางการปฏิบัติของแพทย์ในการที่ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ เป็นผลส่งให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่ให้เกียรติแก่แพทย์ และการคุกคามหน่วยแพทย์ด้วยอาวุธปืนจนถึงทำร้ายแพทย์ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอย่างรุนแรงที่ประชาชนผู้ได้รับบาดเจ็บไม่ว่าเขาเป็นใคร เขาควรจะได้รับ การรักษาอย่างทันที่จากหน่วยแพทย์สนามต่อการให้บริการในสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าว

3.2.2 ผู้ชุมนุมถูกทำร้ายอย่างไร

จากการศึกษาข้อมูลผู้บาดเจ็บของกรมประชาสัมพันธ์ จำนวน 124 ราย เมื่อพิจารณาจากตาราง 3.2 สามารถสรุปผลการทำร้ายประชาชนได้ดังนี้

- * ผู้บาดเจ็บถูกทำร้ายด้วยวิธีการหลักๆ 2 วิธี ได้แก่ ถูกยิง (80 ราย) และถูกตี (37 ราย) และสาเหตุอื่นๆ (7 ราย) เช่น สะเก็ดระเบิด น้ำมันลวก รถชน ปลอกกระสุนปืนกระเด็นที่หน้าอก ลวดหนามเกี่ยว
- * ในกลุ่มที่ถูกยิง (80 ราย) โดนยิงที่ขามากที่สุด (19 ราย) นอกจากนี้มีผู้บาดเจ็บ 4 ราย ที่ถูกยิงมากกว่า 1 ตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทางระบาดวิทยา¹² ที่พบว่า มีผู้บาดเจ็บที่ถูกยิงมากที่สุด คือ ร้อยละ 80 ของผู้บาดเจ็บ และตำแหน่งที่ได้รับบาดเจ็บมากที่สุดคือขา คือ ร้อยละ 30
- * ในกลุ่มผู้บาดเจ็บที่ถูกตีส่วนใหญ่ถูกตีที่ศีรษะ (10 ราย) มี 11 ราย ที่ถูกตีหลายตำแหน่ง และมี 3 ราย ที่ถูกตีสลับ

การถูกทำร้ายด้วยการยิง สะท้อนให้เห็นถึง การปราบปรามที่น่าจะเป็นการทำสงครามกับศัตรูมากกว่าการสลายผู้ชุมนุมที่เป็นประชาชนไทย อีกทั้งลักษณะอวัยวะที่ถูกยิงมากที่สุดคือ ขา จึงสะท้อนให้เห็นได้ว่า ประชาชนน่าจะถูกทำร้ายในขณะที่วิ่งหนีการยิงจากทหาร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทางระบาดวิทยา พบว่ากิจกรรมก่อนที่จะได้รับบาดเจ็บคือส่วนใหญ่ (ร้อยละ 23.7 ของผู้บาดเจ็บ) กำลังวิ่งหนี รองลงมาคือ ยืนนิ่งๆ ซึ่งมีร้อยละ 18.6 กิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ชุมนุมไม่ไว้อาวุธต่อสู้ หรือเมื่อจะต่อสู้ก็ทำได้เพียงการขับรถเมล์พุ่งเข้าใส่ลวดหนาม ซึ่งพบว่ามี 1 รายที่ถูกยิงขณะที่ขับรถเมล์ดังกล่าว นอกจากนี้ภาพการปราบปรามยังแสดงถึงวิธีการยิงที่ไร้ทิศทาง เป็นการยิงกราดผู้ชุมนุมซึ่งผู้มีอำนาจมุ่งหวังสลายการชุมนุม แต่การยิงที่ไร้ทิศทางนั้น เป้าหมายที่ถูกยิงนั้นมิใช่เป็นกลุ่มที่เข้าไปร่วมชุมนุมเท่านั้น และจากการศึกษาทางระบาดวิทยาเช่นกัน พบว่าผู้ที่ได้รับบาดเจ็บที่ตั้งใจไปร่วมชุมนุม มีร้อยละ 50.8 ของผู้บาดเจ็บซึ่งมีมากที่สุด รองลงมาคือผู้ไปสังเกตการณ์ (ร้อยละ 23.7) และมีผู้ได้รับบาดเจ็บที่ไม่ได้มีจุดประสงค์ไปร่วมชุมนุม ร้อยละ 23.7 ได้แก่ กำลังเดินทางกลับบ้าน ขับรถผ่าน ออกไปกินข้าวนอกบ้านแล้วถูกยิง

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

สาเหตุการถูกทำร้าย						
ถูกยิง ตำแหน่งอวัยวะถูกยิง			ถูกตี ตำแหน่งอวัยวะถูกตี			อื่นๆ
1 แห่ง จำนวน	มากกว่า 1 แห่ง	จำนวน	1 แห่ง จำนวน	มากกว่า 1 แห่ง	จำนวน	
คอ 1						
สะโพก 1						
ศอก 1						
เท้า 1						
ไม่ระบุ 2						
รวม 76	รวม 4		รวม 23	รวม 14		รวม 7

นอกจากนี้ ภาพของการตีผู้ชุมนุม สะท้อนให้เห็นถึงการขาดสติของผู้ปฏิบัติการที่ไม่สามารถยับยั้งอารมณ์หรือพิจารณาขอบเขตการปราบปรามได้ ทำให้ผู้บาดเจ็บบางรายถูกตีถึงสลบ กระชุกแตก จึงเป็นการยืนยันได้อย่างชัดเจน ว่าการออกคำสั่งที่ไร้มนุษยธรรมเป็นการไร้เหตุผลและความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง แม้จะอ้างว่าเป็นการทำเพื่อรักษาความสงบ แต่ปฏิบัติการที่เกิดขึ้น กับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ น่าจะตอบคำถามได้ว่า นั่นคือ คำสั่งอันชอบธรรมหรือไม่ (ดูกรณีตัวอย่างในกรอบที่ 3.2)

กรอบที่ 3.2

ปัญหาพล เสน่ห์สังคม: เหยื่อความรุนแรงของแผนไพร่พินาส/33

ปัญหาพล เสน่ห์สังคม วัย 28 ปี เป็นประชาชนคนไทยเค็มขึ้น ดำรงชีพด้วยการเป็นทนายความ ณ วันที่สิ่งที่ปัญหาพลต้องจกจำเป็นค่านานให้กับตัวเองคือภาพแห่งความโหดร้ายของเพื่อนร่วมชาติ ที่รับคำสั่งให้มารักษาความสงบด้วยวิธีการที่กระทำได้ตั้งแต่มาตรการจากเบาไปถึงการใช้อาวุธสงครามปราบปรามพวกชุมนุม ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกก่อความไม่สงบ ปัญหาพลจึงเป็นหนึ่งในผู้ถูกกล่าวหาเหล่านั้น ความชอบธรรมในการปราบปรามจึงถูกกล่าวอ้างขึ้น แต่สำหรับปัญหาพลหรือ ประชาชน ที่ไปร่วมชุมนุมอย่างสงบคง จะให้คำตอบกับตนเองได้ว่า มันเป็นความชอบธรรมจริงหรือ และต่อไปนี่คือเรื่องราวที่เพียงจะสะท้อนให้เห็นว่า มันเป็นความชอบธรรมจริงหรือ

“ผมไปร่วมชุมนุมด้วยตลอดเวลาคั้งแต่วันแรกคือวันที่ 20 เมษายน แล้วจนถึงวันที่เกิดเหตุคือเช้ามีคของวันที่ 18 พฤษภาคม ด้วยความเป็นทนายความทำให้ปัญหาพลกลายเป็นผู้สังเกตการณ์ในจุดต่างๆ สถานที่นั้น คือ สถานีตำรวจนางเลิ้ง เขาเห็นกลุ่มคนประมาณ 10 คน สวมรองเท้าผ้าใบ เสื้อยืด กางเกงยีนส์ ในมือถือถุงใส่น้ำมัน วิ่งเข้าไปที่ สถานีตำรวจนางเลิ้ง ความอยากรู้อยากเห็นทำให้ปัญหาพลถามไปว่าเขานำน้ำมันมาจากไหน แต่เขาไม่ได้รับคำตอบเพียงแต่สังเกตเห็นว่า เริ่มมีความผิดปกติเกิดขึ้นแล้ว เพราะลักษณะท่าทางการวิ่งที่ดูเหมือนจะมีจุดมุ่งหมาย มันไม่ปกติและก่อนหน้านั้น ปัญหาพลก็ได้คุยกับนายตำรวจยศร้อยโท ที่สถานีตำรวจนางเลิ้ง ซึ่งเป็นเพื่อนรุ่นพี่ โดยเห็นว่ามีการลี้ภัยลี้ภัยอยู่ แต่เพียงช่วงเวลาในการเดินออกมาอีกนิด สิ่งที่เกิดขึ้นคือกำลังตำรวจถูกถอนออกไปแล้ว ต่อมาการเผาก็เริ่มขึ้นซึ่งเรื่องราวนี้ก็ยังไม่สามารถหาคำตอบได้ว่า “นามเล็งถูกเผา” โดยใคร ปัญหาพลวิ่งดูเขาเผาคตลอด จนถึงหน้ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ริมกำแพงรั้วสีขาว ซึ่งได้กลายเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำที่สำคัญในชีวิต

ในเช้ามีควันที่ 18 ปัญหาพลก็กลับบ้าน และได้เรียกรถแท็กซี่ ในระหว่างนั้นเอง ปัญหาพลก็เห็นทหารจำนวนประมาณ 2 กองร้อย เดินคบเท้าเข้ามาจากทางกองทัพบกที่ 1 คอนนั้นปัญหาพลคิดว่าทหารคงไม่ยิงแต่แล้วกลับเป็นตรงกันข้าม ทหารเหล่านั้นคาหน้าเข้ามาพร้อมสาดกระสุนปืน “คอนนั้นผมรู้สึกชา ไม่รู้ว่าโดนยิงในทันทีที่ทหารกระดกกระสุน เขาตกมาเป็นระดับเอว พอผมถูกยิง ได้ยินทหารคนนึงพูดว่า มันทำบ้านเมืองได้ขนาดนี้เชียวหรือ ความรู้สึกตอนนั้น ผมเป็นห่วงคนข้างหลังที่ยังชุมนุมกันที่สะพานผ่านฟ้าฯ รู้สึกว่าพวกทหารที่มานี้ไม่ได้รู้เรื่องอะไรเลย ไม่รู้ว่าพวกที่ชุมนุมมีจุดประสงค์อะไร เหมือนกับ ว่ามีการล้างสมองมาว่า โอ้พวกนี้เป็นพวกทำลายชาติ สถาบัน” เมื่อกระสุนถูกสิ้นเข้าร่าง ดูเหมือนว่าคอนนั้นเป็นเวลา 3 นาทีภา ปัญหาพลนอนอยู่ที่ริมฟุตบาท

หันหน้าไปทางสะพานผ่านฟ้าฯ “ผมเห็นคนที่วิ่งมาข้างหลังถูกยิงเป็นใบไม้ร่วง ผมเห็นกับตา ทั้งกลัวพอทหารเข้าเคสียร์พื้นที่ เขาเอาศพมากองข้างผม เสียงหัวของคนที่เขาเอามาโยนกองห่างจากตัวผมไม่เกิน 5 เมตรกระทบพื้นซีเมนต์ดังโป๊กๆ พร้อมกับมีเสียงทหารคนที่นับจำนวนอยู่ ดังขึ้นเรื่อยๆ ถึง 14 ศพ ผมบอกทหารที่อยู่ใกล้ผมว่าเอาผมส่งโรงพยาบาลด้วย แต่เขาบอกกับผมว่ารถ ทหารมีไว้สำหรับส่งทหาร พวกมึงอยากเรียกร้องประชาธิปไตยกันคืนอก อยู่บ้านดีๆ ไม่ชอบ”

ภาพที่ปัญญาพลจำได้คิดคาคือ ภาพแห่งการนำคนเจ็บรายอื่นๆ มาวางรวมกับตัวเขาเองอีกทั้งหมด 7 ราย “ทหารที่ปฏิบัติอยู่นั้น เอาเท้าเหยียบไปที่กองคนเหล่านั้นพร้อมกับพูดว่า โอ้เหยียดศพ...โอ้เหยียดศพ มีอยู่รายหนึ่งเขานอนเจ็บอยู่มีผ้าโพกหัวเขาก็จับ พลิกตัว แล้วอิงเข้าที่ด้านหลัง ในวินาทีนั้น ปัญญาพลยังได้บรรยายภาพที่เกิดขึ้นว่า มีนักข่าวต่างประเทศอยู่ประมาณ 4-5 รายได้เข้ามาถ่ายรูปผม ทหารเขาก็คืนักข่าวเหล่านั้นด้วยพานท้ายปืนแล้วแย่งกล้องไป ตอนนั้นผมรู้สึกสะใจนักข่าว เพราะผมได้พูดกับนักข่าวต่างประเทศพวกนั้นแล้วว่า ขอร้องให้ช่วยผมด้วย แต่มันकुที่หัวของผม ผมบอกว่าเจ็บตรงนี้ (ชี้ไปที่ท้อง) มันก็บอกว่าช่วยไม่ได้”

(สิ่งที่ปัญญาพลถ่ายทอดมาถึงตรงนี้คงเต็มไปด้วยความโกรธนักข่าวต่างประเทศคนนั้นไปชั่วชีวิต ถ้าไม่มีเหตุบังเอิญให้ทั้งคู่มีโอกาสได้พบกัน ด้วยรูปถ่ายที่นักข่าวต่างประเทศที่ทราบต่อมาว่าชื่อ Raphael ได้ถ่ายไว้และมิผู้ให้กับศูนย์ฮอเทโลงันมิดิสล รูปนั้นคือรูปของปัญญาพล และยังมิรูปที่ปัญญาพลได้เล่าให้ฟังถึงชายที่มีผ้าโพกหัวมาจากนักข่าวคนหนึ่ง Raphael คิดว่า ปัญญาพลเสียชีวิตแล้ว เขาพยายามจะบอกให้ทหารช่วยเหลือปัญญาพล แต่สิ่งที่เขาได้รับคือ การถูกทำร้ายและก็ต้องวิ่งหนีเอาตัวรอด เพราะเสียงปืนได้วิ่งขึ้นอีกกระลอกหนึ่ง ทหารลงสู้กัน นิ่งแถว ยืนแถว และคาหน้าอิงเข้ามานับแต่นั้น Raphael จึงคิดว่าปัญญาพลคงเสียชีวิตแน่นอน แต่เมื่อทั้งคู่ได้มาพบกันอีกครั้งหนึ่ง ความรู้สึกของปัญญาพลจึงเปลี่ยนไป)

ครั้งแรกปัญญาพลคิดว่าตนเองคงรอดชีวิต แต่เมื่อภาพของชายผ้าโพกหัวถูกยิงทำให้ปัญญาพลไม่มีความแน่ใจในชีวิต เขาพยายามตะเกียกตะกายข้ามกำแพงไป ตอนนั้นปัญญาพล กลัวตายมาก กลัวจนลืมคิดว่าตนเองถูกยิงวินาทีสำคัญของปัญญาพลได้ผ่านไป เมื่อเขาตะเกียกตะกายมาอยู่อีกแดน แต่ปัญญาพลก็ยังได้ยินเสียงวัฏระสุนต์โอบจนแทบแก้วหู มีทหารซึ่งบอกว่าเป็นหมอ ได้เข้ามารับร่างของเขาขึ้นรถพยาบาลไปโรงพยาบาล พระมงกุฎซึ่งเขาารู้สึกตัวคลอเคลในระหว่างทางไปโรงพยาบาล ต่อจากนั้นเขาก็ถูกนำเข้าห้องผ่าตัด ก่อนเข้าห้องผ่าตัดปัญญาพลบอกหมอว่า เขาถูกยิงที่หลัง ถูกยิงด้วยปืนเอ็ม 16 หมอบอกว่า เขาถูกยิงจากด้านหลังทะลุตับ กระสุนคือร้ายะสำคัญ คือ เส้นเลือดใหญ่ ลำไส้ใหญ่ และกระเพาะปัสสาวะทะลุ แม้ว่าปัญญาพลจะผ่านช่วงวิกฤตมาแล้วก็ตาม แต่รอยแผลผ่าตัดที่ บริเวณหน้าท้องคงจะเป็นสิ่งย้ำเตือนความทรงจำปัญญาพลไปอีกนาน

ที่มา : “ปัญญาพล” เหตุอกระสุนทะลุวงไส้. ชั่วพิศษ ปีที่ 15 ฉบับที่ 787 (10-16 กรกฎาคม 2535) หน้า 16-18.

3.2.3 ผลจากการทำร้ายผู้ชุมนุม

ผลแห่งการทำร้ายผู้ชุมนุมนั้นมิเพียงก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านร่างกายเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดผลทางด้านจิตใจโดยเฉพาะผู้ที่ถูกทำร้ายถึงพิการ และภาพต่อไปนี้ คือรูปธรรมที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความไร้มนุษยธรรม ส่งผลอย่างไร

(1) ผลกระทบทางด้านร่างกาย

* นายสมยศ วิภัยสุขสกุล อายุ 35 ปี อาชีพ ขายเสื้อผ้า แต่งงานและมีบุตร 3 คน เขาขับรถมอเตอร์ไซด์เพื่อออกไปดูเหตุการณ์ แล้วก็ถูกยิงขณะที่มีการเผาขยะ กระสุนทะลุผ่านปอด ตับไต เขาต้องถูกตัดไตออกทั้ง 2 ข้าง ตัดไขสันหลัง ทุกวันนี้สมยศ กลายเป็นคนพิการ เป็นอัมพาตช่วงล่าง

* นายวีรพล พานทองถาวร อายุ 21 ปี อาชีพ รับจ้างทั่วไป ยังไม่มีครอบครัว วีรพล เพียงแต่มาตามพี่สาวซึ่งมาดูเหตุการณ์ จึงได้ออกมาจากบ้าน แต่แล้วเขาก็ถูกยิงที่ขา บริเวณเหนือเข่า กระดูกขาขวาแตก กล้ามเนื้อเส้นเอ็นและเส้นเลือดฉีกขาด วีรพล ต้องถูกตัดขาตั้งแต่บริเวณหัวเข่า บาดแผลเรื้อรัง ทุกวันนี้วีรพล มีแต่ความท้อแท้ที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป มีแต่ความวิตกกังวล กับคำว่า เป็นคนพิการ

* นายวสันต์ สุริวงศ์ อายุ 27 ปี อาชีพ รับจ้างทำรองเท้า ยังไม่มีครอบครัว วสันต์หนีทหารเข้าไปที่กรมประชาสัมพันธ์ ความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น คือ ผลของการถูกไฟไหม้บริเวณใบหน้า คอ แขนและขาทั้ง 2 ข้าง วสันต์ถูกตัดนิ้วมือซ้าย 3 นิ้ว นิ้วมือขวา 4 นิ้ว ที่เหลือใช้งานไม่ได้

* เด็กชายเบิร์ด พึ่งแพ อายุ 14 ปี เรียนหนังสือที่โรงเรียนราชานุกูล เบิร์ดไปกับพ่อที่สนามหลวง ด้วยความอยากรู้อยากเห็น เบิร์ดวิ่งไปที่มีคนชุมนุมกัน แล้วก็ถูกยิงที่ขาซ้าย เส้นเลือดแดงใหญ่ขาด เบิร์ดถูกตัดขาซ้ายตั้งแต่บริเวณเหนือเข่า ทุกวันนี้เบิร์ดต้องใส่ขาเทียม

* นายสุพจน์ คำนวนดี อายุ 23 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป ยังไม่มีครอบครัว สุพจน์ไปร่วมชุมนุมกับเพื่อน และถูกยิงที่แก้มซ้าย ทะลุคอ กระสุนฝัง ทำให้สุพจน์พูดไม่ชัด เสียงที่เปล่งออกมาเหมือนคนลิ้นไก่ตัน

* นายสำรวล มหาดไทย อายุ 25 ปี เป็นพนักงานเก็บเงินของโรงแรม เวียงใต้ มีครอบครัวแล้ว สำรวลถูกยิงขณะที่เข้าไปช่วยเด็กที่ได้รับบาดเจ็บ บริเวณสะพาน ผ่านฟ้า เขาถูกยิงที่ต้นขาขวา ทะลุเส้นประสาท หมอยังไม่ได้ผ่าตัด เขาสำรวลเริ่มสับสนเรื่อยๆ จนกระทั่ง สำรวลเริ่มวิตกกังวลกับคำว่า พิการ

(2) ผลกระทบทางด้านจิตใจ

จากศึกษาของ เบญจพร ปัญญา¹³ พบว่า ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงมี อัตราเกิดโรค PTSD (Posttraumatic stress disorder) ซึ่งได้แก่ สะดุ้งผวาง่าย นอนไม่หลับ ฝันร้ายบ่อยๆ โดยมีอาการที่เป็นกันมากได้แก่ รู้สึกอึดอัดไม่สบายใจเมื่อนึกถึงเหตุการณ์ รับรู้เหตุการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้น ใจสั่นเหงื่อออกง่าย หงุดหงิดโกรธง่าย และคอยระแวงระวังอันตราย นอกจากนี้ ยังพบอาการอื่นๆ ได้แก่ นอนไม่หลับ ฝันร้าย ไม่มีสมาธิ ไม่พูดคุยกับผู้อื่น หลีกเลี่ยงที่จะคิดหรือทบทวนเหตุการณ์ และปฏิเสธที่จะดูข่าว สำหรับในช่วงที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ผู้ชุมนุม จะมีอาการใจสั่น เหงื่อแตก มากที่สุด รองลงมาคือ มือเท้าเย็น และมีความรู้สึกวิตกกังวล มากที่สุด รองลงมาคือ โกรธ และตกใจกลัว

การศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้ในกลุ่มผู้ชุมนุมโดยทั่วไป ก็ยังก่อให้เกิดความเครียดทางด้านจิตใจ ซึ่งยังคงมีโอกาสปรับสภาพจิตใจให้เป็นปกติได้ หรือได้เร็วขึ้น แต่สำหรับผู้ที่ต้องถูกประหารชีวิตกับ คำว่า พิการ ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปอย่างไร ภาพแห่งความเจ็บปวดนั้นคงดำรงอยู่ตลอดไป ซึ่งคงไม่เป็นเฉพาะบุคคลนั้น แต่บุคคลรอบข้างย่อมได้รับผลกระทบไปด้วยต่อผลการปฏิบัติของผู้มีอำนาจสั่งการในสิ่งที่เขาเรียกมันว่า ความชอบธรรม

3.3 สภาพความรุนแรงของการสังหารผู้ชุมนุม

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนที่ 1.4 แล้วว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานอย่างร้ายแรงที่สุดของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬคือการทำร้ายและสังหารประชาชนมือเปล่า ในตอนนี้

จะวิเคราะห์สภาพความรุนแรงของการปราบปรามประชาชนจนถึงแก่ชีวิต โดยศึกษาถึงตำแหน่งของบาดแผล ประเภทของอาวุธ และสภาพการถูกทำร้าย จากสำเนารายงานการตรวจศพและการตรวจบาดแผลจำนวน 39 ศพ โดยคณะทำงานศึกษาสภาพการบาดเจ็บและการเสียชีวิตของประชาชน อันเป็นงานส่วนหนึ่งของโครงการชอทไลน์มิดคัล ซึ่งมีนายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ เป็นประธานคณะทำงาน¹⁴

ในขณะที่คณะทำงานเริ่มลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลสำเนารายงานการตรวจศพจากโรงพยาบาลต่างๆ ซึ่งเป็นช่วงปลายเดือนมิถุนายน 2535 จำนวนผู้เสียชีวิตที่พบศพมีอยู่รวม 42 ราย (อีก 2 ราย เป็นผู้บาดเจ็บที่มาเสียชีวิตในภายหลัง) ทางมหาวิทยาลัยมิดคัลได้เชิญนายแพทย์จากหลายโรงพยาบาลร่วมเป็นกรรมการในคณะทำงานด้วย รวมทั้งผู้อำนวยการโรงพยาบาลพระมงกุฎ ซึ่งไม่สามารถเข้าร่วมเป็นกรรมการได้ เนื่องจากผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นไม่อนุมัติ และปฏิเสธที่จะให้สำเนารายงานการตรวจศพด้วย อย่างไรก็ตาม มีผู้เสียชีวิตจำนวน 5 รายที่ส่งผ่านจากโรงพยาบาลพระมงกุฎ ไปรับการตรวจชันสูตรที่สถาบันนิติเวช ของกรมตำรวจ และทางคณะทำงานได้รับความร่วมมือส่งสำเนารายงานการตรวจศพรวม 16 ราย ที่ทำการชันสูตรโดยนายแพทย์ของสถาบันนิติเวช และจากโรงพยาบาลอื่น ๆ อีก 23 ราย

ผลจากการวิเคราะห์รายงานการตรวจศพจำนวน 39 รายนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.3.1 ผู้ตายเสียชีวิตเมื่อไร ที่ไหน และอย่างไร

- * 16 ราย ถูกฆ่าในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 ในจำนวนนี้ 12 รายเสียชีวิตระหว่างถูกนำส่งโรงพยาบาล และ 14 รายเสียชีวิตในโรงพยาบาล

กลุ่มผู้ตายในตอนเช้ามีคของวันที่ 18 พฤษภาคม จะถูกยิงในลักษณะที่ผู้ยิงถือปืนระดับเอว แล้วสาดกระสุนใส่ผู้ตาย ซึ่งส่วนใหญ่จะถูกยิงข้างหลัง แสดงว่าผู้ตายส่วนใหญ่ถูกยิงขณะกำลังวิ่งหนี

- * 16 ราย ถูกฆ่าในวันถัดมาคือ 19 พฤษภาคม 12 ราย ตายขณะถูกนำส่งโรงพยาบาล และ 4 ราย ตายที่โรงพยาบาล

ส่วนใหญ่ของผู้ตายช่วงเช้ามีควันที่ 19 พฤษภาคม จะมีบาดแผลบริเวณศีรษะและคอ บาดแผลแสดงว่ากระสุนเข้าทางด้านหน้าและด้านข้าง ซึ่งอนุมาน ได้ว่า ผู้ตายถูกยิง ขณะกำลังวิ่งเข้าหาทหารและเป็นการยิงระยะใกล้ ซึ่งอาจเป็นการยิงจากทหารอเมริกัน ที่เฉพาะเจาะจงยิงผู้ที่วิ่งเข้าหารถเมล์กลางถนน

- * 7 ราย ศพถูกพบหลังวันที่ 19 พฤษภาคม 3 ราย ตายก่อนถึงโรงพยาบาลเป็นศพเน่า 2 ราย ที่คาดว่าตายประมาณวันที่ 18-19 พฤษภาคม อีก 4 ราย ตายในโรงพยาบาล หลังวันที่ 19 พฤษภาคม

รวมแล้ว 69% ของผู้เสียชีวิต ตายก่อนถึงโรงพยาบาล

3.3.2 ผู้ตายถูกสังหารด้วยอาวุธอะไร และอย่างไร

ผู้ตายทุกรายเสียชีวิตเพราะถูกยิงด้วยอาวุธอย่างใดอย่างหนึ่ง จากรายงานสามารถระบุได้ว่า 25 ราย ถูกยิงด้วยปืนความเร็วสูงเอ็ม 16S และถูกยิงด้วยปืนออโตแมติก 3 ราย จำนวนที่เหลือไม่สามารถระบุได้เพราะมีการผ่าตัด และเย็บบาดแผลระหว่างการรักษาก่อนเสียชีวิต จากการศึกษาตำแหน่งของบาดแผลพบว่าสามารถแยกบริเวณที่ถูกยิงออกได้ดังนี้ (จำนวนรวมได้มากกว่า 39 ราย เพราะบางศพถูกยิงมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง)

- * ศีรษะและคอ 18 ราย เป็นการยิงเข้าศีรษะทะลุคอ ในจำนวนนี้ 9 ราย ถูกยิงทางด้านหน้า 4 รายถูกยิงทางด้านข้างและ 3 รายถูกยิงทางด้านหลังส่วนอีก 3 ราย ไม่สามารถบอกทิศทางที่ถูกยิงได้
- * ทรวงอกและหลัง 14 ราย เป็นการยิงหลังทะลุอก 7 ราย ยิงทะลุอกออกผ่านหลัง 4 ราย และยิงทะลุด้านข้างของทรวงอกและหลัง 3 ราย

- * บริเวณอื่นๆ 9 ราย คือ ถูกยิงท้อง 5 ราย ยิงแขนและขา 2 ราย และยิงถูกตำแหน่งสะโพกกัน 2 ราย ซึ่งคงเป็นการถูกยิงระหว่างวิ่งหนีหลบกระสุนปืน

ผู้ที่ถูกยิงที่ศีรษะและคอส่วนใหญ่ จะถูกยิงค้ำหน้า ผู้ถูกยิงทรวงอกและแผ่นหลังส่วนใหญ่จะถูกยิงมาจากข้างหลัง อวัยวะที่ได้ถูกทำลายจนทำให้ถึงแก่ชีวิตคือ สมอง 16 ราย หัวใจและปอด 15 ราย นอกนั้นเสียชีวิตเพราะอวัยวะในช่องท้องฉีกขาด หรือหลอดเลือดฉีกขาด

3.3.3 การจ่อยิง

จากสภาพบาดแผลที่พบเขมาควันเป็นติดอยู่รอบๆตรงจุดที่ถูกยิง อย่างน้อยสามารถระบุได้ว่า ผู้เสียชีวิต 2 รายถูกจ่อยิง เป็นการจ่อยิงที่หน้าผาก 1 ราย และที่เอวด้านหลัง 1 ราย แม้มีความเป็นไปได้ว่า อาจมีผู้ตายที่เสียชีวิตด้วยการถูกจ่อยิงมากกว่า 2 รายที่มีหลักฐานชัดเจนนี้ แต่ไม่ปรากฏในรายงานการตรวจสภาพศพ เนื่องจากมีศพจำนวน 6 ศพ จากโรงพยาบาลแห่งหนึ่งให้รายละเอียดของบาดแผลตามความเห็นของแพทย์ ที่ไม่ได้มีความรู้ทางด้านการชันสูตรศพ และศพทั้ง 6 นี้ถูกเผาไปก่อนที่จะได้ถูกชันสูตรศพอย่างถูกต้องตามวิธีการที่ควรเป็น

หนึ่งในหกของรายงานระบุว่า “มีรอยกระสุน 3 รุกกลางศีรษะ ความกว้างของรัศมีของแต่ละแผลประมาณ 1 เซนติเมตร ความลึกถึงกะโหลกโดยกระสุนฝังในอยู่ด้านหลังกะโหลก” รอยกระสุนที่เท่ากันทั้งสามนี้ แสดงความเป็นไปได้ว่า มีการยิงในระยะใกล้มากกว่ายิงในระยะไกล รายงานอีกห้าฉบับ ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทำให้คาดได้ว่า จำนวนศพที่พบว่า ถูกจ่อยิง อาจต่ำกว่าความเป็นจริง

จากการอนุมานสภาพการถูกยิง ลักษณะบาดแผล และอาวุธที่ใช้ยิง รวมถึงการจ่อยิงข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ฝ่ายปราบปรามซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ และตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ได้กระทำการอย่างรุนแรงและเหี้ยมโหดต่อประชาชนที่ไร้อาวุธแม้จะอ้างว่ามีการถูกยั่วยุ มีการสร้างสถานการณ์รุนแรง มีการถูกทำร้ายจากฝ่ายชุมนุม แต่ข้ออ้างเหล่านี้มิสามารถใช้เป็นเหตุผลที่จะ “ฆ่าประชาชน” ได้ เพราะถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยังคงยึดหลักการอธิบาย และเหตุผลดังกล่าวในการสลายการชุมนุมประท้วงทางการเมืองได้

ประวัติศาสตร์ “การสังหารหมู่ประชาชน” อาจเวียนกลับมาซ้ำรอยอีก ครั้งแล้วครั้งเล่าก็ได้
(ดูเพิ่มเติม กรอบที่ 3.3 ศพสุดท้ายสังเวคเอร์ฟิวส์)

กรอบที่ 3.3 ศพสุดท้ายสังเวคเอร์ฟิวส์

ประเด็นที่น่าสนใจในอีกแง่มุมหนึ่งก็คือการพิจารณาถึง “สถานที่เกิดเหตุ” ที่ผู้ประสบภัยได้รับ ทั้งนี้เนื่องจากปรากฏข้อเท็จจริงว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นได้แผ่ขยายไปทั่วเขต กรุงเทพมหานครและบางส่วนของเขตปริมณฑล จากการเกิด “หน่วยไล่ล่า” เพื่อการปราบปรามกลุ่มมอเตอริสต์ที่ออกทำลายสัญญาณไฟจราจรตามถนนและเพื่อสกัดกั้นการเดินทางเข้ามาของ “ม็อบ” ต่างจังหวัด รายงานฉบับนี้สามารถแสดงสถานที่เกิดเหตุได้เฉพาะกลุ่มของผู้เสียชีวิตเท่านั้น ในที่นี้สถานที่เกิดเหตุได้ถูกแบ่งออกเป็นสามบริเวณ คือในบริเวณชุมชน ใกล้บริเวณชุมชน และไกลบริเวณชุมชน จากตัวเลขในตาราง 3.1 พบว่า แม้ว่าผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ ประสบเหตุในบริเวณชุมชน (25 ราย) และไกลบริเวณชุมชน (6 ราย) แต่ก็มีประชาชนถึง 5 รายที่ถูกยิงจนเสียชีวิตไกลจากบริเวณชุมชนมากคือถนนสารุ คลาดพสุ ถนนตากสิน แดงหน้าโรงพยาบาลพระปิ่นเกล้า และถนนหัวหมาก ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ยืนยันได้ว่าหน่วยไล่ล่า ได้ใช้ความรุนแรงจนก่อให้เกิดประชาชนมีส่วนร่วมในการชุมนุมเสียชีวิตถึง 5 ราย หนึ่งในจำนวนนี้คือ นายวีระ จิตติขานนท์ ข้าราชการกรมเจ้าท่า ที่ถูกยิงเสียชีวิตด้วยอาวุธปืนที่กลางหลัง เวลาตีสองยี่สิบห้าของวันที่ 21 พฤษภาคม 2535 หลังจากที่ถูกพลเอก สุจินดา คราประยูร และ พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้เข้าเฝ้าในหลวงแล้ว และเหตุการณ์กำลังคลี่คลายเข้าสู่ความเป็นปกติ

“แต่แรงเหวี่ยง” ของความรุนแรงยังไม่หยุดนิ่งเนื่องจากคำสั่งเคอร์ฟิวยังมีผลอยู่จนถึงสี่ของวันที่ 21 พฤษภาคม 2535 “แรงเหวี่ยง” ตัวนี้ที่ทางฝ่ายปราบปรามจะไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก ได้ก่อให้เกิดเสียงปืนในช่วงตีสองเศษโดยไม่มีใครรู้สาเหตุ ณ ปากซอยโลกทะเล ถนนหัวหมาก นายวีระ จิตติขานนท์ หนึ่งในกลุ่มชาวบ้านที่ออกมาดูเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่เมื่อมาถึงปากซอย “เสียงปืนจากเจ้าหน้าที่ในชุดพรางสีเข้มก็กรากกระสุนแทรกเข้ากลุ่มของผู้มาดูกเหตุการณ์ที่ปากซอย ทุกคนหันหลังออกวิ่งรวมทั้งวีระ แต่ทันทีที่เสียงปืนชุดแรกเจียบบลง ร่างของวีระกลับทรุดลงกับพื้นถนนอันขรุขระ เลือดแดงฉานทะลัก ออกมาจากร่างทันที”

วีระ จิตติขานนท์ จึงเป็นประชาชนรายสุดท้าย (ที่ตรวจสอบได้) ที่สังเวยการปราบปรามอย่างรุนแรง และไร้เหตุผลของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ขอให้เป็นอย่างนี้ บทเวียนที่อย่าเกิดขึ้นอีกเลยในสังคมไทย

ที่มา : “วีระ จิตติขานนท์” ศพสุดท้าย “สังเวคเอร์ฟิว” ข่าวกพิเศษ ปีที่ 15 ฉบับที่ 781 (29 พ.ค.- 4 มิ.ย. 35) หน้า 58-59.

บทที่สี่

กระบวนการพิสูจน์ติดตามผู้สูญหาย

กระบวนการพิสูจน์และติดตามผู้สูญหายจากกรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 นั้นนับว่าเป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อนมาก เนื่องจากประเด็นนี้มีความเกี่ยวพันกัน โดยตรงกับรูปการณ์ทางการเมืองอันอาจมีส่วนเชื่อมโยงถึงเบื้องลึกของการดำเนินการบางประการของฝ่ายที่ทำการปราบปรามประชาชน กระบวนการพิสูจน์และติดตามผู้ถูกแจ้งว่าสูญหายในเหตุการณ์นี้ จึงมีความแตกต่างไปจากกรณีการสูญหายโดยทั่วไปซึ่งมีเกิดขึ้นอยู่เป็นธรรมดาแล้ว

4.1 การสืบหาคนหายพลัดหลงของทางราชการ

จากเอกสารเรื่อง คนหายพลัดหลง คนตายไม่ทราบชื่อ ทรมานหายที่ไม่เกี่ยวกับคดี¹⁵ (2532) ของแผนกคนหายพลัดหลง คนตายไม่ทราบชื่อ และทรมานหายที่ไม่เกี่ยวกับคดี กองกำกับการ 1 กองทะเบียนประวัติอาชญากร กรมตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยงานศูนย์กลางในการรวบรวมเรื่องคนหายพลัดหลง ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า คนหายพลัดหลง ว่าหมายถึง “บุคคลที่หายไปจากบ้านหรือภูมิลำเนาเดิมของตนโดยอาจทราบสาเหตุของการหาย หรือไม่ทราบสาเหตุ” เช่น หายไประยะหนึ่งและต่อเมื่อกลับมาจึงทราบสาเหตุหรืออาจหายสาบสูญไปเลยโดยไม่ทราบสาเหตุก็ได้ และจากการประมวลถึงสาเหตุของคนหายของหน่วยงานดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการสูญหายมีมาจากหลายประการด้วยกัน อาทิ จากการถูกล่อลวงหรือหลอกลวงหรือถูกลักพาตัวไปเรียกค่าไถ่ จากการพลัดหลงหรือหลงทางจากการหายออกจากบ้านไปได้รับอันตราย จากการถูกต้องคดี จากการออกจากบ้านไปเพราะสติเฟื่องเพื่อนหรือวิกลจริต และจากการสมัครใจหนีหายเอง เพราะหนีหนี้ หนีครอบครัว เป็นต้น

ส่วนแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวกับคนหายพลัดหลง เมื่อมีผู้มาแจ้งความเกี่ยวกับคนหายพลัดหลง หน่วยงานที่รับแจ้งความจะมีการลงบันทึกประจำวัน จดคำหาญรูปพรรณ กรอกร้อยความลงในรายงานแบบแจ้งรูปพรรณคนหาย แล้วส่งไปยังหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกองทะเบียนประวัติอาชญากรด้วย และให้สารวัตรใหญ่หรือหัวหน้าสถานีส่งมอบหมายตำรวจในปกครองเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนติดตามหาตัวคนหาย โดยให้ไปรู้จักกับบ้านผู้แจ้งหรือบ้านผู้ปกครองคนหายและเยี่ยมเยียนเป็นระยะทุกๆ 7 วัน 15 วัน 1 เดือน 2

เดือน และ 3 เดือน และเมื่อครบกำหนด 3 เดือนแล้วยังไม่ได้ตัวคนหายคืน ให้รายงานผลการสืบสวนติดตามไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร อีกครั้งหนึ่ง อนึ่ง ในกรณีคนหายที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ให้รายงานด่วนถึงกรมตำรวจ 2 ชุด เพื่อพิจารณาให้ตำรวจสันติบาลสืบสวนติดตามเป็นกรณีพิเศษ

ในส่วนของกองทะเบียนประวัติอาชญากร จะมีการตรวจสอบหลักฐาน และใช้รูปถ่าย (ถ้ามี) จัดทำบัตรดัชนีชื่อ แล้วทำการประกาศสืบหา ไปยังส่วนราชการ หรือหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหนังสือมวลชน เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ เพื่อประกาศสืบหาทั่วราชอาณาจักร การประกาศสืบหาให้ทำอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ส่วนกรณีเร่งด่วนก็ให้ออกประกาศได้ทันที อย่างไรก็ตาม หากพ้นจาก 3 เดือนแล้ว ยังไม่พบหรือไม่ได้ตัวคนหายคืนให้ทำหนังสือแจ้งผู้ปกครองคนหายทราบ และทำหนังสือแจ้งเตือนพนักงานสอบสวน ให้รายงานผลการติดตามด้วย

จากการศึกษาตัวเลข สถิติคนหายได้คืน ในช่วงปี พ.ศ.2529-2534 ซึ่งรวบรวมไว้โดยกองทะเบียนประวัติอาชญากร พบว่า จำนวนคนหายทั่วประเทศในแต่ละปี จะอยู่ในช่วงระหว่าง 500 ถึง 800 ราย โดยมีสถิติการได้คืนประมาณ 10% ถึง 15% (ยกเว้นในปี 2534 ได้คืน 28%) ทั้งนี้คนที่หายจะมีพอกันระหว่างหญิงและชาย ผู้ที่หายมากที่สุดในแต่ละปีส่วนมากจะเป็นเด็กผู้ชาย อายุระหว่าง 1-14 ปี และจังหวัดที่มีคนหายมากที่สุดคือกรุงเทพมหานคร

จากข้อมูลสถิติต่างๆ และกระบวนการหรือแนวทางการปฏิบัติในเรื่องคนหาย ที่กล่าวมาข้างต้น คงพอจะแสดงให้เห็นอย่างน้อยสองประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งคนสูญหายในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมว่า ประการแรก เมื่อพิจารณาจากยอดคนหายพลัดหลงในแต่ละปี เปรียบเทียบกับ ยอดผู้ถูกแจ้งสูญหายในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมเพียงช่วงระยะเวลาเดือนเศษ ก็พอจะทำให้บอกได้ว่ายอดผู้ถูกแจ้งสูญหายในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมนั้นสูงผิดปกติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน่าจะดำเนินการในเรื่องนี้เป็นกรณีพิเศษ ไม่ว่าเหตุผลของการแจ้งจะเป็นอย่างไรก็ตาม อีกประการหนึ่ง ในแง่ของแนวทางปฏิบัติเมื่อมีการแจ้งคนสูญหายนั้นที่ผ่านมานั้น ก็ได้ละเลยที่จะดำเนินงานให้เป็นไปตามกระบวนการสืบค้นและระเบียบปฏิบัติที่มีอยู่ในทางตรงกันข้าม ผู้แจ้งจำนวนหลายรายที่ติดต่อกับทางศูนย์ขอทไถนัมพิคิลและศูนย์อื่นๆ ก็ได้แล้วว่า ในทางปฏิบัตินั้นเจ้าหน้าที่ในหลายท้องที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือหรือรับแจ้ง ซึ่งนับเป็นความบกพร่องในการทำงานที่ไม่อาจปฏิเสธได้

การตั้งข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้น มิได้มุ่งที่จะเป็นการกล่าวโทษกับเจ้าหน้าที่แต่ประการใด เพียงแต่ต้องการมุ่งชี้ให้เห็นถึง ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการทำงานด้านคนหาย และชี้ถึงประเด็นความแตกต่างบางประการระหว่างคนหายพลัดหลง และกรณีผู้ถูกแจ้งสูญหายในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม จากเอกสารที่อ้างถึงมาแล้วข้างต้นเอง ก็ได้กล่าวถึงอุปสรรคข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับเรื่องคนหายพลัดหลงไว้อย่างน่าทำความเข้าใจว่า “งานคนหายพลัดหลงมีรูปแบบที่แปลก เพราะลักษณะของงานขาดความสำคัญในตัวเอง โดยฝ่ายเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมักจะมีความรู้สึกว่า เรื่องคนหายพลัดหลง เป็นปัญหาส่วนตัวของแต่ละบุคคล เมื่อคนหายได้ก็มักจะกลับได้เองได้.....ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สนใจงาน ไม่ปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องคนหายพลัดหลงตามกฎหมาย ระเบียบ หรือ ข้อบังคับ ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด” ดังนั้น คงจะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ควรหันมาให้ความสนใจใส่ใจในเรื่องนี้อย่างจริงจัง วางแนวทางการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพการทำงานที่เป็นจริงให้ได้ รวมทั้งการแสวงหาแนวทางปฏิบัติกรณีการถูกแจ้งสูญหายจากเหตุการณ์ทางการเมือง ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ให้การทำหน้าที่รับใช้ประชาชนมีประสิทธิภาพและประกันสิทธิพื้นฐานของทุกคนอย่างเป็นจริง

4.2 กระบวนการการประเมินสถานภาพผู้สูญหาย

ในการปฏิบัติงานรับแจ้งเหตุผู้สูญหายในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 นั้น มักมีคำถามอยู่ตลอดเวลาว่า ข้อมูลตัวเลขผู้สูญหายที่ปรากฏออกมานั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด จำนวนผู้สูญหายจริงๆ เป็นเท่าไรแน่ การแจ้งสูญหายนั้นเป็นการแจ้งจริงหรือเท็จ อย่างไรแน่ ใจได้อย่างไรว่าผู้ที่ถูกแจ้งหายนั้นหายจริงในเหตุการณ์ เพราะอาจสูญหายก่อนเหตุการณ์หรือเป็นการสูญหายที่ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ชุมนุมเดือนพฤษภาคมเลยก็ได้ และจะวิธีการในการคัดกรองความซ้ำซ้อนการแจ้งกับศูนย์หลายๆ แห่งได้อย่างไร ดังนั้น การรายงานในส่วนนี้ จะได้กล่าวถึงขั้นตอนต่างๆ ในการประเมินผลข้อมูลของผู้ที่ถูกแจ้งว่าสูญหายรวมตลอดจนถึงเกณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในการประเมินข้อมูลจนนำไปสู่ข้อสรุปเบื้องต้นว่าผู้ที่ถูกแจ้งสูญหายนั้น เป็นผู้สูญหายที่ คาดว่าหายในเหตุการณ์ชุมนุมเดือนพฤษภาคม 2535 เป็นจำนวนเท่าไร ซึ่งนับได้ว่าเป็นขั้นตอนในการทำงานที่มีความสำคัญมากขึ้นตอนหนึ่ง ในอันที่จะสร้างความเชื่อมั่นในข้อมูลว่ามีความถูกต้อง มีเหตุผลอย่างเพียงพอ และเชื่อถือได้

ก่อนที่จะนำเข้าสู่ประเด็นเรื่อง วิธีการประเมินและเกณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในการประเมินสถานภาพของผู้ถูกแจ้งสูญหาย เป็นความจำเป็นที่จะต้องอธิบายถึงลักษณะการทำงานรับ

แจ้งเหตุคนสูญหายในช่วงแรก ซึ่งนับเป็นช่วงการทำงานในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองยังมีความสับสนและไม่ลงตัว การแจ้งเหตุคนสูญหายในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเป็นไปอย่างขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่ตลอดเวลา และในช่วงเวลานั้น การทำงานรับแจ้งเหตุผู้สูญหายที่ศูนย์ฮอทไลน์มิดิเคิล ทำอยู่ก็เป็นการประสานงานภายใต้ศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่งเป็นหลัก ทั้งนี้การประสานงานกับส่วนภาครัฐ เช่น กระทรวงมหาดไทย กรมตำรวจ ก็ยังไม่เป็นจริงเท่าที่ควรการทำงานในช่วงนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการแจ้งสูญหาย กระบวนการประเมินข้อมูลอย่างเป็นระบบเริ่มเมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ศูนย์รับแจ้งเหตุคนหายที่อื่นๆ ได้ปิดบทบาทการรับแจ้งเหตุคนหายลงทั้งหมดแล้ว และการประสานงานกับกระทรวงมหาดไทยและกรมตำรวจทางด้านข้อมูลก็เริ่มเป็นจริงมากขึ้น กล่าวคือหน่วยงานดังกล่าวเริ่มให้การยอมรับตัวเลขข้อมูลของทางศูนย์ฮอทไลน์มิดิเคิล และยอมแลกเปลี่ยนข้อมูลในรายละเอียดของผู้ถูกแจ้งสูญหายทั้งหมด ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดของขั้นตอนทั้งสองช่วงดังนี้

4.2.1 ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ในช่วงหลังจากเหตุการณ์จันทรทังถึงกลางเดือนกรกฎาคม นับเป็นช่วงที่มีการแจ้งสูญหายมากที่สุด โดยที่ผู้แจ้งได้แจ้งการสูญหายของเพื่อนๆ ญาติ และบุคคลที่รู้จักหรือรู้ว่าร่วมอยู่ในเหตุการณ์ไปยังศูนย์ต่าง ๆ ที่เปิดรับการแจ้ง บางรายอาจแจ้งการสูญหายของบุคคลหนึ่งๆ ไปยังหลาย ๆ ศูนย์ฯ พร้อมกัน การแจ้งในลักษณะนี้ก่อให้เกิดการซ้ำซ้อนของข้อมูลจำนวนผู้ที่ถูกแจ้งสูญหาย (การนับซ้ำ) เมื่อเริ่มเกิดการประสานงานของศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง จึงได้ทำการตกลงร่วมกันในการส่งมอบข้อมูลทั้งหมดมายังส่วนกลางเพื่อคัดความซ้ำซ้อนดังกล่าว พร้อมกับบันทึกข้อมูลรายบุคคลผู้ถูกแจ้งสูญหายลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ การทำงานในลักษณะนี้ นอกจากจะเป็นการตรวจสอบคัดความซ้ำซ้อนของข้อมูลแล้ว ยังสามารถช่วยให้มีความคล่องตัวในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อมูลให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ในช่วงระยะเวลาที่มีการแจ้งสูญหายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตลอดเวลานั้น ก็มีการแจ้งว่าได้พบตัวบุคคลที่ถูกแจ้งสูญหายแล้วหรือกลับมาแล้วของผู้แจ้งด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ทางศูนย์รับแจ้งเหตุคนหายทั้ง 8 แห่ง ยังได้ระดมติดต่อกลับไปยังผู้แจ้งเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบว่าบุคคลที่ถูกแจ้งสูญหายนั้น กลับมาหรือยัง การติดต่อกลับไปยังผู้แจ้งนี้ กระทำในหลายรูปแบบ อาทิ การโทรศัพท์ การส่งไปรษณียบัตร การส่งจดหมาย

ลงทะเบียน เป็นต้น การทำการติดต่อกลับพร้อมๆ กันของทุกศูนย์ฯ ในช่วงเวลาร่วมสองเดือน ในลักษณะนี้ ทำให้เชื่อว่าข้อมูลที่รวบรวมไว้มีความถูกต้องแม่นยำ และเป็นสถานภาพจริงของการสูญหายในขณะช่วงเวลานั้นๆ ดังปรากฏในการแถลงข่าวตัวเลขผู้ถูกแจ้งสูญหายที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาต่อสาธารณชน อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อสังเกตประการหนึ่งที่ต้องกล่าวถึงด้วยในที่นี้ก็คือ ในจำนวนการแจ้งสูญหายนั้น มีจำนวนมากพอสมควรที่ไม่สามารถติดต่อกลับไปยังผู้แจ้งได้ทั้งทางไปรษณีย์และทางโทรศัพท์ ซึ่งตัวเลขในส่วนนี้ได้ถูกแยกไว้ต่างหาก แต่ยังคงนับรวมเป็นจำนวนของผู้ถูกแจ้งสูญหายอยู่

เมื่อรวมยอดผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ได้ตัดความซ้ำซ้อนทั้งหมดแล้ว ณ วันที่ 13 กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันแถลงข่าวล่าสุดในนามศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง และเป็นจุดเริ่มต้นฐานข้อมูลที่ใช้ในการประเมินต่อไปนั้น พบว่าจำนวนผู้ถูกแจ้งสูญหายทั้งสิ้น 1,985 ราย คิดเป็นชาย 1,677 ราย เป็นหญิง 308 ราย ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่ถูกแจ้งสูญหายและยังไม่พบตัวในขณะนั้นถึง หนึ่งในสาม (651 ราย) ของยอดแจ้งการสูญหายรวม

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า ภายหลังจากที่ได้เริ่มมีการประเมินสถานภาพของข้อมูลแล้ว ก็ยังมีการแจ้งการสูญหายเพิ่มเติมเข้ามาเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงประมาณเดือนกุมภาพันธ์ 2536 คือทั้งแจ้งตรงมายังศูนย์ขอทไถน่มพิคคหรือแจ้งไปยังหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย และจากการประสานงานกับทางกระทรวงมหาดไทย ทำให้ทางศูนย์ขอทไถน่มพิคคมียอดรายชื่อการแจ้งสูญหายเพิ่มขึ้นมาอีก รวมแล้วยอดของการถูกแจ้งสูญหายสูงสุดที่ไม่มีการซ้ำซ้อนของข้อมูลเลยจนถึงปลายเดือนเมษายน 2536 คือ 2,080 ราย

4.2.2 ขั้นตอนการสูญหาย

ในการประเมินสถานภาพการสูญหายนั้น ได้กำหนดจุดเริ่มต้นโดยใช้ฐานข้อมูลของวันที่ 13 กรกฎาคม 2535 ซึ่งมียอดการถูกแจ้งสูญหายและยังไม่พบตัวจำนวน 651 ราย เนื่องจากในการประเมินนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสถานภาพของผู้ที่ถูกแจ้งสูญหายที่ชัดเจนว่า ยังหายอยู่หรือไม่ และเป็นการสูญหายที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์พฤษภาทมิฬหรือไม่ ดังนั้นคณะทำงานจึงสร้างเกณฑ์ในการประเมินขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับการพิจารณาในทุกๆ ราย เกณฑ์การประเมินนี้ประกอบด้วย

- * หลักฐานต่างๆ ที่พิสูจน์การมีตัวตนจริงของผู้ที่ถูกแจ้งสูญหาย อาทิ รูปถ่าย สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบแจ้งความ จดหมายส่วนตัว และหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกแจ้งสูญหาย
- * ลักษณะส่วนบุคคลและประวัติของผู้ถูกแจ้งสูญหาย อาทิ นิสัยใจคอ รูปพรรณ อาชีพและความมั่นคงของอาชีพ (การมีงานและที่อยู่เป็นหลักแหล่ง)
- * ความสัมพันธ์ระหว่างผู้แจ้งกับผู้ถูกแจ้งสูญหาย
- * ที่อยู่อาศัยของผู้แจ้งและผู้ถูกแจ้งสูญหาย
- * ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจของผู้ถูกแจ้งสูญหายกับครอบครัว
- * ความสม่ำเสมอของผู้ถูกแจ้งสูญหายในการติดต่อกับที่ทำงานและหรือ ครอบครัว
- * ข้อมูลเกี่ยวกับการสูญหาย ได้แก่ วัน เวลา สถานที่
- * มีผู้เห็นหรือยืนยันว่าผู้ถูกแจ้งสูญหายอยู่ในที่ชุมนุมประจักษ์หรือไม่
- * ความสนใจในด้านการเมือง หรือประสบการณ์ในการชุมนุมทางการเมือง
- * ความแน่ใจและความน่าเชื่อถือของผู้แจ้งและผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสูญหาย รวมทั้งความพยายามในการติดตามผู้สูญหาย
- * ข้อมูลอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้อง

จากเกณฑ์ในการประเมินนี้ ได้สร้างแบบการประเมินในลักษณะแบบฟอร์มการบันทึกข้อมูลของผู้ถูกแจ้งสูญหายและแยกแยะเพิ่มข้อมูลของผู้ถูกแจ้งสูญหายแต่ละราย จากนั้นจึงดำเนินการติดตามข้อมูลโดยการ

- ก. โทรศัพท์ติดต่อเพื่อการซักถามและขอข้อมูลเพิ่มเติม
- ข. ดำเนินการติดตามโดยส่งจดหมายลงทะเบียนไปยังผู้แจ้งการสูญหาย โดยใช้แนวการสอบถามข้อมูลตามแบบตอบรับทางไปรษณีย์
- ค. ดำเนินการติดตามไปยังบ้านผู้แจ้ง ให้ข้อมูลอาจไม่ชัดเจนจากการติดตามทางไปรษณีย์ หรือ ข้อมูลมีความขัดแย้งกับหน่วยงานอื่น

นอกจากนี้ ทางศูนย์ฮอทไลน์มิดิล ยังทำการติดตามการพบตัวไปยังผู้แจ้งเป็นระยะๆ โดยการส่งแบบตอบรับการติดตามผู้ถูกแจ้งสูญหายไปยังผู้แจ้งในเดือนกรกฎาคม ตุลาคม พฤศจิกายน และส่ง ส.ค.ส.พร้อมแบบตอบรับการติดตามในเดือนธันวาคม 2535 ศูนย์ฮอทไลน์มิดิล ยังได้ประสานกับทางศูนย์รวมคำแหง (ซึ่งแม้ปีคือการรับแจ้ง แต่ยังมี

การตรวจสอบการพบตัว) ในการแจ้งการพบตัวผู้ถูกแจ้งสูญหาย ถึงปลายเดือนกรกฎาคม 2535 และการประสานติดตามที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ การติดตามผู้ถูกแจ้งสูญหายร่วมกับทาง ศบภ. ซึ่งเริ่มการให้ความช่วยเหลือกับญาติผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหาย ซึ่งการประสานงานในส่วนนี้ ทำให้ได้ข้อเท็จจริงอันช่วยในการประเมินสถานภาพของผู้ถูกแจ้งสูญหายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น การประสานงานกับทางกรมตำรวจผ่านทางคณะอนุกรรมการสืบหาบุคคลผู้สูญหาย ก็สามารถทำให้ทางศูนย์ฮอทไลน์มีบุคคลได้รับข้อมูลบันทึกการสอบสวนของทางเจ้าหน้าที่ตำรวจมาช่วยประกอบการประเมินอีกด้วย ดังจะได้กล่าวถึงผลการวิเคราะห์ประเมินต่อไป

4.3 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ถูกแจ้งสูญหาย

จากผลการประเมินและพิสูจน์ติดตามผู้ถูกแจ้งสูญหาย (651 ราย) ทำให้สามารถจัดแบ่งกลุ่มออกตามสถานภาพของการสูญหายและการพบตัวได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ (ดูแผนภาพที่ 4.1 ประกอบ)

- * กลุ่มแรก ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ติดต่อไม่ได้ (81 ราย)
- * กลุ่มสอง ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่พบตัวแล้ว (472 ราย) และ
- * กลุ่มสาม ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ยังสูญหายอยู่ (98 ราย)

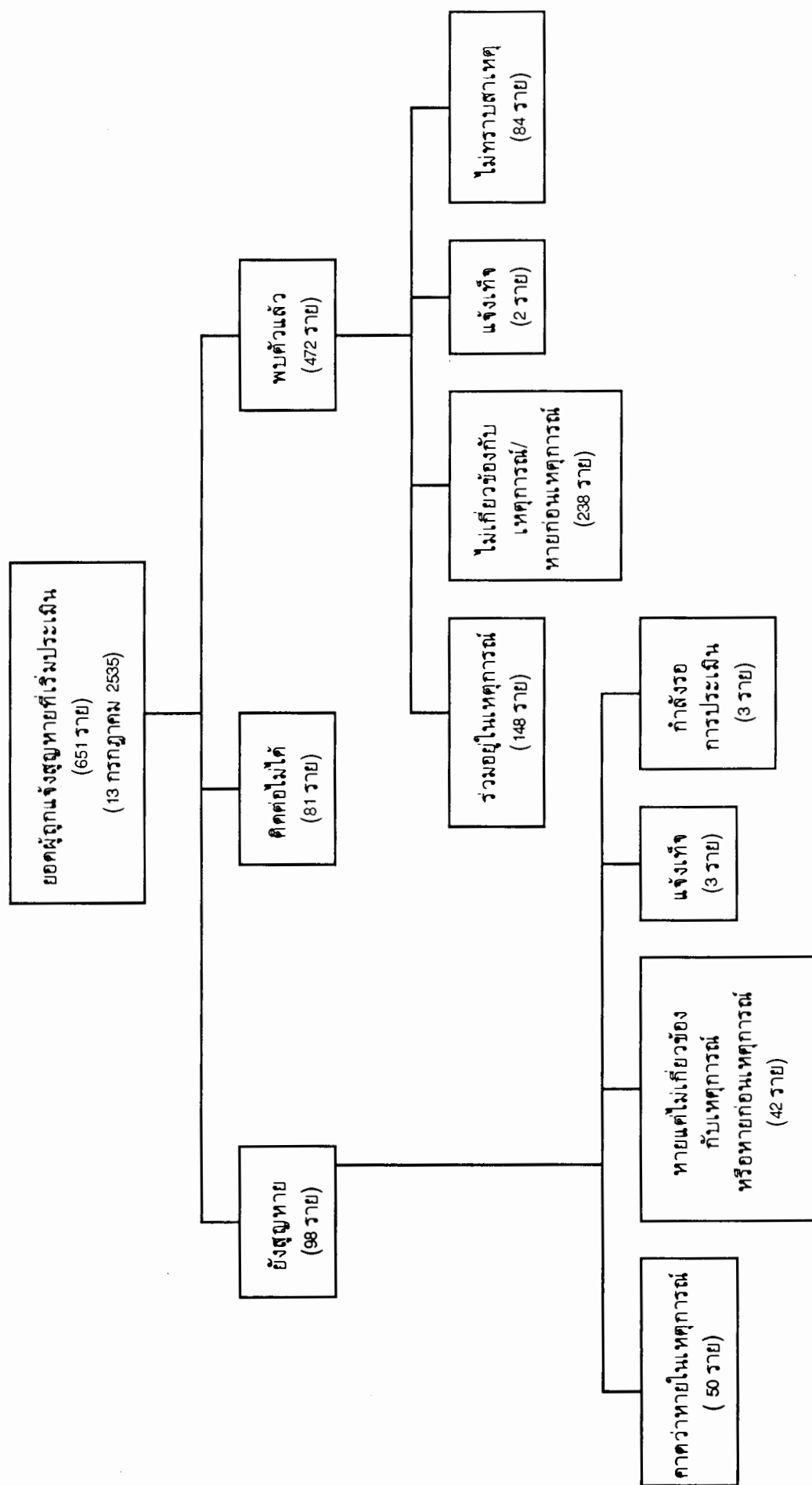
ดังจะได้อธิบายรายละเอียดแยกย่อยในแต่ละกลุ่มดังนี้

4.3.1 ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ติดต่อไม่ได้ หมายถึง ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ไม่สามารถหาหลักฐานว่ามีตัวตน หรือไม่สามารถยืนยันได้ว่า สูญหายหรือถูกพบตัวแล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีที่อยู่ชัดเจน หรือติดต่อกลับไปยังผู้แจ้งได้ ดังกรณีตัวอย่างเหล่านี้

- * นายปุย (ไม่แจ้งนามสกุล) ถูกแจ้งสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งธรรมศาสตร์ แต่ไม่สามารถติดต่อผู้แจ้งได้เนื่องจากผู้แจ้งย้ายที่อยู่ และไม่สามารถตรวจสอบชื่อผู้ถูกแจ้งสูญหายจากทะเบียนราษฎรได้
- * นายประจักษ์ ยิ่งเจริญ ถูกแจ้งสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งรามคำแหง โดยผู้แจ้งไม่ระบุชื่อ และให้ที่อยู่ไม่ชัดเจน จดหมายที่ส่งถูกตีกลับ และไม่สามารถตรวจสอบชื่อผู้ถูกแจ้งสูญหายจากทะเบียนราษฎรได้

แผนภาพที่ 4.1: ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ลงแจ้งสูญหาย

60

- * นายบรรค์ชัย ใจดี ถูกแจ้งสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งธรรมศาสตร์ และยังสามารถตรวจสอบชื่อผู้แจ้งและผู้ถูกแจ้งสูญหายได้ในทะเบียนราษฎรซึ่งมีที่อยู่ตรงกับที่เคยให้ไว้กับศูนย์รับแจ้ง แต่ไม่ได้รับการติดต่อกลับมาเลย
- * นายสาorang (ไม่ทราบนามสกุล) ถูกแจ้งสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งธรรมศาสตร์ โดยผู้แจ้งไม่ทราบรายละเอียดของผู้สูญหายเนื่องจากเพิ่งรู้จักในที่ชุมนุม และไม่สามารถตรวจสอบชื่อผู้ถูกแจ้งสูญหายในทะเบียนราษฎรได้

อนึ่ง โปรดดูรายชื่อผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ยังไม่สามารถติดต่อได้ในภาคผนวกที่ 3 และในกรณีที่ท่านสามารถให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือรู้จักกับบุคคลเหล่านี้ กรุณาแจ้งศูนย์ฮอทไลน์มิติคนให้ทราบด้วย

4.3.2 ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่พบตัวแล้ว หมายถึง ผู้สูญหายที่ถูกแจ้งสูญหายและได้รับการยืนยันจากผู้แจ้งว่าได้พบตัวแล้ว ทั้งนี้รวมถึงการยืนยันข้อมูลพบตัวจากทางตำรวจด้วย จากการศึกษาข้อมูลการประเมินผลของผู้ถูกแจ้งสูญหายที่พบตัวแล้วจำนวน 472 ราย สามารถจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆดังนี้

(1) ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ (148 ราย) หมายถึงผู้ถูกแจ้งสูญหายที่พบตัวแล้วและทราบสาเหตุการสูญหายว่ามีส่วนร่วมในเหตุการณ์ชุมนุมระหว่างวันที่ 17 - 20 พฤษภาคม 2535 จริง ทั้งนี้ อาจเป็นผู้ที่ไปร่วมการชุมนุม หรือเพียงบอกว่าไปดูการชุมนุม ดังกรณีตัวอย่าง (โดยใช้นามสมมติ) ต่อไปนี้ (และถูกรอบที่ 4.1)

- * นายกอง ได้ไปร่วมชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม และออกมาช่วงเช้าของวันที่ 18 พฤษภาคม ต่อจากนั้นไปทำงานที่บริษัทได้โดยไม่ติดต่อทางบ้าน กลับบ้านเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2535
- * นายพล ได้ไปร่วมชุมนุมตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม ถูกจับกุม และถูกข้อมเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคมที่โรงแรมรอยัล ถูกนำไปกักกันไว้ที่เรือนจำคลองเปรมและถูกปล่อยตัวเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม แต่แจ้งกลับมายังศูนย์ฮอทไลน์มิติคน เมื่อเดือนตุลาคม 2535 เนื่องจากต้องการรอผลการจัดตั้งรัฐบาล เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความปลอดภัย
- * นางจันทร์ ได้ไปร่วมชุมนุมวันที่ 17 พฤษภาคม และไปพักอยู่กับเพื่อน โดยก่อนไปชุมนุมนั้นทะเลาะกับสามี กลับมาหลังเหตุการณ์ประมาณ 1 เดือน

กรอบที่ 4.1

กรณีตัวอย่างผู้ถูกแจ้งสูญหายและถูกข่มขืน

นายวิเวก (นามสมมติ) ได้ถูกแจ้งสูญหายที่ศูนย์ขอทไถน่มพิคต เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2535 นายวิทย์ (นามสมมติ) ได้ให้ข้อมูลของนายวิเวก ในตอนแจ้งหายว่า นายวิเวก เป็นลูกจ้างของตน สนใจการเมืองและเข้าร่วมการชุมนุมตั้งแต่ช่วงต้นเดือนพฤษภาคม และได้เข้าอาสาสมัครเป็นการคของการชุมนุม โดยได้รับผ้าโพกหัวของแนวร่วมประชาชนเพื่อพิทักษ์ประชาธิปไตย และได้ค่าจ้างในการช่วยงานการจัดเวที และการชุมนุมวันละ 300 บาท ก่อนวันที่ 15 พฤษภาคม 2535 นายวิเวกได้แวะมาหานายจ้างบอกว่า ใ้ฉันไปร่วมช่วยจัดเวทีคนตรีเพื่อประชาธิปไตยที่สวนจตุจักร และจะไปร่วมชุมนุมวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 แนนอน โดยคงได้รับมอบหมายให้เป็นการคคุ้มกันเวทีปราศรัยเหมือนเดิม และนัดนายวิทย์ว่า คงพบกันวันที่ 17 พฤษภาคม แต่นายวิทย์ก็ไม่ได้พบนายวิเวกแต่อย่างใด

นายวิทย์ ได้พบกับ นายวิเวก อีกครั้งหนึ่งประมาณปลายเดือนกรกฎาคมและได้โทรมาแจ้งให้ทางศูนย์ขอทไถน่มพิคตทราบ ทางศูนย์ได้พยายามติดต่อกลับเพื่อถามถึงรายละเอียดของการกลับมาของนายวิเวก และสามารถติดต่อได้สำเร็จเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2535 นายวิทย์ได้เล่าว่า นายวิเวก มีอาการหวาดกลัว คอยหลบยวชาญแลขวาตลอดเวลา ผอมมาก นายวิเวกเล่าให้ฟังว่า เมื่อ 17 พฤษภาคม 2535 เวลาประมาณตีสามสี่ นายวิเวกไปร่วมเผารถขยะกับเพื่อนที่ไม่รู้จัก 4 คนทั้งสี่คนถูกยิงตาย ส่วนนายวิเวกนอนแนบกับพื้น ถูกทหารเอาพานท้ายปืนตี และถูกจับไปขัง 15 วัน จึงปล่อยออกมา นายวิทย์เองก็ไม่แน่ใจว่า ทหารข่มนายวิเวกหรือไม่ แต่ทราบว่านายวิเวกถูกเฝ้าถามว่าใครจ้างมา ใครวานมา และคำว่าตางๆนานา นายวิเวกตอบไปว่า ไม่มีใครจ้างมา สำหรับสถานที่ที่นายวิเวกถูกจับไปนั้นนายวิทย์ไม่ได้ถามเพราะรู้สึกดีใจที่เห็นนายวิเวกกลับมา นอกจากนี้นายวิทย์ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า เคมีนั้นนายวิเวกไม่ได้สนใจทางการเมือง แต่ตนเองเป็นคนที่ไม่สนใจทางการเมือง ดังนั้น เมื่อนายวิเวกมาทำงานด้วยก็เริ่มสนใจและดูเหมือนจะเป็นมากกว่าด้วย

เมื่อได้รับข้อมูลการพบตัวดังกล่าว ทางศูนย์ขอทไฉน่มพิศลจึงได้ทำการติดตามหานายวิเวก ที่ภูมิลำเนา เพื่อสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุการสูญหาย แต่ก็ไม่สามารถติดตามได้เนื่องจากนายวิเวกได้ย้ายครอบครัว และทางบ้านก็ปฏิเสธที่จะบอกที่อยู่ โดย บอก ว่าไม่ทราบว่านายวิเวกไปอยู่ที่ไหน

นางบุญ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นมารดานายวิเวก ได้เล่าว่า นายวิเวก มาบ้านตั้งแต่วันที่ 16 เมษายน 2535 โดยมาทำนาที่บ้าน พอวันที่ 9 พฤษภาคม 2535 นายวิเวกก็เข้ากรุงเทพฯ ไปกรุงเทพฯ 7 วันก็กลับมาคานา และยืนยันว่าวันที่มีการปฏิวัติกันหรือมีการยิงกันในกรุงเทพฯ นั้นนายวิเวกก็อยู่บ้าน

ระหว่างที่มีการสนทนากับนางบุญ เด็กหญิงปลา (นามสมมติ) ซึ่งเป็นหลานนาย วิเวก กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 3 ได้พูดขึ้นมาว่า ตนเองได้คุยโทรศัพท์กับนายวิเวก ที่บ้านข้างๆเห็นรถใหม่ มีการยิงกัน ซึ่งนายวิเวกเองบอกว่าเขาปฏิวัติกันแล้วได้นำผ้าดำมาให้ดูพร้อมกับทำท่าที่นายวิเวก เอาผ้ามัดหัวให้ดู และเล่าต่อว่า ผ้ามีตัวหนังสือ นายวิเวกเอามาจากปฏิวัติ ก่อนปฏิวัตินายวิเวกอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อปลาเล่ามาถึงตอนนี้ นางบุญก็พูดแทรกขึ้นมาว่า ไม่ใช่ ต่อจากนั้นก็ไล่ให้หลานไปโรงเรียน

นางสาย (นามสมมติ) ซึ่งมีบ้านอยู่ติดกับนางบุญ ได้เข้ามาร่วมสนทนาด้วยโดยเล่าว่าไม่เห็นนายวิเวกเลยตั้งแต่ก่อนปฏิวัติมาเห็นเมื่อหลังปฏิวัติ แต่นางบุญได้แย้งว่าไม่ใช่ นายวิเวกอยู่ตั้งแต่เดือนเมษายน หลังจากนั้น นางสายก็ไม่ได้พูดอะไรอีกเนื่องจากนางบุญจะคอยตอบแทนอยู่ตลอด

ผู้ใหญ่บ้าน ได้ให้ข้อมูลว่า ทราบจากเพื่อนนายวิเวกว่านายวิเวกไปลงชื่อร่วมชุมนุม พอลงชื่อวันที่ 17 ก็กลับบ้าน แต่ผู้ใหญ่บ้านพบนายวิเวกประมาณ วันที่ 24-25 มิถุนายน 2535 ในขณะที่นายวิเวกกำลังเดินไปนา ในทางตรงกันข้ามกลุ่มเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้บ้านผู้ใหญ่ ได้ให้ข้อมูลว่า ไม่เคยเห็นนายวิเวกเลยช่วงเดือนเมษายนเพิ่งมาเห็นหลังจากปฏิวัติ (คำว่า ปฏิวัตินี้ชาวบ้านหมายถึง การยิงกันในกรุงเทพฯ ช่วง พฤษภาคม 2535)

- * นายจร ใต้ไปร่วมชุมนุม แต่ไม่ส่งข่าวทางบ้านเนื่องจากหางานทำ และป่วยเข้าโรงพยาบาล ติดต่อบ้านเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2535
- * นายเกียรติ ไปที่ตลาดมหานาค เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 เพื่อดูหนังสือโคลีเทียม แต่หนังสือไม่ขาย จึงไปดูการประท้วง และกำลังจะกลับบ้าน เมื่อเวลาประมาณ 19.00 นาฬิกา ก็ถูกจับและถูกกักขังที่ สน.คูสิต ได้รับ การปล่อยตัวเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2535
- * นายเทียน เคยมีปัญหาเกี่ยวกับอาการทางประสาท ไปดูการชุมนุม และถูกพบตัวโดยบังเอิญที่ ตรอกซีเก้า แถวมหานาค เมื่อประมาณกลาง เดือนก.ค. 2535 โดยนายเทียนมีอาการทางประสาทกำเริบ และพูดว่า ตนเพียงแต่ดูเห็นคนหนีกัน มีทหารมาก
- * นายรัช ไปร่วมชุมนุม และได้เข้าห้องที่โรงแรมรอยัล เห็นทหารกระหึบ คนเห็นคนเสียชีวิต บาดเจ็บ จึงหลบไปปรับสภาพจิตใจที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมที่ต่างจังหวัด โดยไม่ติดต่อกับทางบ้านหรือเพื่อนๆเป็นเวลา 3 เดือน (ติดต่อกับผู้แจ้งสูญหายซึ่งเป็นเพื่อนเมื่อประมาณเดือนสิงหาคม)
- * เด็กหญิงดา ไปดูการชุมนุมและหนีไปกับอยู่กับเพื่อนชายที่รู้จักในที่ชุมนุม กลับบ้านเมื่อเดือนกันยายน 2535
- * นายพงษ์ ไปดูเหตุการณ์ชุมนุม และหนีไปอยู่กับเพื่อนที่ต่างจังหวัด เนื่องจากกลัวบิดาว่ากล่าว กลับมาบ้านเมื่อเดือนมิถุนายน 2535
- * นายเสก ไปดูเหตุการณ์ชุมนุม และไม่ติดต่อบ้านเนื่องจากกลัวบิดาว่ากล่าว เพราะบิดาให้เงินมาเพื่อเรียนหนังสือ แต่นายเสกไม่เรียน กลับบ้านเมื่อประมาณเดือนธันวาคม 2535

(2) ผู้สูญหายที่ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือหายก่อนเหตุการณ์ (238 ราย) หมายถึง ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่พบตัวแล้ว และมีสาเหตุการสูญหายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมหรือสูญหายก่อนเหตุการณ์ชุมนุม ดังกรณีตัวอย่าง (โดยใช้นามสมมติ) ต่อไปนี้

- * นายเกียรติสม หายในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 โดยถูกพบตัวเนื่องจากถูกจับในคดีผิดขาว
- * นายศีล หายในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 เนื่องจากถูกหลอกไปทำงานในโรงงาน

- * นายธรรม หายไปตั้งแต่เดือนมีนาคม 2535 และผู้แจ้งไม่ทราบที่อยู่ติดต่อ จึงแจ้งการสูญหายโดยหวังให้หาผู้สูญหายให้
- * น.ส.นันท์ หายในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 และไม่ยอมกลับบ้าน
- * นายกิน หายในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 โดยไปทำงานที่อื่นและไม่บอกทางบ้าน
- * นายวัฒน์ หายระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 โดยไปผิรรยาใหม่

(3) ผู้ถูกแจ้งเท็จ (2 ราย) หมายถึง ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่พบตัวแล้ว โดยถูกแจ้งว่าสูญหายในช่วงเกิดเหตุการณ์ หรือเข้าไปในเหตุการณ์ แต่ถูกตรวจสอบได้ว่าเป็นการแจ้งเท็จ คังกรณีของ นายคำ (นามสมมติ) ถูกแจ้งสูญหายว่าได้ออกไปร่วมชุมนุมประท้วงเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม โดยมีผู้แจ้งซึ่งเป็นภรรยาได้เป็นพยานยืนยัน ต่อมาเจ้าหน้าที่สามารถติดตามพบตัวและได้ข้อมูลว่า นายคำไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ชุมนุม และไม่เคยติดต่อกับผู้แจ้งเป็นเวลา 1 ปีแล้วเนื่องจากมีปัญหาส่วนตัวกับผู้แจ้ง

(4) ไม่ทราบสาเหตุการสูญหาย (84 ราย) หมายถึงผู้ถูกแจ้งสูญหายที่พบตัวแล้วแต่ไม่ทราบสาเหตุการสูญหายว่าไปอยู่การชุมนุม ร่วมชุมนุม หรือเป็นผู้สูญหายอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ชุมนุม ในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 หรือไม่ หรือเนื่องจากผู้แจ้งไม่ระบุเหตุผล หรือ ศูนย์รับแจ้งไม่มีข้อมูลเพียงพอ ส่วนใหญ่ผู้แจ้งหรือผู้สูญหายไม่ต้องการบอกเหตุผล แม้ทางศูนย์รับแจ้งจะติดต่อสอบถามแล้วก็ตาม

4.3.3 ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ยังไม่พบตัว หมายถึง ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่มีหลักฐานว่ามีตัวตนและผู้แจ้งยืนยันว่ายังสูญหายอยู่ ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 98 ราย อันประกอบด้วย ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่หายจริงแต่พบว่าไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์ ผู้ถูกแจ้งเท็จ ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่กำลังรอการประเมิน และผู้ถูกแจ้งสูญหายที่คาดว่าหายในเหตุการณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ยังไม่พบตัวแต่พบว่าไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือหายก่อนเหตุการณ์ (42 ราย) หมายถึง ผู้สูญหายที่ได้รับการประเมินตามข้อมูลหลักฐานและพยานแล้ว คาดว่าไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือ ผู้แจ้งให้ข้อมูลภายหลังว่าสูญหายก่อนเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ดังกรณีตัวอย่าง (โดยใช้นามสมมติ) ต่อไปนี้

- * นายสุค ถูกแจ้งสูญหายว่า ได้ออกจากบ้านไปกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 2 พ.ค. 2535 แล้วสูญหายไป เป็นคนนิยม พลตรีจำลอง ศรีเมือง แต่จากการสอบถามข้อเท็จจริงจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับนายสุค มีข้อมูลที่เชื่อว่า นายสุคสูญหายไม่เกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ แต่ นายสุคยังไม่ปรากฏตัวกลับบ้านแต่อย่างใดและไม่มีใครทราบว่าขณะนี้ นายสุคอยู่ที่ไหน
- * เด็กชายทศ ถูกแจ้งสูญหายว่า ได้ออกจากกรุงเทพฯ เพื่อกลับบ้านที่ พิษณุโลก เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 แล้วสูญหายไป
- * น.ส.สมใจ ถูกแจ้งสูญหายว่า เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม น.ส.สมใจ ได้ออกจากบ้านพร้อมเพื่อนผู้หญิง โดยบอกว่าจะไปเที่ยวที่กรุงเทพฯ แล้วสูญหายไป
- * น.ส.วรรณ ถูกแจ้งสูญหายว่า ไม่ติดต่อบ้านตั้งแต่วันที่ 10 ม.ค.25 และมิได้พบเห็นครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2535
- * นายเรือน ถูกแจ้งสูญหายว่า ขาดการติดต่อตั้งแต่วันที่ 6 พฤษภาคม 2535 นายเรือนมีอาชีพเป็นเด็กติดรถส่งของเคยหายไปอย่างมาครั้งละ 2-3 เดือน คราวนี้หายนานผิดปกติ แต่ไม่มีหลักฐานว่าจะไปร่วมหรือการชุมนุม
- * นายอาบ ถูกแจ้งสูญหายว่า หายออกจากบ้านไปตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2535 โดยผู้แจ้งไม่ทราบว่านายอาบออกไปที่ไหน

(2) ผู้ถูกแจ้งเท็จ (3 ราย) หมายถึง ผู้ที่ถูกแจ้งสูญหายที่ถูกอ้างว่าได้หายไปในช่วงเกิดเหตุการณ์หรือเข้าไปร่วมเหตุการณ์ แต่ถูกตรวจสอบได้ว่าเป็นข้อมูลเท็จ ดังกรณีตัวอย่าง (โดยใช้นามสมมติ) ต่อไปนี้

- * นายผล ผู้แจ้งให้ข้อมูลว่า นายผลได้เดินทางจากราชบุรี มากรุงเทพฯ เพื่อซื้อของใกล้บริเวณที่มีการชุมนุมประท้วงเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม แล้วสูญหายไป แต่จากการสอบถามข้อเท็จจริงจากบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนายผล ทำให้ทราบว่า นายผลสูญหายเป็นเวลาหลายปีแล้ว รวมทั้งผู้แจ้งได้ยอมรับว่าให้ข้อมูลเท็จ เพราะต้องการผลประโยชน์จากเงินช่วยเหลือ ในกรณีเมื่อได้รับพิจารณาว่าเป็นผู้สูญหาย
- * นายศล ถูกแจ้งว่าสูญหายในวันที่ 17 พฤษภาคม และให้ข้อมูลว่านายศล เป็นคนที่สนใจการเมือง จากการสอบถามข้อเท็จจริงจากผู้แจ้งเองได้

ยอมรับว่านายศลได้สูญหายไปก่อนเหตุการณ์ประมาณ 2 ปีแล้วแต่
มารดาผู้แจ้งต้องการประโยชน์จากเงินช่วยเหลือ

- * เด็กหญิงแดง ถูกแจ้งสูญหายว่า ไปดูการชุมนุมกับบิดาซึ่งคือผู้แจ้งเมื่อ
วันที่ 17 พฤษภาคม 2535 และได้พลัดหลงกันที่บริเวณอนุสาวรีย์ประ-
ชาธิปไตย เมื่อมีเหตุการณ์ชุมนุม จากการสอบสวนข้อเท็จจริงพบว่า
เด็กหญิงแดงได้สูญหายไปก่อนเหตุการณ์เป็นเวลาหลายปี แต่ไม่ทราบ
วัตถุประสงค์การแจ้งเท็จอย่างเด่นชัดซึ่งผู้แจ้งได้ยอมรับว่าแจ้งข้อมูลเท็จ

(3) ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่กำลังรอการประเมิน (3 ราย) หมายถึง ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่
ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะประเมินว่าสูญหายในเหตุการณ์หรือไม่ เนื่องจากการประเมินอยู่ใน
ระหว่างการรอข้อมูลของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกแจ้งสูญหาย ได้แก่ ผู้แจ้งการสูญหาย พยานที่
เห็นหรือพบผู้สูญหายในที่ชุมนุม ดังกรณีตัวอย่างคือ

- * นายอรุณ อุดมเดช ถูกแจ้งว่าสูญหายไว้ที่กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวง
มหาดไทย โดยผู้แจ้งให้ข้อมูลว่า นายอรุณออกจากบ้านในวันที่ 18 พ.ค.
เวลาประมาณ 9.00 นาฬิกา เพื่อไปดูการชุมนุมที่สนามหลวง แต่ผู้แจ้ง
ไม่มีหลักฐานใดๆ ของผู้สูญหายที่จะแสดงได้ว่า นายอรุณ มีตัวตนจริง
- * นายธเรศศรี สุคันธรังษี ถูกแจ้งสูญหายที่ศูนย์มหาดไทย โดยแจ้งเมื่อ
เดือนมกราคม 2536 และให้ข้อมูลว่า มีพยานยืนยันว่านายธเรศศรี ไป
ร่วมชุมนุมและทางศูนย์ขอทไถ่ถามบิดา กำลังรอข้อมูลเพิ่มเติมจากพยาน

(4) ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่คาดว่าหายในเหตุการณ์ (50 ราย) หมายถึง ผู้ถูกแจ้งสูญ
หาย ที่ได้รับการประเมินตามเกณฑ์ที่คาดว่าหายในเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย
ในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ซึ่งรายละเอียดข้อมูลรายชื่อผู้ถูกแจ้งสูญหายและ
เหตุผลในการประเมินจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

อนึ่ง จากกรณีตัวอย่างที่นำเสนอในกลุ่มการวิเคราะห์ต่าง ๆ นั้น ประเด็นของกลุ่มผู้ถูก
แจ้งว่าสูญหายที่นำมาพิจารณาอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มที่มีการแจ้งเท็จ ซึ่งอาจนำไปสู่ ความ
ลำเอียงในการประเมิน เนื่องจากก่อให้เกิดการตั้งสมมติฐานว่า ผู้ที่สูญหายที่ถูกแจ้งนั้นอาจ
จะไม่สูญหายจริง แต่ผู้แจ้งอาจแจ้งเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์จากการสูญหาย ถ้ามองนัยของ
เรื่องนี้แล้วจะเห็นได้ว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติ อีกทั้งถ้าพิจารณาถึงปริมาณของ

จำนวนผู้ถูกแจ้งสูญหายที่ถูกแจ้งโดยให้ข้อมูลเท็จแล้ว พบว่าจากยอดผู้ถูกแจ้งสูญหายทั้งหมดจำนวน 2,080 ราย มีผู้แจ้งเท็จไม่ถึง 10 ราย คิดเป็นเปอร์เซ็นต์น้อยมาก หรือน้อยกว่า 0.5%

4.4 ผู้ที่คาดว่าสูญหายในเหตุการณ์

จากการดำเนินการประเมินผู้ถูกแจ้งสูญหาย ที่คาดว่าจะสูญหายไปในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ด้วยวิธีการที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้ประมาณการได้ว่ามีผู้สูญหายที่มีโอกาสหายในเหตุการณ์จำนวน 50 ราย ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1
ผู้ถูกแจ้งสูญหายที่คาดว่าหายในเหตุการณ์

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่ตัดสิน ว่าหายในเหตุการณ์
1. นายแก้ว เขียว แซ่โพ้ง	27	รับจ้าง ที่กทม	โสด	ป.4	นายจันทวรรณ แซ่เคิน (ศิเชย)455 หมู่ 5 ค.อ่างทอง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร	มีผู้เห็นผู้สูญหายอยู่ในที่ ชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พ.ค. 2535 เวลา 17.00 น
2. นายคุณา กร แก้วมณี	24	ว่างงาน	โสด	ป.7	นายนิพนธ์ แก้วมณี (บิดา) 3048 ถ.คินแดง แฟลก 14 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กทม. โทร2478502	ชุมนุมช่วงคัน และไปที่ สนามหลวงวันที่ 17 พ.ค.2535
3. นายจาบ กระคัง	29	รับจ้าง ก่อสร้าง ที่กทม	โสด	ป.4	นางใจ กระคัง (มารดา)48 หมู่ 8 ค.บ้านแก่ง อ.ศรีษะนาสัย สุรินทร์	บอกกับมารดาว่าจะ ไปเดินขบวนที่สนาม หลวง

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดสรร ว่าหายในเหตุการณ์
4 นายจำ ลอง สติ	30	รับจ้าง ทั่วไป	โสด	ป.4	พระจรัญ สติ(พี่ชาย) วัดแม่หวาน หมู่ 3 ต.ป่าเมียง อ.คอยตะเกีค จ.เชียงใหม่	สนใจการเมือง บอกพี่ชายว่าจะไปดู การประชุม
5 นายฉลอง แจ่มเจริญ	27	ขายน้ำ ที่กทม	โสด	ม.ศ.3	นางสาย ชูประบุตร (มารดา)ที่อยู่ไม่แน่นอน มีชื่อที่ 15/1 หมู่ 1 กุดคุ่ม อ.เมือง จ.ชัยภูมิ	ขายน้ำในระหว่างที่ มีเหตุการณ์เองกันใน การประชุม
6 .นายแจ้ง เขียว แซ่ โฟ่ง	23	รับจ้าง ที่กทม	โสด	ป.4	นายจันตวร แซ่เติน (พี่เขย)455 บ้านแขวน ต.อ่างทอง อ.เมือง กำแพงเพชร	มีพยานเห็นผู้สูญหาย ในที่ชุมนุม เมื่อวันที่ 17 พ.ค.2535 เวลา 17.00 น.
7. นายชัย ชาญ ไชยสัง	34	กิจการ ส่วนตัว เย็บ เสื้อผ้าโหล	โสด	ปริญญาตรี รัฐศาสตร์	นางอรุณี อาษาศึก (มารดา) 18/39 หมู่ 11 หมู่บ้านวังหิน วิลลา ซ.นวลจันทร์ ต.สุขาภิบาล 1 คลองกุ่ม บางกะปิ กทม.	มีผู้ยืนยันว่าไปร่วม ชุมนุมตั้งแต่วันที่ 17 พ.ค.2535 และในช่วงต้น เดือนพ.ค ก็ร่วมชุมนุม. อีกทั้งมารดายืนยันว่ามี รูปผู้สูญหายในเหตุการณ์
8 นายชูชัย จันทร์เกษ	34	รับจ้าง แกะสลัก	มีครอบครัว	ป.4	นางหนูแดง พิภูลักษณ์ (ภรรยา) 33 หมู่ 4 ต.สายบ้านใหม่ ต.ภูเขาทอง อ.พระนครศรีอยุธยา จ.อยุธยา	ออกจากบ้านในวัน ที่ 17 พ.ค.2535 เข้าไปที่กรุงเทพ โดยก่อนหน้านั้นได้ บอกภรรยาว่าอยาก ไปดูชุมนุม

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้เสียหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดค้าน ว่าหายในเหตุการณ์
9. นางดวงธิดา บุญถนอมชาติ	27	ค้าขาย เสื้อผ้าเก่า	หม้าย บุตร 2	ม.3	นายนิค บุญถนอมชาติ 279/302 หมู่ 4 แขวงบางมด เขต- ราชบุรีบูรณะ กทม. โทร 4638947	ไปขายเสื้อผ้าเก่า ที่บริเวณมีการชุมนุม (คลองหลอด)ตั้งแต่ วันที่ 16 พ.ค.
10. นายแคนรัก บั้งทมโพธิ์	28	รับจ้าง ก่อสร้าง ที่กทม	โสด	ป.4	นายสิพร บั้งทมโพธิ์ (บิดา)20/1 หมู่ 6 บ้านกุดฉิมใหญ่ ต. แสนหัน อ.ธาตุพนม จ.นครพนม	ได้วิ่งออกจากห้อง พักเพื่อมาดูเหตุการณ์ ซึ่งมีการยิงกัน ในคืน วันที่ 19 พ.ค.2535 และ บิดาได้ถูกพผู้เสียชีวิต ในเหตุการณ์ และ ยืนยันว่าเป็น นายแคนรัก (ดูกรอบที่ 4.2)
11. นาง แดงไทย ขมิ้น เชคกิจหรือ หันดี	34	ขาย น้ำ	หม้าย บุตร 2	ป.4	นางอ่อน แสนศักดิ์ (พี่สาว)173/126 ช.วัดอัมพวา แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กทม.	หายไปในช่วง ขายน้ำในคืนวันที่ 18 พ.ค.2535 ซึ่งมีการยิงจากฝ่า ทหาร
12. นายทรงพล รัชอินทร์	18	รับจ้าง ที่กทม	โสด	ม.3	นายไสว รัชอินทร์ (บิดา) 64/1หมู่ 5 ต.น้ำเตียง อ.คำชะอี มุกดาหาร	หายออกจากที่พักใกล้ บริเวณที่มีการชุมนุม (วัดปรีณายก) เมื่อวันที่ 15 พ.ค.2535 และเป็น คนสนใจการเมือง

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดสรร ว่าหายในเหตุการณ์
13 นายทวีป โพธิ์พฤษ	46	รับจ้าง ก่อสร้าง	โสด	ป.4	นายประกอบ โพธิ์ พฤษ(บิดา)บ้านไม่ มีเลขที่ 7 วิทยาลัย 85 หลังโรงเรียน บางพระครู บางพลัด บางกอกน้อย กทม.	ออกจากบ้านเมื่อวันที่ 17 พ.ค.โดยได้เข้าร่วม ชุมนุมที่ท้องสนามหลวง และบิดามารดายืนยัน ว่าเห็นทหารนำ ศพบุตรชายไป
14 นายทอง สี แสงจันทร์	23	รับจ้าง ที่กทม และ ทำนา	โสด	ป.4	นายพร แสงจันทร์ (บิดา)182 หมู่ 6 ต.คงเย็น อ.เมือง จ.มุกดาหาร	มีผู้ยืนยันว่านายทองสี ได้แจ้งว่าไปร่วมชุมนุม ในวันที่ 17 พ.ค
15 นายทองเปลว ณิศพงศ์พร	24	รับ จ้าง ที่กทม	โสด	ปวช.	นางพิมพ์พร ยิ้มเขียว ภักข (น้าสะใภ้) 4612 ซ.26 ถ.สุขาภิบาล 2 คลองกุ่ม ปิงกุ่ม กทม. โทร 3741548 (ภูมิลำเนา ชลบุรี)	หายไประหว่างที่มีการ ปราบปรามประชาชน เมื่อคืนวันที่ 17 พ.ค.2535 โดยมีพยานยืนยัน
16 นายทองชัย เคนนิ	27	รับจ้าง ก่อสร้าง ที่กทม และ ทำนา	โสด	ป.4	นายอิน เคนนิ(บิดา) 42 หมู่ 8 ต.เนินมะกอก อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร	น้องสาวนายทองชัย ยืนยันว่า นายทองชัย ได้มาร่วมชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พ.ค.2535

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่ตัดสินใจ ว่าหายในเหตุการณ์
17. นายทองอยู่ เพ็งจันทร์	44	ทำไร่	โสด	ไม่ระบุ	นายถาวร เพ็งจันทร์ (น้องชาย) 13 หมู่ 3 เมือง คร่อนทอง อ.บางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์ / นายอ้อ แซ่ตัน 51 หมู่ 8 ค.ศรีสุราษฎร์ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี โทร 032-251067	เป็นคนสนใจการเมืองได้ ออกจากบ้านนายอ้อ เมื่อวันที่ 18 พ.ค.2535 โดยบอกว่าจะมา กรุงเทพฯ และก่อน หน้านั้นมีการดูข่าว เกี่ยวกับเหตุการณ์ ทางโทรทัศน์
18. ค.ช.บุญเตือน แสงทอง	14	นักเรียน	โสด	ป.3	นายมณฑิร แสงเพ็ญ (อาเขย) 41 หมู่ 10 บ้านท่ากระดาน ค.หนองปลาไหล อ.วังทรายพูน คิจิตร	มีผู้ยืนยันว่าเด็กวิ่ง เข้าไปในขณะที่มีการ ปราบปรามประชาชน และสูญหายไปพร้อม น้องชาย
19. นายประทีพ ทองพุก	42	รับจ้าง ทั่วไป /ช่วย มารดา ขายน้ำ	โสด	ป.4	นางสังวาล ทองพุก (มารดา) แฟลต ฟ.. 8 ชั้น 3 ห้องเลขที่ 76/19 หลังตลาดเกียรติก้องชัย ดินแดง กทม	นายประทีพ ขอมารดา ไปชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พ.ค.2535 และเป็นคนศรัทธา พลตรี จำลอง ศรีเมือง
20. นายประสาธ ภาคแก้ว	29	รับจ้าง ส่งเอกสาร แถวพระ- ประแดง	โสด	ปวช.	นายณวัฒน์ ภาคแก้ว (น้องชาย) 432/5 หมู่ 5 ซ.รุ่งเรือง ถ.สุขสวัสดิ์ ราษฎร์บูรณะ กทม. โทร 638832 (ภูมิลำเนา อุบลราชธานี)	มีผู้ยืนยันว่านายประสาธ ออกไปดูเหตุการณ์ เมื่อวันที่ 18 พ.ค.2535 เนื่องจากไม่เชื่อว่าที่ดู ทางโทรทัศน์

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดสรร ว่าหายในเหตุการณ์
21. นายปัญญา วงศ์นารี	22	รับจ้าง ที่กทม	โสด	ป.6	นางไพบุลย์ วงศ์นารี (มารดา) 183 หมู่ 14 ค.หาคำ อ. เมือง. จ.หนองคาย	เพื่อนของนายปัญญา (ไม่ทราบชื่อที่อยู่) เล่าให้นางไพบุลย์ ฟังว่านายปัญญาและ นายราเมธ เข้าร่วม ชุมนุมประท้วงเมื่อวันที่ 16 พ.ค.2536 โดยได้ค่า จ้างคนละ 500 บาท
22. นายเปล่ง จันทร์เยี่ยม	77	ไม่ได้ ทำงาน	มีครอบครัว	ป.4	ร.ท.จ่านง จันทร์เยี่ยม (บุตร) 171/635 หมู่ 2 บ้านคลองถนน บางเขน กทม โทร 5237793	ร.ท.จ่านงให้ข้อมูลว่า นายเปล่ง ออกจากบ้าน ในวันที่ 17 เพื่อออกไป ชุมนุม นายเปล่งสนใจ การเมือง สามารถเดิน ทางโดยตัวคนเดียว ออกไปทำงานตามปกติ เมื่อวันที่ 17 พ.ค. 2536 โดยที่ทำงานอยู่ใกล้ บริเวณ ที่มีการชุมนุม
23. นางเพ็ญศรี บุญประเสริฐ	24	รับจ้าง ร้านอาหาร	หม้าย (บุตร 2 คน)	ป.4	นางจิตรลดา คาวแจ้ง (พี่สาว) 1369/18 หมู่ 9 หมู่บ้านรามอินทรา แขวงจระเข้บัว ลาดพร้าว กทม	ออกไปทำงานตามปกติ เมื่อวันที่ 17 พ.ค. 2536 โดยที่ทำงานอยู่ใกล้ บริเวณ ที่มีการชุมนุม
24. ค.ช. มนตรีวิรัตน์ แสงทอง	12	นักเรียน	โสด	ป.2	นายมนต์เชียร แสงเพ็ญ (อาเขย) 41 หมู่ 10 บ้านท่ากระดาน ค.หนองปลาไหล อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร	สูญหายพร้อมพี่ชาย คือ ค.ช.บุญเคื่อน ซึ่งมีผู้ ยืนยันว่าได้วิ่งเข้าไปใน ชุมนุมซึ่งกำลังมีการ ปราบปรามประชาชน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดค้าน ว่าหายในเหตุการณ์
25. นายมนเทพ อมรเวชกุล	44	ช่วย กิจการ ที่บ้าน ซึ่งเป็น โรงงาน ทำตุป	โสด	ป.4	นายสมศักดิ์ อมรเวชกุล (หลาน) 37/6 ซ.เจริญสุข แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กทม. โทร 4152281	นายมนเทพ ได้บอก นายสมศักดิ์ว่าจะไปร่วม ชุมนุมที่ท้องสนามหลวง และได้ไปร่วมชุมนุม เมื่อวันที่ 18 พ.ค.2535 เป็นคนสนใจการเมือง
27. นายมานพ สุวรรณศิริ	36	รับจ้าง ที่โรงแรม เฟิร์ส ทอม.	โสด	มศ.5	นายศิชัย สุวรรณศิริ (พี่ชาย) 319/15 ถ.วิภาวดี แขวงสามเสนใน พญาไท กทม หรือ โทรที่ทำงาน 2700969 / 38/6 ถ.อินทรีวิสัย ค.ปากน้ำโพ อ.เมือง นครสวรรค์ (ภูมิลำเนา นครสวรรค์) โทร 056-214166	นายมานพ บอกพี่ชาย ว่าจะไปร่วมชุมนุมที่ สนามหลวงในวันที่ 17 พ.ค.2535
28. นายมานะ วิสารทานนท์	50	ขายรถ มือสอง	โสด	ไม่ระบุ	นายนิวัฒน์ วิสารทานนท์ (บิดา) 153/10 หมู่บ้าน- พงษ์เพชร หลักสี่ ห้วยสองห้อง บางเขน กทม. โทร 5743865	นายนิวัฒน์ได้รับโทรศัพท์ จากเพื่อนนายมานะ ว่า ได้ไปร่วมชุมนุมด้วยกัน แต่พลัดกันในระหว่าง ที่มีการยิง

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดสรร ว่าหายในเหตุการณ์
29. นายไมตรี มาเมือง	32	รับจ้าง ทั่วไป ที่กทม.	โสด	ป.6	นางหนูเพียง มาเมือง (มารดา) 10/4 หมู่ 5 ต.บ่อพลอย อ.บ่อไร่ ตราด (ภูมิลำเนาเดิม คือ ชัยภูมิ)	นางหนูเพียงได้ข้อมูล จากเพื่อนนายไมตรีว่า นายไมตรีถูกยิงล้มที่สี่แยก คอกวัว เมื่อวันที่ 18 พ.ค. เวลา 18.00 น.
30. นายราเมธ วงศ์นารี	24	รับจ้าง ที่กทม.	โสด	ป.6	นางไพบุตย์ วงศ์นารี (มารดา) 183 หมู่ 14 บ้านหาคทรายทอง ต.หาคคำ อ.เมือง หนองคาย	หายไปพร้อมน้อง ชายเมื่อวันที่ 16 พ.ค. 2535 โดยมีผู้ยืนยันว่า นายราเมธได้เข้าร่วม ชุมนุม
31. นายวรวิทย์ บุญนาค	19	ว่าง งาน	โสด	ม.2	นายวิเชียร บุญนาค (ปู่) 45 ถ.คลองบางจาก ซ.เพชรเกษม 48 แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กทม.	นายวิเชียร ได้ยืนยันว่า นายวรวิทย์ได้หายไป ในเหตุการณ์ ในวันที่ 17 พ.ค. 2535 เวลา 21.00 น. โดยไปด้วย กันกับนายวิเชียร แต่นายวิเชียรกลับก่อน
32. *นายอำพล เจริญลาภ	36	ขายผลไม้ (เร่ขาย ตามหมู่บ้านโดย ใช้รถ)	มีครอบครัว	ไม่ระบุ	นางมาเรียม เจริญลาภ (ภรรยา) 4/54 (อาคารพาณิชย์) ถ.สุขาภิบาล 2 แขวงคลองกุ่ม เขตบางกะปิ กทม.	ไปร่วมชุมนุมเมื่อวันที่ 18 พ.ค. 2535 เวลา 14.00 น. และมีพยานยืนยัน

* ไม่อยู่ในบัญชีผู้สูญหายในเหตุการณ์ของรัฐบาล กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการพัฒนา

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกว่าหายในเหตุการณ์
33. นายวิรัตน์ แก้วมณี	30	ว่าง งาน	โสด	ป.7	นายนิพนธ์ แก้วมณี (บิดา) 3048 ถ.สินณรงค์ แฟลต 14 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กทม. โทร 2478502	นายวิรัตน์ หายไป พร้อมน้องชายคือ นายคุณากร โดย นายนิพนธ์ได้ให้ข้อมูลว่า ทั้งสองคนได้ไปร่วม ชุมนุมเมื่อวันที่ 17 พ.ค.2 535
34. นายศักดิ์ นุ่นพันธ์	27	ขาย ปาท่องโก๋ ที่กทม	โสด	ม.3	นายเจียร นุ่นพันธ์ (บิดา) 87 หมู่ 6 ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง. นครศรีธรรมราช	นายเจียร ได้ยืนยัน ว่าได้ไปร่วมชุมนุม กับนายศักดิ์ โดยมี หลักฐานคือการลง ชื่อในบัญชีทางว่า และบริจาคเงิน 5 บาท พร้อมรับเข็มลูกเสือ เลียบพออย่าเสียสละ ป้าย สีดำตัวหนังสือสีขาว ซึ่ง นายเจียรได้แยกกลับก่อน สนใจการเมือง
35. นายศักดิ์ แซ่ซึ้ง	26	ขายภาพ ไทย บริเวณ วัดพระ แก้ว	โสด	ป.4	นายขุน แซ่ซึ้ง(บิดา) 9 ซ.วรมพงษ์ ถ.สามเสน เขตพระนคร กทม.โทร 2821585	นายศักดิ์ขายของใน บริเวณที่มีการชุมนุม และสูญหายตั้งแต่ วันที่ 17พ.ค. 2535

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คิดสันนิษฐานว่าหายในเหตุการณ์
36 * น.ส. ศิรา เวชรวงกุล	17	ขายพวง มาลัย ที่กทม	โสด	ป.3 อ่านและ เขียนหนังสือ ไม่ได้	นายธานี บุญเปรมปรีดี (คา) 30/19 หมู่ 13 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม	น.ส.ศิรา ได้บอกกับตา ว่าจะไปที่สนามหลวง ในวันที่ 17 พ.ค.2535 โดยหายไปด้วยพร้อมกับ บุตรสาวนายธานีคือ น.ส.ทิพวรรณ
37 * น.ส. ทิพวรรณ บุญเปรมปรีดี	21	ขายพวง มาลัย ที่กทม	โสด	ป.4	นายธานี บุญเปรมปรีดี (บิดา)30/19 หมู่ 13 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม	หายไปด้วยกับน.ส. ศิรา เวชรวงกุล โดยบอกกับบิดาว่า จะไปที่สนามหลวง ในวันที่ 17 พ.ค.2535
38 นายสมพงษ์ โพธิ์ม่วง	23	รับจ้าง เดินเรือ ลากหอย	โสด	ป.6	นางสังเวียน โพธิ์ม่วง (มารดา) 77/8 หมู่ 9 ต.แหลมฟ้าผ่า กิ่งอ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ	นางสังวาลย์(พี่สาว) ยืนยันว่านายสมพงษ์ ได้ไปที่สนามหลวงใน วันที่ 17 หรือ 18 โดยนาย สมพงษ์ ขอแยกไปเพื่อ ไปดูคนครีการาขาว
39.น.ส.สมจิต ประจักษ์	36	ขายน้ำ	โสด	ป.4	นายเล็ก ประจักษ์ (บิดา) 25/8 ก หมู่ 9 ต.บางเมือง อ.เมือง จ.สมุทรปราการ	นายเล็กให้ข้อมูลว่า น.ส.สมจิต หายของ บริเวณใกล้ที่ชุมนุม และมีการขายน้ำใน การชุมนุมช่วงต้น

* ไม่อยู่ในบัญชีเป็นผู้สูญหายในเหตุการณ์ของรัฐบาล อยู่ในระหว่างดำเนินการพิจารณา

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกว่า หายในเหตุการณ์
40. นางสาว พรหมคำ	34	ขาย ข้าว ไข่ในซอย แถวบ้าน และขาย กล้วยเคี้ยว ที่สนามหลวง	หม้าย บุตร 5 คน	ป.2	นางประเสริฐ พรหมคำ (มารดา) 24/ตรอกรถไฟ วรพงษ์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กทม	นางประเสริฐให้ข้อมูล ว่า นางสาว ไปที่สนามหลวงใน วันที่ 17 พ.ค โดยบอกว่า จะไปดูการชุมนุม
41. นางสุนา มันตะ	30	รับจ้าง เย็บผ้า ที่โรงงาน	สมรส บุตร 1 คน	ป.4	นายว่องไว มันตะ (สามี)เดิมคือ 103 ถ.ประชาสงเคราะห์ ช.แสนสุข ห้วยขวาง กทม./ปัจจุบัน ป.ท สกจนคร โทร 042-711049 บ้านพักปริมณีย โทรเลขสกจนคร ถ.เจริญเมือง ต.ธาตุเชิงชุม อ.เมือง สกจนคร	นายว่องไว ได้รับ โทรศัพท์จากภรรยา เมื่อวันที่ 18 พ.ค.2535 เวลา 16.00 น ว่าติด อยู่ในที่ชุมนุม
42. นายสุรัช ทองบัวบาน	31	ว่าง	โสด งาน	ไม่ได้ศึกษา	นางศิษย์ กิ่งสวาท (มารดา) ห้อง402 อาคาร 14 ท่าเรือ คลองเตย (หลังคลัง สินค้าโพธิ์เปิดการ ท่าเรือ) ถ.อาจณรงค์ คลองเตย กทม.	วันที่ 17 พ.ค.นายสุรัช ได้ร่วมชุมนุม โดยมี คนจ้างให้ไปชุมนุม โดยให้ 300 บาท ซึ่งนางศิษย์ก็ไปร่วม ชุมนุมด้วยแต่แยกตัว กลับก่อน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดค้าน ว่าหายในเหตุการณ์
44 นายสุวัจน์ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	42	สกรีน รูปโดย ช่วยกิจ การ พี่ชาย	โสด	ป.4	นายสุทิน กล้วยไม้ ณ อยุธยา (พี่ชาย) 50/2 หมู่ 14 ซ. สวนอ้อย ค.บางคว้น อ.ภาชีเจริญ กทม.	นายสุวัจน์ได้แยก กับพี่ชาย หลังจากนำ รูปไปส่ง เมื่อวันที่ 17 พ.ค.2535 โดยบอกว่าจะไปชุมนุม ที่สนามหลวง
43 นายสุวรรณ ปิ่นงาม	38	รับจ้าง	โสด	ป.4	นายณรงค์ ปิ่นงาม (พี่ชาย) 176 หมู่ 7 ค.ทองหลาง กิ่งอ.บ้านใหม่ชัยพจน์ จ.บุรีรัมย์	นายสุวรรณได้ไปเดิน ชวอนร่วมกับนักศึกษา ภาคใต้ และไปถ่าย รูปในเหตุการณ์เมื่อ วันที่ 18 พ.ค.2535
44 นายโสธร อัมระนันท์	31	รับจ้าง ซีมเคอร์ ไรค์	สมรส บุตร 1 คน	ป.4	นางบานเย็น แก่งเขตรณ(ภรรยา) สวนสยาม 101 ถ. สุขาภิบาล 2 บางกะปิ กทม.(ภูมิลำเนาเดิม 29 หมู่ 4 ค.สว่างอารมณ์ อ.สว่างอารมณ์ จ.อุทัยธานี)	มีผู้ยืนยันว่านายโสธร บอกว่าไปชุมนุม นาย โสธร ออกไปพร้อม รถจักรยานยนต์เมื่อ /8พ.ค.2535 ซึ่งตำรวจ พบรถดังกล่าว เมื่อ 18 พ.ค.2535 เวลา 23.00 น. ที่แถววัดเสนาสนารีย์
45 นายอภิวัฒน์ รัตนวงษ์	22	ขาย นาฬิกา และของ เก่า	โสด	ป.4	นายสนธิ รัตนวงษ์ 65 หมู่ 8 บ้านหนองกบ ค.กุจาน อ.คำชะโนดแก้ว ยโสธร	มีผู้ยืนยันว่า นาย อภิวัฒน์ได้หายใน คืนที่ 18 พ.ค.2535 ในระหว่างที่มีการ ปราบปรามประชาชน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้สูญหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่ตัดสิน ว่าหายในเหตุการณ์
46. น.ส.อรรดา แซ่จั้ง	22	ว่าง งาน	โสด	ม.3	นางบุญพา ลาภประ- โยชน์(มารดา) 4037 ถ.ดินแดง แขวงดินแดง ห้วยขวาง กทม. โทร 2483587	อรรดา ออกไปชุมนุม เมื่อวันที่ 18 พ.ค. และมารดา ได้รับ โทรศัพท์จากเพื่อน ชื่ออ้อยว่า อรรดา กลับมา หรือยังเพราะพลัดกันใน ระหว่างมีการยิง มีผู้ยืนยันว่านายอำพล ได้ไปร่วมชุมนุม
47. นายอำพล กิตติพร พงษ์สุข	26	รับจ้าง คิดเสา อากาศ ที่กม	โสด	ม.1	นางสุมาลี คำคำ (มารดา) 38/11 หมู่ 3 ค.หนองปากวัง อ.เมือง เชียงใหม่ หรือ ติดต่อคุณตัง 3912446	ออกไปร่วมชุมนุม ในวันที่ 18 พ.ค. 2535
48. นายอุทัยรัตน์ พุทธปัญญา	23	ว่าง งาน	โสด	ม.6	ร.อ.เกียรติศักดิ์ เกียรติสูงเนิน(ลุง) 96/114 หมู่ 5 ถนนสารวิทย์ บางเขน กทม./ที่ ทำงาน องค์การทหารผ่านศึก โทร 2460057 ต่อ 315	ออกจากบ้านในวันที่ 17 หรือ 18 พ.ค. เป็นคนสนใจการเมือง ก่อนสูญหายได้พูดว่า มีการเปิดเป็นข่าวเรื่อง ชุมนุม ต้องออกไปดูเอง
49. น.ส. อุบล โอภาส สกุลชัย	31	ว่าง งาน เคย ทำงาน ที่กรมทำ	โสด	ปริญญาโท	นายอนันต์ โอภาส สกุลชัย(พี่ชาย) 39/195 หมู่ 1 ถ.พระราม 2 แขวงสามลำ เขตบางขุนเทียน กทม. โทร 4154294	ออกจากบ้านในวันที่ 17 หรือ 18 พ.ค. เป็นคนสนใจการเมือง ก่อนสูญหายได้พูดว่า มีการเปิดเป็นข่าวเรื่อง ชุมนุม ต้องออกไปดูเอง

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล ผู้เสียหาย	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ สมรส	การศึกษา	ที่อยู่ ผู้แจ้ง	ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกว่า หายในเหตุการณ์
๕๑ นายเอกชัย กิตติพัฒน์ มนตรี	๒๘	รับจ้าง บริษัท ห้องเย็น สุราษฎร์ ธานี	โสด	มศ.๒	นายอร่าม กิตติพัฒน์ มนตรี (บิดา) ๔๔๕ ถ.ลาดพร้าว ๑๑๒ วังทองหลาง บาง กะปิ กทม. โทร ๕๓๙๓๓๓๙ ๕๓๙๗๗๓๙ ต่อ ๒๑๐	นายเอกชัยได้ไปร่วม ชุมนุมประท้วงเมื่อ วันที่ ๑๗ พ.ค.๒๕๓๕

กรอบที่ ๔.๒

กรณีการสลับศพ

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับ การติดตามข้อมูลผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ คือ ความผิดพลาดในการพิสูจน์บุคคลผู้เสียชีวิตที่ไม่ทราบชื่อ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำเสนอเพื่อเป็นข้อคิด ในการทำงานเกี่ยวกับการพิสูจน์บุคคลผู้เสียชีวิตที่ยังไม่ทราบชื่อให้ผิดพลาดน้อยที่สุด ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดปัญหา ดังเช่นกรณีตัวอย่างความผิดพลาดดังต่อไปนี้

เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๕ ทางศูนย์อำนวยการร่วมฯ ได้รับข้อมูลจากผู้แจ้งการสูญหายชื่อ นายไพรัช ซึ่งเป็น นายจ้างของ นายแดนรัก ว่าศพชายไทยไม่ทราบชื่อที่มีผู้รับศพโดยอ้างว่าเป็น นายกอบกุล นั้น คือ นายแดนรัก ที่ได้แจ้งการสูญหายไว้ และในวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๕ นายสีพร ซึ่งเป็นบิดาของนายแดนรักได้นำหลักฐานได้แก่รูปถ่ายของนายแดนรัก ซึ่งมีไม่อยู่ติดกาย และยังมีรอยสักคำว่า “พ่อ แม่” ที่บริเวณไหล่ทั้งสองข้าง มายืนยันว่าศพที่ถูกอ้างว่าชื่อ นายกอบกุลคือนายแดนรัก

นายสิพรพูดถึงนายแคนรักว่า นายแคนรัก อายุ 28 ปี นายจ้างคือนายโพธิ์ที่ได้แจ้งสูญหายนายแคนรักที่ศูนย์ชอทไลน์มิดิล เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2535 ว่านายแคนรักได้หายไปเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ประมาณช่วงกลางวัน โดยขณะนั้นแคนรักพักอยู่ที่ห้องคนงานชั้น 7 คีคิโอสยามพลาซ่า ซึ่งเป็นสถานที่ที่นายจ้างให้นายแคนรักไปหาสกินนินั้น แคนรักและ นายเหว่ย เพื่อนคนงานที่พักห้องเดียวกันได้ยินเสียงปืนแคนรักจึงออกจากห้องพักลงมาจากโดยที่นายเหว่ยไม่ได้ตามลงมาด้วย และตั้งแต่วันนั้นแคนรักได้สูญหายไป

ในวันที่ 23 มิถุนายน 2535 นายโพธิ์ ได้มาให้ปากคำกรณีการสูญหายของนายแคนรัก กับคณะกรรมการชุดที่ 5 ที่ผินนายแพทย์ ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี เป็นประธาน นายโพธิ์ ได้มาพร้อมกับนายเหว่ย ก่อนหน้าที่ทั้งสองจะเข้าไปให้ปากคำนั้น นายโพธิ์และนายเหว่ย ได้คุกรูปศพชายไทยไม่ทราบชื่อ และยืนยันว่า รูปศพที่ชื่อนายกอบกุล นั้นคือนายแคนรัก ต่อมาวันที่ 7 กรกฎาคม 2535 นายสิพร จึงเดินทางมาคุกรูปศพที่มีคนอ้างว่าเป็นศพนายกอบกุล ที่ศูนย์ชอทไลน์มิดิล ทันทีที่เห็นรูปศพดังกล่าว นายสิพร ได้ร้องไห้และขอให้คุกรูปบัตรประชาชนของนายแคนรัก และรูปศพโดยรูปทั้งสองนั้นจะเห็นมีไฟอยู่ใต้คาง และยืนยันว่าบุคคลในภาพดังกล่าวนั้น คือนายแคนรัก เพราะนอกจากคุกรูปแล้ว นายสิพรยังจำรอยสักที่ต้นไหล่ซ้าย-ขวา ที่เขียนคำว่า “พ่อ แม่” ได้ ต่อจากนั้น นายสิพรก็ได้มอบหลักฐานได้แก่ รูปถ่าย ลำเนาใบแจ้งความ ลำเนาบัตรประชาชน ลำเนาทะเบียนบ้าน ไว้กับศูนย์ชอทไลน์ มิดิล

ถ้าอย่างนั้น ศพที่มีผู้อ้างเป็นนายกอบกุลนั้นคือนายกอบกุลจริงหรือ

สำหรับนายกอบกุลผู้ถูกอ้างว่าเป็นผู้เสียชีวิตนั้น อายุ 36 ปี ถูกแจ้งว่าเป็นผู้เสียชีวิตที่เดิมเป็นศพชายไทยไม่ทราบชื่อ โดย นายเลิศ ซึ่งเป็นบิดา ได้แจ้งการสูญหายบุตรชาย สองคน คือนายกอบกุลและนายโชคชัย ที่สภาทนายความ ไว้เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2535 โดยให้ข้อมูลว่า นายกอบกุลมีอาชีพเป็นกรรมกรรับจ้างชนเผ่าที่ปากคลองตลาด ได้ออกไปในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 เพื่อไปร่วมงานที่สนามหลวง โดยออกไปกับน้องชายชื่อนายโชคชัย แต่ภายหลังจากเหตุการณ์สงบ นายกอบกุลและนายโชคชัย ไม่กลับบ้าน นายเลิศจึงได้ออกตามหาตามโรงพยาบาล และในวันที่ 6 มิถุนายน 2535 นายเลิศได้แจ้งว่าพบนายกอบกุลเป็นผู้เสียชีวิต โดยเป็นศพชายไทยไม่ทราบชื่ออยู่ที่โรงพยาบาลกลาง ซึ่งนายเลิศจำได้ว่าคือนายกอบกุล เนื่องจากมีรูปสัก “พ่อ แม่” ที่บริเวณไหล่ 2 ข้าง

ช่วงที่นายเลิศ คิดต่อรับศพนั้น มีหลักฐานที่นำมาแสดงคือ ลำเนาทะเบียนบ้าน ใบมรณบัตร ซึ่งระบุว่านายกอบกุล เสียชีวิตที่โรงพยาบาลกลาง มีสาเหตุการตายคือถูกยิงปोकซ้ายคักเส้นเลือดใหญ่ เสียเลือดมาก และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2535 เวลา 20.30 นาฬิกา คำถามที่สำคัญตรงนี้คือ นายเลิศ ใช้หลักฐานอะไรเป็นเครื่องพิสูจน์ว่านายกอบกุลเสียชีวิตแล้ว เพื่อขอใบมรณบัตรจากทางเขตป้อมปราบ เป็นไปได้ว่านายเลิศอาจใช้ใบรายงานตรวจสภาพศพของโรงพยาบาลเป็นหลักฐาน ซึ่งทางโรงพยาบาลคงคิดไม่ถึงว่า จะเกิดเหตุการณ์ความเข้าใจผิดดังกล่าวนี้

เมื่อความสับสนเกิดขึ้น ทางศูนย์ฮอทไลน์มีคดี ได้ติดตามหาข้อเท็จจริงโดยการสอบถามข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้แก่

เจ้าหน้าที่แผนกนิติเวช โรงพยาบาลกลาง ได้ให้ข้อมูลว่า นายเลิศได้นำใบมรณบัตร มาเป็นหลักฐานในการรับศพ ทางโรงพยาบาลจึงได้ให้นำศพไป โดยไม่มีหลักฐานอื่นๆ นายเลิศให้ข้อมูลเพียงว่า จำนายกอบกุลได้เนื่องจากนายกอบกุล มีรอยสักคำว่า "พ่อ แม่" ที่ไหล่ทั้งสองข้าง

เจ้าหน้าที่ศูนย์บรรเทาทุกข์และฟื้นฟูประสภกษา (ศบภ.) ให้ข้อมูลว่านายเลิศได้นำหลักฐานเพียง สำเนาทะเบียนบ้าน ใบมรณบัตร เพื่อมาขอรับความช่วยเหลือ โดยนายเลิศยืนยันว่า ศพนั้นคือ ศพนายกอบกุล เพราะจำรอยสักคำว่า "พ่อ แม่" ที่ไหล่ทั้งสองข้างได้ ทางศบภ.จึงพิจารณาให้ความช่วยเหลือเพราะถือว่าหลักฐานถูกต้อง คือ ใบมรณบัตร

การติดตามสอบถามข้อเท็จจริงจากนายเลิศ ทางศูนย์ฮอทไลน์มีคดีไม่สามารถติดตาม สอบถามข้อเท็จจริงจากนายเลิศได้ เนื่องจากนายเลิศได้ย้ายที่อยู่ และไม่มีผู้ใดสามารถให้ที่อยู่ได้ จากการสอบถาม นายเค่า ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านที่นายเลิศ เคยอาศัยอยู่แต่เป็นข้อมูลก่อนทราบเรื่องนายเคนรัก มีความว่า นายเลิศ ได้ไปคบหาบุตรีชายตามโรงพยาบาลต่างๆ และได้ไปพบศพลูกที่โรงพยาบาลกลางโดยพบศพอยู่ในสภาพใส่กางเกงในตัวเดียว ถูกยิง มีแผลออกทางต้นแขน คัดหัวหัวใจ จำรอยสักที่ต้นต้นแขนซ้าย เขียนว่า "พ่อ แม่" ต่อจากนั้นนายเค่าซึ่งทำงานมูลนิธิรวมกัญญูฯ จึงเป็นธุระช่วยเหลือนายเลิศในการติดต่อรับศพ โดยไปรับศพเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2535 และนำมาเผาที่วัดกะพาน หลังจากที่ได้รับศพมา 1 อาทิตย์ และได้้นำใบมรณบัตร ไปใช้เป็นหลักฐานรับเงินจากกรมประชาสงเคราะห์ ไปเป็นจำนวน 100,000 บาท นอกจากนี้นายเลิศยังได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนวีรชนประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นจำนวน 20,000 บาท และได้รับความช่วยเหลือ เป็นเงินจ่ายรายเดือนจาก ศบภ.เดือนละ 3,000 บาท แต่นายเลิศไม่มารับเงินอีกเลย ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2535

จากข้อมูลต่างๆที่มีอยู่นั้น ทางศูนย์ฮอทไลน์มีคดี ได้นำเสนอกรณีนายเคนรักกับนายกอบกุล เข้าสู่การพิจารณาของคณะอนุกรรมการสืบหาบุคคลผู้สูญหายฯ ซึ่งในระหว่างนี้กำลังอยู่ในระหว่างตรวจสอบพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมือนายเคนรัก ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการค้นหาหลักฐานจากบัตรประจำตัวประชาชนและค้นหารูปนายกอบกุลรวมทั้งพยายามติดตามนายเลิศ ซึ่งขณะนี้ไม่ทราบว่าหนีหายไปไหน

4.5 กรณีตัวอย่างผู้ที่คาดว่าสูญหายในเหตุการณ์ 10 ราย

จากข้อมูลการประเมินผู้ถูกแจ้งสูญหายทั้งหมดซึ่งพบว่ามีจำนวน 50 ราย ที่คาดว่าน่าจะสูญหายในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ดังแสดงรายชื่อในตอนที่ผ่านมา ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอกรณีตัวอย่างของผู้ที่คาดว่าสูญหายในเหตุการณ์จำนวน 10 รายดังต่อไปนี้

(1) นายชัยชาญ ไชยสัง

อายุ 34 ปี จบการศึกษาปริญญาตรี รัฐศาสตร์รามคำแหง ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดกรุงเทพฯ ก่อนสูญหายพักอยู่กับมารดา ยังไม่มีครอบครัว มีอาชีพ ทำกิจการส่วนตัวโดยรับจ้างเย็บเสื้อผ้าโหล รายได้ประมาณ 10,000 บาท/เดือน เป็นกำลังหลักในการหารายได้ให้ครอบครัว โดยปกติ นายชัยชาญเป็นคนเงียบๆ แต่มีความสนใจทางการเมือง และไม่เคยหายออกจากบ้านไปไหน

นายชัยชาญ ได้เข้าร่วมชุมนุมตั้งแต่ช่วงแรก และในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ก็ได้ไปร่วมชุมนุม โดยวันนั้นได้ออกไปพร้อมมารดาและหลาน ซึ่งมารดาได้แยกไปหาเพื่อนบริเวณโรงแรมรัตนโกสินทร์ ส่วนนายชัยชาญได้แยกไปชุมนุม และบอกให้มารดากับหลานกลับไปบ้านก่อน มารดากล่าวว่า นายชัยชาญ ไปร่วมชุมนุมในช่วงต้นเพราะชัยชาญบอกว่า “จำลองพูดว่าทหารไม่ฆ่าประชาชน” แล้ววันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ชัยชาญ มารดาและหลานก็ได้ไปที่บริเวณที่มีการชุมนุมกัน หลานของชัยชาญยังได้นำธงสันติวิธีที่ใช้เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในการชุมนุมนั้นกลับมาบ้าน

ไม่เพียงแต่มารดาเท่านั้นที่ทราบว่าชัยชาญไปชุมนุม คนรับใช้ในบ้านก็ยังทราบว่าชัยชาญไปร่วมชุมนุมในช่วงต้น เพราะได้ยินมารดาถามชัยชาญว่าไปไหนมา ชัยชาญก็ตอบว่าไปที่รัฐสภา ต่อมาวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ก็เห็นนายชัยชาญออกไปในชุดเสื้อม่อฮ่อมกางเกงยีนส์ และบอกว่าจะไปชุมนุม น้องเขยของนายชัยชาญก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้ให้ฟังว่าพบชัยชาญในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 โดยเห็นชัยชาญไปกับมารดา

หลังจากที่มารดาพยายามติดตามหานายชัยชาญ โดยดูตามโรงพยาบาลต่างๆ ติดตามที่ศูนย์รับแจ้งมหาดไทยแล้วก็ยังไม่พบ จึงแจ้งการสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งมหาดไทย แจ้งความที่สถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม โดยมีหลักฐานสำเนาใบแจ้งความ ลงบันทึกวันที่

19 พฤศจิกายน 2535 รวมทั้งรูปถ่ายนายชัยชาญ และสำเนาทะเบียนบ้าน มอบไว้ให้ศูนย์
ชอทไลน์มิดิล

ความแน่ใจของมารดาต่อการสูญหายของนายชัยชาญ

เมื่อถามถึงความคิดเห็นของมารดาชัยชาญเกี่ยวกับการสูญหายของลูกชาย คำตอบ
ที่ได้คือ “ดิฉันได้ตามหาจนหมดแล้วก็ไม่พบ ตั้งแต่ชัยชาญ ได้ไปสนามหลวง ไปดูเขาชุมนุม
เรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อเดือนพฤษภาคม จนทุกวันนี้ ก็ยังไม่เห็นกลับบ้านเลย และยังไม่
พบเลย ดิฉันคิดว่าเขาคงตายไปแล้ว ถ้าเขายังไม่ตายเขาคงกลับบ้านแล้ว เพราะเขาใส่เสื้อผ้าไป
ชุดเดียว และเขาต้องทำงานหาเลี้ยงแม่และต้องผ่อนส่งบ้านด้วย เพราะบ้านยังส่งธนาคาร
ไม่หมดเลย ดิฉันว่าถ้าพบเขาแล้ว เขาก็ต้องทำงานส่งบ้านหาเลี้ยงดิฉันผู้เป็นแม่ เพราะดิฉัน
ก็แก่แล้ว อายุก็มากแล้ว ทุกวันนี้ดิฉันต้องทำงานหาเลี้ยงตัวเองพอกินไปวันๆ ดิฉันแก่แล้ว ไม่
มีที่พึ่งในเมื่อ เสียลูกชายไปแล้ว”

(2) นางแดงไทย ขมิ้นเขตกิจ(ทันต) ชื่อเล่น น้อย

อายุ 34 ปี จบการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนา กรุงเทพฯ ก่อนสูญหายพักอยู่
กับบุตรสาวและพี่สาว (นางอ่อน) นางแดงไทยเป็นหม้าย มีบุตรสาว 2 คนคนโตอายุ 13 ปี
กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนคนเล็กอายุ 8 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นป.2 มีอาชีพรับจ้างทั่ว
ไป ก่อนสูญหาย ได้ช่วยพี่ชายทำและขายชาละเปาที่จังหวัดระยอง ซึ่งได้ไป ๆมา ๆ ระหว่าง
ระยองและกรุงเทพฯ ได้รายได้วันละ 150-160 บาท/วัน โดยปกติ นางแดงไทยเป็นคน
สนุกสนาน ไม่สนใจทางการเมือง แต่ก็ไม่เคยหายไปไหนนานๆ เกิน 7 วัน ช่วงที่อยู่ระยอง
ก็ไป ๆ มา ๆ 9-10 วัน ก็กลับ

นางแดงไทยได้ช่วยพี่สาว ขายน้ำตั้งแต่วันเริ่มการชุมนุม โดยขายอยู่บริเวณสี่แยกไฟ
แดงหน้าพระแม่ธรณี สนามหลวง และเมื่อคืนวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 เวลาประมาณ 20.00
นาฬิกา น้ำเริ่มหมด นางแดงไทยจึงไปเอาน้ำที่ร้าน (รถเข็นสามล้อ) ของนางวาริ แสงศักดิ์
ซึ่งเป็นบุตรสาวของนางอ่อน และขายอยู่ที่ข้างกรมประชาสัมพันธ์ โดยได้ไปเอาน้ำหลายครั้ง
สำหรับครั้งสุดท้ายซึ่งเป็นเวลาเลิกพอสมควร ขณะที่นางแดงไทยจะข้ามถนนเพื่อไปเอาน้ำที่
กรมประชาสัมพันธ์ นางอ่อนก็ได้ยินเสียงปืนดังสนั่น “ดังยิ่งกว่าเสียงรถบรรทุก” จึงหมอบลง
และพาหลานสาวหนีออกไปจากบริเวณนั้น นับแต่นั้น นางแดงไทยได้สูญหายไป

จากการสอบถามเรื่องราวของแดงไทย ที่ได้จากคนส่งน้ำ ซึ่งไม่เคยรู้จักนางแดงไทย มาก่อน แต่มาส่งน้ำให้วาริซึ่งเป็นลูกสาวป้าอ่อน ได้เล่าว่า ในช่วงเหตุการณ์ วันที่จำไม่ได้ มาส่งน้ำให้วาริ ก็พอดีกับแดงไทยมาเอาน้ำ และได้ยินวาริเรียก “พีน้อย ๆ มาเปิดน้ำให้ น้อย” นอกจากนี้ ฅญ.ชลากศหรืออ้อย ซึ่งเป็นบุตรสาวคนโตของแดงไทยได้เล่าให้ฟังเกี่ยวกับมาดว่า “ช่วงนั้นแม่เค้าก็อยู่ พอดีไปขายคั่ว ยิงคนประท้วง ยิงขายดีใหญ่พอดีป้าแก เป็นคนขาย พอน้ำโพลาริสเริ่มหมด ป้าก็ใช้ให้แม่หนูไปเอาน้ำโพลาริสกับพี่สาว” (พี่สาวคือ นางวาริ)

เมื่อแดงไทยหายไป ป้าอ่อนก็ตามไปที่บ้านนางวาริ ตามโรงพยาบาลต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลศิริราชแล้วไม่พบ จึงไปแจ้งศูนย์รับแจ้งมหาภัยไทย แจ้งความที่สถานี ตำรวจนครบาลชนะสงคราม และบางกอกน้อย ซึ่งป้าอ่อนยังได้มอบหลักฐานไว้ที่ศูนย์ขอ- ไลน์ ได้แก่รูปถ่ายเมื่ออายุ 17 ปี สำเนาใบแจ้งความของสถานีตำรวจบางกอกน้อยซึ่งลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2535

ความแน่ใจของญาติในการสูญหายของนางแดงไทย

อ้อย ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสูญหายของมารดาไว้ดังนี้ “คิดว่าแม่อาจจะตาย แล้วก็ได้ เพราะไม่กลับบ้านอีกเลย เพราะอยู่ในเหตุการณ์ ถ้าไม่ตายต้องกลับมา แม่หายไปก็ ทำให้หนูมีปมค้อยไม่มีแม่และพ่อ เหมือนเด็กกำพร้า ป้าก็ต้องแบกรับภาระเลี้ยงดูเพราะจะ ต้องกินต้องเรียน ทำให้จุกจิกหัวใจป้าเค้าได้ เพราะป้าก็แก่มากแล้ว ต้องการให้ลงข่าวให้ทั่ว ช่วยหาศพให้ถ้าตายแล้ว”

(3) นายทวีป โพธิ์พฤษ

อายุ 46 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีภูมิลำเนาที่กรุงเทพฯ โดยปกติพักอยู่กับ บิดามารดา แต่ในบางครั้งพักตามบ้านเพื่อน มีอาชีพ รับจ้างก่อสร้าง เป็นช่างไม้ มีภาระรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบิดา มารดา โดยปกตินายทวีปเป็นคนเงียบ ๆ เฉย ๆ ไม่เคยขาดการ ติดต่อกับทางบ้านหรือสูญหายไปเหมือนครั้งนี้ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ทวีปได้ออก จากบ้านพร้อมเพื่อนเพื่อไปร่วมชุมนุมที่สนามหลวง โดยไปพบกับมารดาซึ่งขายเสื้อผ้าเก่าที่ หน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประมาณบ่ายสามโมง ต่อจากนั้นทวีปก็ไปร่วมชุมนุมและสูญ หายไป

ลุงประกอบ ซึ่งเป็นบิดา และป้าอุทัย มารดา (อายุ 70 ปี ทั้งคู่) ของทวีปได้เล่าว่า ประมาณวันที่ 19 พฤษภาคม 2535 ทั้งคู่ได้ติดตามทวีป จนไปพบศพ 3 ศพ ที่บริเวณ สะพานมหาตมาทิลก (สะพานผู้หญิงอุ้มเด็กร้องไห้) เป็นศพผู้ชายทั้ง 3 ศพ ทวีปอยู่ตรงกลาง อีก 2 ศพ อายุประมาณ 18-20 ปี ลักษณะศพจะอยู่เรียงกัน เบียดกัน ศีรษะศพหันไปทางวัดสระเกศ สำหรับทวีปนั้น มีแผลถูกยิงที่ท้ายทอย ที่ทราบเพราะเห็นตอนที่บุคคลซึ่งแต่งกายเครื่องแบบทหาร 2 คน แต่ไม่มีปืน ได้ขับไล่ประชาชนที่มุงดูออกไป และได้นำศพทั้งสามขึ้นรถที่มีกองจักรมีตัวเลขไทยแบบเปิดท้ายในรถมีทหาร 6 คน อยู่ในรถ 2 คน หลังรถ 2 คน และเป็นคนชนศพ 2 คน ระหว่างที่ทหารชนศพนั้น มารดายืนอยู่ตรงปลายเท้าศพ ทหารยกศพทางขวาก่อนแล้วจึงยกศพนายทวีป และศพที่เหลือ ซึ่งมารดาได้บอกบุคคลดังกล่าวว่า ขอศพบุตรชาย แต่บุคคลกลุ่มดังกล่าวบอกว่า ไม่ต้องพูดมาก หุบปาก และอย่าได้ไปบอกใคร และกลุ่มบุคคลดังกล่าวก็ขับรถออกไปทางสะพานดำ

วันที่ทั้งคู่เห็นศพทวีป ก็เชื่อว่าเป็นศพทวีป เนื่องจากกจำศีรษะเล็ก ๆ ของทวีปได้ และเสื้อก็แขนยาว กางเกงยีนส์ ที่เป็นชุดที่ทวีปใส่ไป หลังจากเห็นศพแล้วก็กลับบ้าน เพราะกลัว ต่อมาวันที่ 22 พฤษภาคม 2535 ลุงประกอบได้ไปแจ้งความการสูญหายที่สถานีตำรวจนครบาลบางพลัด แต่ไม่ได้ระบุว่าพบศพทวีป เพราะกลัวเกรงว่า จะถูกกลุ่มบุคคลดังกล่าวทำร้าย หลักฐานที่ลุงประกอบได้มอบให้ไว้ที่ศูนย์ฮอทไลน์ ได้แก่ รูปถ่ายของนายทวีป สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบแจ้งความสถานีตำรวจนครบาลบางพลัด ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2535 ที่มีข้อมูลการแจ้งสูญหายว่าวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 นายทวีป โพธิ์พฤกษ์ ได้ไปเที่ยวที่สนามหลวง จนกระทั่งบัดนี้ยังไม่กลับบ้าน ผู้แจ้งเกรงว่านายทวีป จะได้รับอันตราย จึงได้มาแจ้งความ

ความสนใจเกี่ยวกับการสูญหายของนายทวีป

ทั้งลุงประกอบและป้าอุทัยเชื่อมั่นว่าบุตรชายได้เสียชีวิตแล้ว และในกรณีการติดตามผู้สูญหายรายนี้ ได้ติดตามโดยให้ผู้แจ้งคือบิดาและมารดาของนายทวีป ได้นำไปชี้สถานที่ที่บุคคลทั้งสองระบุว่าพบศพ ซึ่งบริเวณดังกล่าวอยู่ใกล้กับกรมโยธาธิการ เมื่อไปถึง บิดาของนายทวีปได้พาเดินไปบริเวณเชิงสะพานมหาตมาทิลก และชี้ให้ดูพร้อมอธิบายลักษณะศพที่เห็นในขณะที่ ป้าอุทัย มาถึงบริเวณดังกล่าว ก็ร้องไห้และไม่กล่าวอะไรทั้งสิ้น

(4) นายทองเปลว นิมิตพงศ์พร

อายุ 24 ปี จบการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวช.) ที่โรงเรียนชลพาณิชยการ ภูมิภาคอำเภออยู่ที่ชลบุรี ยังไม่มีครอบครัว ก่อนสูญหายพักอยู่กับน้าที่ กรุงเทพฯ ทำงานรับจ้างร้านขายของพวกอะไหล่รถยนต์ แถวเยาวราช กรุงเทพฯ มีภาระในการเลี้ยงบิดามารดา ซึ่งทองเปลวจะส่งเงินให้ประมาณเดือนละ 1,000-1,500 บาท โดยปกติทองเปลวเป็นคนไม่ค่อยพูด ไม่เที่ยวเตร่ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ชอบฟังข่าว อ่านหนังสือพิมพ์ เป็นคนธรรมดาธรรมโม

น้าของทองเปลว ได้พูดเกี่ยวกับทองเปลวว่า ทองเปลวจะพักอยู่ด้วยกันที่บ้านที่กรุงเทพฯ ยกเว้นวันจันทร์ อังคาร ต้องทำงานจนดึก จึงพักอยู่ที่วัดโพธิ์กับพระที่เคยรู้จักกันที่ชลบุรี เพราะบ้านน้าอยู่ไกลที่ทำงาน ทองเปลวเคยมีความรู้สึกไม่พอใจที่ทางบ้านไม่ส่งเสียให้เรียนอยู่บ้าง แต่ก็ได้ชวนขายโดยหาเงินเอง ขอความช่วยเหลือจากน้าบ้าง จนสำเร็จขึ้น ปวช. แต่ก็ไม่โกรธเคืองมากมายเป็นเหตุให้ไม่กลับบ้าน และไม่เคยปรากฏว่ามีเรื่องโกรธเคืองกับผู้อื่นจนเป็นเหตุให้มีการฆาตกรรมหรือทำร้ายกัน นอกจากนี้ทองเปลวเป็นคนที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องเอกสาร แต่เมื่อไปตรวจสอบที่เขตก็ทราบว่า ทองเปลว ยังไม่ได้ไปปรับบัตรประชาชนซึ่งทำไว้ที่เขตปิงกุมเลย

สำหรับการสูญหายของทองเปลวนั้น น้าไม่ทราบเรื่องมากนัก แต่มีคนบ้านเดียวกัน ชื่อนายพรศิลป์ที่ไปร่วมชุมนุมด้วย มาเล่าให้ฟังว่า เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ทองเปลวไปชุมนุมด้วย เมื่อมีการปราบปรามประชาชนบริเวณสะพานผ่านฟ้า ทองเปลวได้พลัดกับเพื่อนและหายไป นายพรศิลป์ได้ให้ข้อมูลว่าทองเปลวมาเยี่ยมมารดาที่บ้าน เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ก็ได้เข้ากรุงเทพฯด้วยกัน โดยนายพรศิลป์ได้ขับรถถีอไปเพื่อจะไปร่วมชุมนุมที่กรุงเทพฯ จึงทำให้ทราบว่าทองเปลวได้เข้าร่วมชุมนุมในช่วงต้น รลออกจากชลบุรีประมาณบ่าย 2 โมง ถึงสนามหลวงประมาณ 5 โมงเย็น ก็ได้้นำรถจอดไว้ที่ข้างกระทรวงกลาโหม เมื่อมีการประกาศว่าจะเคลื่อนขบวนไปทำเนียบ ทางกลุ่มจึงขึ้นรถเพื่อไปคัดรอขบวนที่ลานพระรูป แต่ไม่สามารถขับรถผ่านไปได้ ขณะนั้นประมาณ 3 ทุ่ม เห็นมีการฉีดน้ำโดยรถดับเพลิงที่ผ่านฟ้าจึงกลับรถย้อนไปทางวัดสระเกศแล้วจอลรถข้างสถานีดับเพลิงเห็นการปะทะระหว่างประชาชนกับตำรวจ มีการขว้างระเบิดเพลิง ผู้ชุมนุมนำรถขยะมาจอดขวางถนนด้านหลังวัดสระเกศ เชิงสะพานข้างวัดสระเกศ ระหว่างนั้นตำรวจใช้กระบองไล่ตีประชาชน นายพรศิลป์และทองเปลวจึงวิ่งหนี ช่วงนั้นจึงได้พลัดกับทองเปลว

ทางญาติได้ทำการติดตามนายทองเปลว ตามโรงพยาบาลต่างๆ เช่น โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลตำรวจ ไปตามที่โรงเรียนตำรวจบางเขน วัดโพธิ์ ซึ่งเมื่อติดตามไม่พบจึงมีการแจ้งการสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งกระทรวงมหาดไทย แจ้งความที่สถานีตำรวจนครบาลชนะสงครามเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2535 และได้มอบหลักฐานเกี่ยวกับผู้สูญหาย ได้แก่ รูปถ่ายสำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบแจ้งความ ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2535 สำเนาบัตรประชาชนที่ทำครั้งล่าสุด ไว้ที่ศูนย์ขอทไฉน้มพิศล

ความแน่ใจของญาติเกี่ยวกับการสูญหายของนายทองเปลว

ทางญาติแนใจว่านายทองเปลวได้สูญหายไปในเหตุการณ์ และอาจเสียชีวิตแล้วอย่างไรก็ตาม น้าทองเปลวแสดงความคิดเห็นว่า นายทองเปลวอาจเกิดความเสียใจต่อเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 แล้วหนีออกจากสังคมไปบวชในวัดที่ห่างไกล แต่ทองเปลวเป็นคนที่เรียบร้อยและให้ความสำคัญต่อเอกสารต่างๆของตนเองมาก เมื่อทราบว่านายทองเปลวไม่มารับบัตรประชาชนที่ทำไว้ ทำให้เกิดความคิดว่า นายทองเปลวอาจเสียชีวิตแล้ว ทุกวันนี้ป้าชื่น มารดาของทองเปลวยังให้ญาติที่กรุงเทพฯ ไปติดตามที่ต่าง ๆ ที่ทองเปลวเคยพักอาศัยหรือเคยไป โดยต้องการเพียงทองเปลวกลับคืนมา

(5) และ (6) เด็กชายบุญเตือน และเด็กชายมนต์วิรัตน์ แสงทอง

เด็กชายบุญเตือน อายุ 14 ปีกำลังเรียนอยู่ชั้น ป.3 โรงเรียนบ้านท่ากระดาน ฦภูมิล้ำเนาที่จังหวัดพิจิตร ก่อนสูญหายพักอยู่กับตายายที่พิจิตร

เด็กชายมนต์วิรัตน์ อายุ 12 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้น ป.2 โรงเรียนบ้านท่ากระดาน ฦภูมิล้ำเนาที่จังหวัดพิจิตร

บุญเตือน และมนต์วิรัตน์ ได้เข้ากรุงเทพฯเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 เพื่อจะมาขอเงินจากอา คือนางสุวรรณา แสงทอง โดยเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ในเช้าวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 เมื่อเด็กทั้งสอง เข้าไปที่บ้านพักของอาที่อยู่แถวพระประแดง ได้พบกับอาเขย ชื่อนายสำเริง สุขสี ส่วนอาสุวรรณา ได้ไปขายข้าวเหนียวที่สนามหลวง เด็กจึงบอกกับอาเขยว่า ตนจะไปหาอาสุวรรณาที่สนามหลวง หลังจากที่พบกับนางสุวรรณาที่สนามหลวง นางสุวรรณาได้ให้เงินเด็กทั้งสองไปซื้อขนมกิน จนกระทั่งเวลาประมาณ 15.00-16.00 นาฬิกา เด็กทั้งสองไม่กลับ

ช่วงนั้นเริ่มมีการยิง นางสุวรรณาเป็นห่วงหลานจึงจะไปตามหาแต่เพื่อนได้หักทวงไว้ ดังนั้นนางสุวรรณาจึงกลับบ้านและได้ออกติดตามหาหลาน

นางสุวรรณา แสงทอง ได้เล่าว่า นายสำเภา คนจังหวัดเดียวกันได้พบกับเด็กทั้งสองที่สนามหลวงและเรียกให้เด็กทั้งสองกลับ แต่เด็กไม่เชื่อและได้วิ่งเข้าไปในบริเวณที่มีการชุมนุมสำหรับนายสำเภา ได้รับบาดเจ็บที่ขา จึงได้ไปรักษาที่ศิริราชและได้พบกับนางสุวรรณาที่ศิริราชในช่วงที่นางสุวรรณาติดตามหาหลาน นอกจากนี้ นางเหว่า (ภรรยาของนายสำเภา) ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ในช่วงที่มีเหตุการณ์ จำวันที่ไม่ได้ เด็กมาหานางสุวรรณาที่บริเวณสนามหลวงในช่วงสายๆ ฝั่งตรงข้ามกับศาลหลักเมือง แล้วก็วิ่งไปทางโรงแรมรัตนโกสินทร์ บอกว่าจะไปดูเขาชุมนุม จากนั้นก็ไม่กลับมาอีกจนกระทั่งนางเหว่าได้ยินเสียงปืนดังขึ้นในครั้งแรกคิดว่าเป็นเสียงประทัด แต่เมื่อเสียงปืนดังขึ้นจึงได้วิ่งหนีและกลับบ้าน

นางสุวรรณาได้ติดตามเด็กทั้งสองตามแหล่งต่างๆ ได้แก่ โรงพยาบาลหลายแห่งเช่นศิริราช สอบถามตามบ้านญาติที่อยู่ละแวกเดียวกัน แล้วไม่พบ นางสุวรรณาจึงได้ทำการแจ้งสูญหายโดยให้นายมณเฑียร ซึ่งเป็นน้องเขยและอยู่บ้านใกล้กัน ทำการแจ้งที่ศูนย์รับแจ้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2535 เนื่องจากนางสุวรรณาไม่รู้หนังสือและไม่ทราบว่าจะติดต่อแจ้งสูญหายได้อย่างไร และมีการแจ้งความที่ สถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2535 และสถานีตำรวจภูธรอำเภอวังทรายพูน เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2535 และได้มอบหลักฐานไว้ที่ศูนย์ขอทไฉน ได้แก่รูปถ่าย สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบแจ้งความของสถานีตำรวจภูธรอำเภอวังทรายพูน

ความแน่ใจของญาติเกี่ยวกับการสูญหายของเด็กชายบุญเดือนและมนต์วิรัตน์

ญาติ ๆ แน่ใจว่า เด็กทั้งสองหายไปในเหตุการณ์ และเชื่อว่าอาจเสียชีวิตแล้ว

(7) นายอำพล เจริญลาภ

อายุ 56 ปี มีครอบครัวแล้ว และมีบุตร 2 คน ซึ่งแยกย้ายไปมีครอบครัวแล้วอาชีพ ไร่ขายผลไม้ตามหมู่บ้าน ในกรุงเทพฯ รายได้ประมาณ 3,000-4,000 บาท/เดือน มีภูมิลำเนาที่กรุงเทพฯ ก่อนสูญหายพักอยู่กับภรรยา และหลานอายุ 13 ปี (บุตรของลูกชายคนโต) ที่บ้านเช่าในกรุงเทพฯ เป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนภรรยารับจ้างปับนวด และขายยาสมุนไพร

นายอำพลเคยเข้าร่วมชุมนุมเมื่อตุลาคม 2519 และหลบไปอยู่กับเพื่อนประมาณหนึ่งเดือน โดยปกติจะไม่หายไปไหน ถ้าไปก็ไปบ้านญาติ 2-3 วัน นางมาเรียม (ภรรยา) ได้ให้ข้อมูลว่า ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 นายอำพลได้ออกจากบ้านประมาณ 3-4 โมงเย็น โดยก่อนหน้านั้น นายอศุลย์ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านได้มาบอกว่า “ไปช่วยจำลองหน่อย” นางมาเรียมได้กล่าวว่า “แก่จะตายแล้ว ยังจะไปดูการชุมนุม” นายอำพลได้กล่าวว่า “จะตายก็ตาย” วันนั้นนายอำพล ซึ่งใส่เสื้อยัคสีเทาๆ มีผ้า กางเกงขาวยวสีกากี ก็ได้ออกไปพร้อมกับนายอศุลย์ ต่อมาวันที่ 19 ตอนเช้า นายอศุลย์ได้บอกว่าตัวนายอศุลย์และนายอำพลถูกล้อมที่สะพานผ่านฟ้าประมาณ เวลาสามนาฬิกาของคืนวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 และพลัดกัน เมื่อรับทราบข้อมูลจาก นายอศุลย์ นางมาเรียมก็คิดว่านายอำพลคงหลบอยู่บ้านญาติ แล้วคงจะกลับมาจึงยังไม่ไปแจ้ง การสูญหาย แต่พอเวลาผ่านไปนานจึงทำให้เกิดความสังหรณ์ใจ จึงได้ไปแจ้งความที่สถานี ตำรวจนครบาลชนะสงครามเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2535

นายอศุลย์ ได้ให้ข้อมูลว่าได้ติดตามเหตุการณ์เริ่มตั้งแต่มีการชุมนุมที่สนามหลวงในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 และได้เล่าเหตุการณ์ชุมนุมให้นายอำพลฟังและได้ชวนนายอำพลไปร่วมชุมนุมในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 เวลาประมาณ 14 นาฬิกา ออกจากบ้านและขึ้นรถประจำทางสาย 27 ไปลงที่หน้าวัดศรีบุญเรืองและได้นั่งเรือไปขึ้นที่ท่าโบริเบ้ และได้เดินไปตามถนนหลานหลวง ตรงไปยังสถานีตำรวจนางเลิ้ง ไปดูรถต่างๆที่ถูกเผา ขณะนั้นเห็นทหารถือปืนเต็มไปหมด และสะพานผ่านฟ้าถูกปิดด้วยลวดหนาม ตอนนั้นเป็นเวลาประมาณ 18 นาฬิกา นายอศุลย์และนายอำพล เห็นว่าไม่สามารถข้ามไปทางสะพานผ่านฟ้าได้ จึงได้เดินลัดไปทางถนนวิสุทธิกษัตริย์ ข้ามสะพานวันชาติตรงไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เหตุการณ์อยู่จนประมาณห้าทุ่ม มีรถทหารประกาศว่าผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องให้กลับบ้านและให้ผู้ชุมนุมสลายตัวมิฉะนั้นจะจัดการขั้นเด็ดขาด ขณะนั้น นายอศุลย์และนายอำพล ยืนอยู่บริเวณหน้ากองสลากกินแบ่ง ประมาณห้าทุ่มเศษก็ได้ยินเสียงปืนดังขึ้นจากทหารไม่ขาดเสียง ทั้งคู่จึงวิ่งหนีทหารต่างคนต่างเอาตัวรอด ทำให้พลัดกับนายอำพลตั้งแต่ช่วงนั้น ส่วนนายอศุลย์ เห็นว่าทหารจัดการจริงจึงได้ผละออกจากเหตุการณ์โดยเดินข้ามสะพานพระปิ่นเกล้าไปยังฝั่งธนบุรี

หลังจากที่มีการติดตามที่โรงพยาบาลต่างๆ ติดตามบ้านญาติที่ ศรีสะเกษ ประจวบ ศรีษะเกษ ไม่พบ จึงได้ทำการแจ้งความที่สถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม และได้มอบหลักฐานให้ศูนย์ออกไต่ถามพินิจคดี ได้แก่ สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบแจ้งความ ความแน่ใจเกี่ยวกับการสูญหายของนายอำพล

นางมาเรียม ให้ความเห็นเห็นว่านายอำพล สูญหายในเหตุการณ์แน่นอน เนื่องจากนายอำพลได้สูญหายไปเป็นเวลานานผิดปกติ และมีผู้ยืนยันว่านายอำพลอยู่ในเหตุการณ์

(8) นายประสาธ กาศแก้ว

อายุ 29 ปี ยังโสด จบปวช.พาณิชย์แถวห้วยขวาง อาชีพ รับจ้างส่งเอกสารอยู่แถวพระประแดง รายได้ประมาณ 2,000-5,000 บาทต่อเดือน มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ก่อนสูญหายพักอยู่ที่บ้านเช่าที่กรุงเทพฯ บิดา มารดา มีอาชีพ ทำไร่นา นายประสาธมีพี่น้องทั้งหมด 7 คน โดยนายประสาธเป็นคนที่ 3 และรับภาระในการส่งเงินเดือนส่วนหนึ่งให้บิดามารดา เนื่องจากพ่อแม่กู้เงิน ธกส. ซื้ออุปกรณ์ทำนาประมาณ 30,000 บาท โดยปกตินายประสาธเป็นคนขริบไม่ค่อยพูดจากับใคร สนใจข่าวสารบ้านเมืองไม่เต็มเล้าไม่สุขบุญหรี ไม่มีปัญหาอะไรกับครอบครัว แต่ประสาธเคยหายไปนานที่สุด 2-3 เดือน

นายสมชาย เป็นเจ้าของบ้านเช่าได้ให้ข้อมูลว่า ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 เวลาประมาณ 10.00 นาฬิกา นายประสาธได้มานั่งดูโทรทัศน์ที่บ้านนายสมชายและได้บอกว่าชาวบิเคเบียนจึงต้องไปดูเอง จึงได้ชวนนายสัญญาชัยไปดูเหตุการณ์ด้วย แต่นายสัญญาชัยปฏิเสธนายประสาธจึงได้ออกไปจากบ้านคนเดียว โดยในวันนั้นนายประสาธสวมเสื้อแขนยาวสีน้ำตาลลายดอก กางเกงยีนส์ นางราตรี (ภรรยาน้องชายนายประสาธ) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าก่อนเกิดเหตุ นิวัฒน์ (น้องประสาธ) และเพื่อนๆของนายประสาธ มานั่งกินเหล้าและพูดคุยกันถึงเรื่องเหตุการณ์บ้านเมือง แต่นายประสาธไม่ได้ดื่มเหล้าด้วย เพียงแต่นั่งคุยด้วย (โดยปกตินายประสาธจะซื้อขนมมาฝากหลานสาวเป็นประจำในตอนเย็น)

หลังจากที่นายนิวัฒน์ได้ติดตามนายประสาธ ตามที่ต่างๆ ได้แก่ บ้านเพื่อนทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด ตามโรงพยาบาลต่างๆ แล้วไม่พบ จึงได้แจ้งสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งมหาภัยไทย แจ้งความที่สถานีตำรวจนครบาลชนะสงครามเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2535

ความแน่ใจของญาติเกี่ยวกับการสูญหายของนายประสาธ

นายนิวัฒน์ได้ให้ความเห็นว่า เชื่อว่านายประสาธสูญหายในเหตุการณ์ และคาดว่าเสียชีวิตแล้ว ต้องการให้รัฐบาลติดตามผู้สูญหายไปจนถึงระยะเวลาหนึ่งอาจเป็น 1 ปี

(9) นายมนเทพ อมรเวชกุล

อายุ 44 ปี โสค จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำงานอยู่กับพี่ชายซึ่งเป็นโรงงานทำรูปก่อนสูญหายพักและทำงานอยู่กับพี่ชายที่บ้าน เป็นคนกรุงเทพฯ นายมนเทพ เป็นคนที่ไม่ค่อยพูดสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมือง ชอบไปฟังการปราศรัยต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับคนในครอบครัว ไม่เคยไปค้างบ้านญาติหรือเพื่อนแต่อย่างใด โดยปกติแล้ว นายมนเทพก็ไม่ค่อยมีเพื่อนมาหา

นายสมศักดิ์ ซึ่งเป็นหลานนายมนเทพ และพักอยู่บ้านเดียวกัน ได้ให้ข้อมูลว่า นายมนเทพเป็นคนหนึ่งที่เข้าไปรวมชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย ด้วยความที่อยู่ในแวดวงของญาติและเพื่อน ที่มีความสนใจต่อการเรียกร้องประชาธิปไตย โดยก่อนออกจากบ้านนั้น นายมนเทพ ได้บอกว่าวันรุ่งขึ้น (วันที่ 18 พฤษภาคม 2535) จะไปฟังการอภิปรายที่ท้องสนามหลวง จากนั้นวันรุ่งขึ้นเวลาประมาณ 9.00 นาฬิกา นายมนเทพ ก็ออกจากบ้านไปโดยใส่เสื้อแขนสั้น กางเกงขายาว เสื้อแขนสั้น สวมรองเท้าแตะ นับแต่นั้นนายมนเทพก็สูญหายไปหลังจากที่นายสมศักดิ์ได้ทำการติดตามนายมนเทพ ตามสถานีดำรวจต่างๆ โรงพยาบาลต่างๆ แล้วไม่พบ ก็ได้แจ้งสูญหายที่สภาทนายความเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2535 และแจ้งความที่สถานีดำรวจนครบาลชนะสงคราม ได้มอบหลักฐานไว้ที่ศูนย์ขอทไถน่มพิศด ได้แก่ รูปถ่ายสำเนาทะเบียนบ้าน

ความแน่ใจของญาติเกี่ยวกับการสูญหายของนายมนเทพ

นายสมศักดิ์ ได้ให้ความเห็นว่า นายมนเทพหายไปในเหตุการณ์นั้นนอน และคิดว่าคงไม่กลับมา ซึ่งนายสมศักดิ์กล่าวว่า “คนมันต้องทำงาน จะหายไปนานๆแบบนี้ได้ไง ผมหยุด 1 วัน งานยังชุกเลย ผมวิเคราะห์แล้วว่า ตั้งแต่บอกศพไปอยู่วัดโน้นวัดนี้ คิดว่าไม่มีประโยชน์ที่จะติดตาม”

(10) นายศักดิ์ นุ่นพันธ์

อายุ 27 ปี โสค จบการศึกษา ม.3 อาชีพ ทำป่าทองโก๋ขาย บริเวณซอยนวลจันทร์ 5 ภูมิลาเนาอยู่ที่นครศรีธรรมราช ก่อนสูญหายพักอยู่บ้านที่กรุงเทพฯ ศักดิ์เป็นบุตรคนโตในจำนวน 6 คน เคยหายไปนานๆประมาณ 2-3 เดือนโดยไม่ได้ออกว่าจะไปไหน แต่ก็ก็จะเก็บเสื้อ

ฝ่าไปด้วย บางทีทำงานกับเพื่อน บางทีก็ไปทำงานกับพ่อที่ได้ บางทีก็ไปทำเรือช่วงที่ไม่อยู่กับพี่น้องชาย ชื่อ นายสุธา นุ่นพันธ์ ชายป่าทองโก่แทน เมื่อวันที่ 17 พ.ค.2535 นายศักดาและนายเจียร ได้ไปร่วมชุมนุมประท้วงที่สนามหลวง โดยนายศักดาได้แยกกับบิดา เมื่อเวลาประมาณ 2 ทุ่ม ซึ่งบิดาจะกลับบ้านที่ได้ แต่นายศักดาได้อยู่ชุมนุมต่อ นับแต่นั้นนายศักดาได้สูญหายไป

นายเจียรซึ่งเป็นบิดาได้ให้ข้อมูลว่า ตนเองได้เยี่ยมลูกๆที่ทำงานชายชนมป่าทองโก่อยู่ที่บ้านพักหมู่บ้านจิตตรา ก่อนวันที่ 17 หลายวัน พอวันที่ 17 พ.ค.2535 ก็จะได้กลับบ้านได้ นายศักดาจึงได้ไปส่งบิดาพร้อมกับพูดว่าชุมนุมก่อนกลับ จึงเข้าชุมนุมตอนกลางวันของวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 พอตกค่าประมาณ 2 ทุ่ม นายศักดาบอกบิดาว่าให้ขึ้นรถไฟสายใต้ที่สนามหลวง นอกจากนี้ทั้งสองคนได้ลงชื่อไว้ในบัญชีทางว่าที่หน่วยงานแจกอาหาร พร้อมกับบริจาคเงินคนละ 5 บาท เพื่อรับเข็มลูกเสือ เสียชีพอย่าเสียสัตย์ ป้ายสีดำตัวหนังสือสีขาว ซึ่งบิดาได้เก็บไว้เป็นหลักฐานจนทุกวันนี้

หลังจากที่นายเจียรได้ติดตามนายศักดาตามที่ต่างๆและไม่พบ จึงได้แจ้งสูญหายที่ศูนย์รับแจ้งมหาภัยไทย ธรรมศาสตร์ และได้แจ้งความที่ สถานีตำรวจนครบาลชนะสงครามเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2535 และได้มอบหลักฐานไว้ที่ศูนย์ฮอทไลน์มิดิคัล ได้แก่ รูปถ่ายสำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบแจ้งความ เข็มลูกเสือเสียชีพอย่าเสียสัตย์

ความแน่ใจของญาติเกี่ยวกับการสูญหายของนายศักดา

นายเจียรได้แสดงความเห็นว่า “เพราะได้มาชุมนุมประท้วง อยู่ในเหตุการณ์จึงต้องนึกว่าสูญหาย เริ่มแรกผมคิดว่า หน่วยงานต่างๆช่วยกันติดตามสืบหา หวังว่าจะได้พบตัวนายศักดาผู้สูญหาย แต่ต่อมาผมเห็นว่า นับเป็นเวลาอันควรแล้วที่ไม่พบตัว ผมก็หมดหวังแล้ว เพราะถ้าจะพบก็พบแล้ว เวลามันเป็นเครื่องพิสูจน์ ถ้าตามธรรมดามีอะไรก็จะต้องบอกพ่อและน้องๆ ถ้านายศักดาไม่สูญหาย เขาจะได้ช่วยหาเงินทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวและเป็นผู้รับผิดชอบส่งเสียน้องให้เรียนหนังสือ”

บทที่ห้า พันธกิจที่ยังไม่สิ้นสุด

รายงานฉบับนี้ได้นำเสนอภาพ การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนไทย ที่ถูกกระทำในช่วงการชุมนุมทางการเมืองระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 โดยเฉพาะการทำร้ายและสังหารหมู่ประชาชนมือเปล่าที่ไร้อาวุธ โดยฝ่ายผู้ชุมนุมมิได้มีการเตรียมการป้องกันตัวแต่อย่างใด เพราะกลุ่มผู้ชุมนุมจำนวนมากไม่ได้คาดว่าจะเป็นเหตุการปะทะ และการใช้อาวุธปืนร้ายแรงยิ่งเข้าใส่ฝูงชน เพื่อหวังให้การชุมนุมประท้วงยุติลง

ในรายงานนี้ก็ได้วิเคราะห์ว่าข้อเรียกร้องในการชุมนุม เพื่อให้นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น คือ พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออก และการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อลดอำนาจวุฒิสมาชิก ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา และนายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งนั้น เป็นข้อเรียกร้องที่ถูกต้องสมควรมากน้อยประการใด กับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ของสังคมไทย แต่คณะผู้จัดทำรายงาน มองว่า ข้อเรียกร้องเหล่านี้เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ว่า อารมณ์ของมวลชนทำไมจึงพุ่งขึ้นใน ระดับสูง ถ้าพิจารณาถึงเงื่อนไขการยึดอำนาจและการครองอำนาจต่อเนื่องยาวนานของ รัฐบาลทหารในอดีต โดยเฉพาะในสถานการณ์ขณะนั้นที่ พลตรีจำลอง ศรีเมือง ก็ได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้นำที่โดดเด่นในการชุมนุมประท้วง และมีส่วนทำให้ผู้สนับสนุน พลตรีจำลอง ศรีเมือง จำนวนมากออกมาร่วมชุมนุมด้วย

แต่พลตรีจำลอง ศรีเมือง คงมิใช่ปัจจัยโคดปัจจัยเดียวเท่านั้นกระมังที่ก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมต่อผู้จากประชาชนทั้งที่อยู่ในบริเวณที่ชุมนุมและผู้สนใจอยู่รอบนอก หลากหลายฐานะ หลากหลายอาชีพ ทั้งในเมืองหลวงและในตัวเมืองหลายจังหวัด

ท่ามกลางปรากฏการณ์เช่นนี้ ทางที่สมควรคือ รัฐบาลต้องพยายามแก้ไขสถานการณ์ให้ผ่อนคลายลงโดยไม่จำเป็นต้องให้เสียเลือดเนื้อและเปลืองกระสุนปืน เพราะการหันกระบอกปืนเข้าหาประชาชน โดยอ้างว่า ทำตามขั้นตอนทางกฎหมายโดยการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และหยิบยกเอาพระราชบัญญัติผู้อำนวยความสะดวกการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ พ.ศ. 2519 ให้อำนาจผู้อำนวยความสะดวกการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ซึ่งแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรี มีอำนาจในการสั่งใช้กำลังทหารทุกเหล่าทัพ รวมถึงตำรวจและ

ข้าราชการพลเรือน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายได้ทุกกรณี โดยเฉพาะการใช้แผน “ไพร่พินาศ” เข้าปราบปรามก็คือการตัดสินใจที่จะใช้กำลังและอาวุธเข้าสยบผู้ชุมนุมประท้วงอย่างถึงเลือดเนื้อและชีวิตนั่นเอง

การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยมีพื้นฐานมาจากการละเลยสิทธิในการชุมนุมหรือเดินขบวนตามกฎหมาย และสิทธิในการเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนทั้งของรัฐและเอกชน และสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร ก่อให้เกิดผลหตุโหดต้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหาย ที่ได้นำเสนอรายละเอียดแล้วในบทที่สามและสี่

ศูนย์ฮอทไลน์มิดิลได้ดำเนินงานมาและจะดำเนินงานต่อไป ในรูปโครงการวิจัยตามปณิธานที่ได้ประกาศไว้แน่วแน่ตั้งแต่ตั้งศูนย์ว่า เราทำงานเพื่อมนุษยธรรม พิทักษ์สิทธิของผู้เสียหาย และตีแผ่ผลของการที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้ สามารถอธิบายที่มาที่ไปของข้อเท็จจริงที่เสนอมาได้ตามหลัก ทางวิชาการ เพื่อเป็นบันทึกของเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ในอีกแง่มุมหนึ่ง และเราตั้งความหวังไว้ว่า เพื่อไม่ต้องการให้เหตุการณ์นองเลือดทำนองนี้เกิดขึ้นอีกในอนาคต

พันธกิจดังกล่าวของศูนย์ฮอทไลน์มิดิลยังไม่จบลง และเราเชื่อมั่นว่า พันธกิจของรัฐบาลที่มีต่อผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ก็ยังไม่จบลงเช่นกัน โดยเฉพาะพันธกิจของรัฐบาลและประชาชนที่จะร่วมมือกันทำลายเงื่อนไขต่างๆ ที่มีส่วนเกื้อหนุนให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบ ยังคงต้องเป็นพันธกิจต่อเนื่องยาวนานของสังคมไทยต่อไปและของมนุษยชาติด้วย

ในที่นี้เราขอเสนอประเด็นสองประเด็น เพื่อให้ทั้งรัฐบาลและประชาชนร่วมกันพิจารณาคือ พันธกิจของรัฐบาลที่มีต่อผู้ประสบภัย และพันธกิจของรัฐบาลต่อการเสริมสร้างและประกันสิทธิมนุษยชนของประชาชนไทย

5.1 พันธกิจของรัฐต่อผู้ประสบภัย

ผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์พฤษภาคมหาโหด ได้แก่ ผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บ และผู้สูญหายแม้ว่าจะได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน และการสนับสนุนการศึกษาของลูกหลานแล้ว รัฐบาลยังไม่ได้มีการเคลื่อนไหวในประเด็นเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด โดยเฉพาะใน

ด้านกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย แม้รัฐจะอ้างการตีความตามพระราชกำหนดนิรโทษกรรมโดยตุลาการรัฐธรรมนูญว่า แม้กฎหมายนี้จะตกไป แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการฟ้องร้องตามกฎหมายได้ เพราะการตกไปของพระราชกำหนดนี้จะไม่ผลย้อนหลังแต่อย่างใด ผู้ได้รับประโยชน์จากพระราชกำหนดก็ยังคงสิทธิตามกฎหมายอยู่ อย่างไรก็ตาม มีขั้นตอนตามกฎหมายที่ยังเปิดโอกาสให้ค้นหาข้อเท็จจริงอยู่คือ

การรายงานการตรวจสภาพศพ นายแพทย์วิฑูรย์ ชิงประพันธ์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในรายงานการศึกษาสภาพการเสียชีวิตของประชาชนจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535¹⁶ ต่อประเด็นนี้ไว้ว่า โดยขั้นตอนการปฏิบัติของเจ้าพนักงานในกรณีที่ทำให้ประชาชนเสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติตามหน้าที่ เมื่อมีการชันสูตรศพแล้ว พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนชันสูตรศพไปให้อัยการ เพื่อให้อัยการทำการร้องต่อศาลชั้นต้นทำการไต่สวนตามมาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา และศาลจะได้พิจารณา สิ่งว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และแสดงถึงเหตุและสถานการณ์ที่ทำให้ตาย ถ้าตายโดยมีผู้กระทำก็ให้กล่าวว่า ใครเป็นผู้กระทำการนั้น มาตรการตามกฎหมายอาญานี้ จะเป็นการเปิดโอกาสให้ญาติ /ครอบครัวผู้เสียชีวิตสามารถตั้งทนายมาซักถามผู้ทำการชันสูตรศพและพยานต่างๆ ได้ เป็นหลักเกณฑ์ในการช่วยคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง

แต่การตายที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมนี้ ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนไม่ได้สนใจจะทำสำนวนการชันสูตรศพให้ละเอียด การรายงานของเอกสารการตรวจศพยังมีข้อบกพร่องและยังหละหลวมอยู่มาก และไม่ได้มีการไต่สวนในศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ประการใด การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้ก็ไม่มีการรับผิดชอบ กฎหมายเองก็ได้บัญญัติโทษผู้ฝ่าฝืนไว้ว่า จะเข้าข่ายเจ้าพนักงานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือไม่ อันเป็นความผิดตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

แม้จะมีการอ้างว่าในกรณีนี้ พระราชกำหนดนิรโทษกรรมได้ประกาศใช้มาแล้วจึงไม่มีผู้ใดเสียสิทธิประโยชน์ เพราะพระราชกำหนดนิรโทษกรรมก็ได้คุ้มครองแล้วว่าไม่มีใครเป็นผู้ผิดหรือต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย แต่ถ้ารัฐบาลมีความแน่วแน่แค่เกี่ยวกับการใช้กฎหมายโดยเปิดโอกาสให้มีการไต่สวนกรณีชันสูตรศพในศาลในกรณีนี้แล้ว น่าจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั่วไป ที่จะรู้เหตุการณ์กระจ่างชัดมากขึ้น และโดยเฉพาะต่อครอบครัวของผู้เสียชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ประวัติศาสตร์ในหน้านี้ถูกบันทึกโดยหลักฐานทางราชการได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับในประเด็นผู้บาดเจ็บ รัฐบาลควรพิจารณาเยียวยาและฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้บาดเจ็บโดยเฉพาะในรายผู้พิการ และในรายที่ไม่ได้มีบาดเจ็บทางร่างกาย แต่ได้ถูกทำร้ายจนเกิดอาการกระทบกระเทือนทางสมอง และทางจิตใญอย่างยากที่จะเยียวยาให้หายเป็นปกติในระยะสั้นได้ ที่สำคัญคือควรแสดงท่าทีเปิดเผยชัดเจนต่อการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ในรายของผู้บาดเจ็บที่ต้องการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายและค้นหาบุคคลผู้ทำร้าย เพื่อดำเนินการลงโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกรณีกลุ่มผู้สูญหาย จากการดำเนินงานติดตามผู้สูญหายมาตลอดระยะเวลาเกือบหนึ่งปีของศูนย์ฮอทไลน์มิดิล เรามีความเชื่อว่ามีผู้สูญหายจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 จำนวนหนึ่งอย่างแน่นอน แต่คงเป็นจำนวนน้อยกว่าที่ได้เคยมีการคาดหมายจากสื่อมวลชนและประชาชนทั่วไปในระยะต้นค่อนข้างมาก ปრაกฏการณ์เรื่องคนหายนี้ ยังคงเป็นคำถามค้างคาอยู่ในจิตใจของคนจำนวนมากว่า ถ้ามีผู้สูญหายจริง เขเหล่านั้นขณะนี้อยู่ที่ไหน ยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ต่อประเด็นนี้ นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี เคยกล่าวว่า บุคคลเหล่านี้อาจจะตายไปแล้วก็ได้¹⁷ เกี่ยวกับเรื่องนี้ รัฐบาลน่าจะมีมาตรการเพื่อพิทักษ์สิทธิผู้สูญหายชัดเจนสองประการคือ

(1) การค้นหาร่องรอยของผู้สูญหาย เพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้สูญหายในการได้กลับบ้าน แม้จะกลับมาในร่างที่ปราศจากลมหายใจก็ตาม เท่าที่คณะกรรมการพิสูจน์และสืบหาบุคคลที่สูญหายจากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงของกระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินงานมาจนสามารถสรุปจำนวนคนหายได้จำนวนหนึ่ง คณะกรรมการได้วางแนวทางในการติดตามไว้ โดยจะอาศัยกลไกหน่วยงานของทางตำรวจในการติดตามค้นหาผู้สูญหาย คือจะให้สถานีตำรวจท้องที่ซึ่งได้รับแจ้งเหตุหรือเกี่ยวข้อง ตั้งชุดสืบหาประกอบด้วย นายตำรวจ 1 นาย เป็นหัวหน้า มีกำลังพลที่เหมาะสมเป็นชุดสืบหาโดยเฉพาะ จากประสบการณ์ของการทำงานประสานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดที่สืบค้นผู้สูญหาย ศูนย์ฮอทไลน์มิดิล เชื่อว่าทีมตำรวจในอนุกรรมการสืบหาบุคคลที่สูญหายจากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงชุดนี้มีความจริงใจกระตือรือร้น และให้ความเที่ยงธรรมต่อข้อมูลพอสมควร สมควรได้รับคำชมเชยไว้ ณ ที่นี้ และทำให้เกิดความเข้าใจต่อไปด้วยว่า วิธีคิด การมองปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหาต่อประเด็นคนหายนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่เชื่อว่ามีผู้สูญหายจริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์การทำงานของตำรวจที่คลุกคลีอยู่กับข้อมูลคนหายทั่วไป และผู้มีประวัติอาชญากรรมต่าง ๆ ซึ่งมีวิถีพลิกแพลง หลอกลวง ให้ข้อมูลชักจูงใจว่าตนเองไม่ผิด หรือให้ข้อมูลที่ชักจูงใจให้เชื่อว่าสิ่งที่พูด พยานหลักฐานต่างๆที่อ้างนั้นเป็นจริง

การทำงานของการวิจัยมีลักษณะเพื่อพิสูจน์ว่า คนหายไม่ได้หาย มิใช่เพื่อพิสูจน์ว่าเมื่อแน่ใจแล้วว่าหาย คนหายนั้นหายไปไหน

ในกรรมการชุดพิสูจน์และสืบหาบุคคลที่สูญหายนี้ ยังประกอบไปด้วย “คณะกรรมการตรวจสอบพื้นที่” ซึ่งมีภาระหน้าที่ในการพิสูจน์พื้นที่ต่างๆที่มีข่าวว่าได้นำตัวผู้สูญหาย (กรณีที่มีชีวิตอยู่) และนำศพผู้สูญหาย (ในกรณีที่เสียชีวิตแล้ว) ไปซ่อนไว้ จนถึงสิ้นเดือนเมษายน 2536 การทำงานของคณะกรรมการชุดนี้ก็ยังขาดวิธีการที่เหมาะสมในการเข้าตรวจสอบพื้นที่ ในรายงานของคณะกรรมการชุดนี้ ก็ปราศจากการให้รายละเอียดอย่างชัดเจนว่า ได้มีการทำอะไร อย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคการทำงานไปมากน้อยเพียงไร แนวทางการทำงานยังมิใช่การรุกเพื่อหาข้อเท็จจริง แต่เป็นการตั้งรับมากกว่า

คณะกรรมการชุดนี้ได้แถลงว่า ไปตรวจพื้นที่ทุกจุดที่สำคัญที่มีการกล่าวถึงกันคือ ในกรุงเทพมหานคร ได้ตรวจที่วัดดอน วัดเสมียนนารี และกรมทหาร ม.พัน 4 เกือบทุกส่วน ในต่างจังหวัดที่ กาญจนบุรี และสุรินทร์ โดยได้มอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการสั่งการไปยังนายอำเภอ นายอำเภอจะสั่งการไปยังกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และถ้ามีสถานีตำรวจตั้งอยู่ในพื้นที่ก็จะให้ตำรวจช่วยตรวจสอบด้วย เห็นได้ว่า วิธีการตรวจสอบ ยังคงใช้กลไกรัฐเป็นหลัก โดยมิได้มีขั้นตอนการตรวจสอบอีกชั้นหนึ่งว่า กลไกรัฐระดับล่างที่ไปตรวจสอบนั้น ตรวจสอบอย่างไร ตรวจสอบจริงหรือไม่ และมิได้มีการให้คำชี้แนะถึงวิธีการตรวจสอบต่อกลไกรัฐระดับล่าง สิ่งที่รับรู้กันจึงมีเพียงว่า ได้มีรายงานการ ตรวจสอบแล้วทุกอย่างปกติ

ต่อประเด็นนี้ศูนย์ประสานข้อมูลคนหาย 8 แห่ง ได้เคยเรียกร้องว่า วิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ น่าจะดำเนินการโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และเป็นการปฏิบัติงานทางลับมากกว่า อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ได้ผ่านล่วงเลยมานานครบหนึ่งปีแล้ว การค้นหาหลักฐานต่างๆในเรื่องเหล่านี้คงเป็นเรื่องยากขึ้นเป็นทวีคูณ แต่ถ้ารัฐบาลมีความจริงจังต่อเรื่องนี้ มิใช่เพียงแสดงโวหาร ก็ยังเป็นเรื่องที่ไม่สายเกินไปที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ และแถลงผลต่อสาธารณชนเมื่อดำเนินการตามกำหนดระยะเวลาหนึ่ง

(2) การช่วยเหลือครอบครัวและญาติผู้สูญหาย ในที่นี้มิได้หมายถึง การช่วยเหลือทางด้านตัวเงิน ซึ่งรัฐได้ดำเนินการไปอย่างเหมาะสมระดับหนึ่งแล้ว แต่เป็นการช่วยเหลือจัดหาทุน และเป็นที่ปรึกษาให้แก่ครอบครัวผู้สูญหายในการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลให้ผู้สูญหายเป็นบุคคลสาบสูญ และสามารถรับความช่วยเหลือจาก

ทางราชการต่อไป ทั้งนี้ต้องมีการแจ้งย้ายชื่อผู้สูญหายออกจากทะเบียนบ้านด้วยภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ครบหนึ่งร้อยแปดสิบวันที่ได้สูญหายไป โดยระบุว่าไม่ทราบที่อยู่ ซึ่งนายทะเบียนผู้รับแจ้งต้องทำการเพิ่มชื่อ และรายการของผู้สูญหายไว้ในทะเบียนกลางตามพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 13 เพื่อใช้เป็นหลักฐานยื่นต่อศาลต่อไป

5.2 พันธกิจของรัฐต่อการประกันสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของประชาชนไทย

ภายหลังจากเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม 2535 ได้ส่งบงกช ฌีตมวณและกลุ่มพลังทางสังคมและประชาชนทั่วไปได้เรียกร้องสอดคล้องต้องกันว่า การทำร้ายและสังหารประชาชน อันเป็นผลมาจากการปราบปรามที่กระทำรุนแรงเกินกว่าเหตุและการสังหารที่ไร้มนุษยธรรม ไร้ความเมตตาต่อประชาชนที่อยู่ในบริเวณชุมนุมและประชาชนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์แต่กลับต้องมาตกอยู่ในบ่วงชะตากรรมของความโหดร้ายทารุณ ต้องไม่เกิดขึ้นอีกเป็นครั้งที่สี่

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาขององค์กรต่างประเทศ ได้แก่ เอเชียวอทซ์ กิดี การศึกษาของคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ ชุต นายโสภณ รัตนากร กิดี และข้อเสนอจากการสัมภาษณ์เรื่อง การเตรียมหน่วยแพทย์สนามเพื่อรับสถานการณ์ จลาจลในเมืองกิดี (โปรดดูรายละเอียดในกรอบที่ 5.1 5.2 และ 5.3 ตามลำดับ) ได้เสนอแนะหลักการป้องกันความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการประกันสิทธิพื้นฐานทางการเมืองสองด้านคือ สิทธิในการชุมนุมหรือเดินขบวน และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี การเสนอข่าวสารและการรับรู้ข่าวสาร ทั้งนี้ต้องอยู่ในกรอบของกฎหมาย

กรอบที่ 5.1

สรุปข้อเสนอแนะบางประการจาก กลุ่มแพทย์เพื่อสิทธิมนุษยชนและเอชียวอทัช

- * ควรเปิดเผยผลการสอบสวน ของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงของกระทรวงกลาโหมต่อสาธารณชน โดยเฉพาะข้อเท็จจริงสำคัญ ๆ เกี่ยวกับชื่อหน่วยทหารที่มีส่วนร่วมในการปราบปรามและสังหารประชาชน และรัฐบาลควรจัดตั้งคณะกรรมการสอบสวน เพื่อนำบุคคลที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามประชาชนขึ้นสู่การพิจารณาของศาล
- * สภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ (หมายถึง ชุดปัจจุบัน) ควรออกกฎหมายยกเลิกพระราชกำหนดนิรโทษกรรมและสนับสนุนการสอบสวนข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อนำผู้ผิดมาลงโทษตามกระบวนการทางกฎหมาย
- * ควรตรากฎหมาย ห้ามมิให้มีการเคลื่อนย้ายและทำลายศพ โดยไม่มีการสอบสวนสาเหตุการตายและการชันสูตรศพอย่างถูกต้องหลักเกณฑ์ทางการแพทย์ และถ้าเมื่อใดก็ตามที่มีการตรวจพบสถานที่ซ่อนศพ ไม่ควรให้มีการขุดและเคลื่อนย้ายศพ ก่อนที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการชันสูตรพลิกศพจะปฏิบัติการชันสูตรศพ ทั้งนี้เพื่อมิให้หลักฐานสำคัญสูญหายหรือถูกทำลาย
- * หน่วยกำลังที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการชุมนุม ควรมีระเบียบเฉพาะ และติดเครื่องหมายพร้อมป้ายชื่อที่ชัดเจน ทั้งนี้ถ้าประชาชนถูกกระทำรุนแรงจะสามารถกล่าวโทษหรือร้องเรียนได้ถูกต้องว่าใครเป็นผู้กระทำ
- * กำลังทหารและตำรวจ ควรได้รับการฝึกอบรมตามหลักการสากล ว่าด้วยการใช้อาวุธและกระสุนปืน และการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้กับหน่วยแพทย์ที่เข้าปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้บาดเจ็บทุกฝ่าย จะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างถูกต้องตามหลักมนุษยธรรม

- * รัฐบาลควรแสดงความพยายามทุกวิถีทางอย่างจริงจังในการค้นหาบุคคลผู้ถูกแจ้งว่าสูญหายจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม โดยเฉพาะการร่วมดำเนินการระหว่างรัฐบาลกับหน่วยงานอิสระ เช่นศูนย์ฮอทไลน์คดีคนในการตรวจสอบบุคคลที่ถูกแจ้งหายและได้รับการประเมินว่า “มีโอกาสสูญหายสูงจากเหตุการณ์” และรัฐควรตระหนักและสนับสนุนการดำเนินงานของ องค์การพัฒนาเอกชนไทยและสมาคมทางวิชาชีพต่างๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือต่อผู้ประสบภัยและร่วมมือตรวจสอบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆของเหตุการณ์
- * รัฐบาลควรให้หลักประกันทางกฎหมายต่อเรื่องสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และการเผยแพร่ข่าวสารของเหตุการณ์ทางการเมือง ทั้งในรูปสิ่งพิมพ์ หรือการกระจายเสียงโดยปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายทหารหรือผู้มีอิทธิพลอื่นๆ

ที่มา: Physicians for Human Rights and Asia Watch (October 1992). "Bloody May": Excessive Use of Lethal Force in Bangkok, The Events of May 17-20, 1992. New York: Human Rights Watch, Publications Department. (pages 41-43)

กรอบที่ 5.2

สรุปข้อเสนอแนะมาตรการป้องกันการค้าความรุนแรงในอนาคต ของคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำความผิดและสำรวจความเสียหาย เนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535

1. หลักการ: การชุมนุมหรือการเดินขบวนโดยสงบและอยู่ในกรอบของกฎหมายเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชน และจะต้องไม่ก่อความเสียหายหรือรบกวนสิทธิของบุคคลภายนอก ตลอดจนไม่ทำลายทรัพย์สินสาธารณะหรือของทางราชการ
2. มาตรการระยะสั้น: ยกเลิกพระราชบัญญัติผู้สื่อข่าวการรักษาสันติภาพเรียบร้อยภายในประเทศ พ.ศ. 2519 ทบทวนพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495 และพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2475 ออกระเบียบหรือคำสั่งว่าด้วยการชุมนุมประท้วง แก้อิทธิพลของพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ ปฏิบัติราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 มาตรา 4 วรรคสอง ขอความร่วมมือจากต่างประเทศในการฝึกอบรมด้านการปราบปรามจลาจล ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ และจำกัดบทบาทของทหารมิให้มีส่วนในการปราบปรามจลาจล
3. มาตรการระยะยาว: แก้ไขปัญหาพื้นฐานของสังคมและการเมือง เช่น ความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจรัฐ บรรลุในหลักสูตรทุกแขนงว่าด้วยสิทธิพื้นฐานของการแสดงออกในด้านความคิดเห็นอย่างเสรีและสงบ อยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ออกกฎหมายว่าด้วยการชุมนุม ทบทวนระเบียบว่าด้วยการชุมนุม ทบทวนระเบียบว่าด้วยการรักษาสันติภาพพลเรือนแห่งชาติ พ.ศ. 2517 เรื่องการรักษาสันติภาพพลเรือนเกี่ยวกับสถานที่ โดยเฉพาะมาตรการรักษาสันติภาพของสถานที่ราชการ สนับสนุนให้กรมตำรวจเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการปราบปรามจลาจลและควรกำหนดให้มีการฝึกฝนปฏิบัติ ตลอดจนปราบปรามให้ ชักเจนในกฎหมาย และส่งเสริมบทบาทสื่อมวลชนทุกแขนง ให้รายงานข้อเท็จจริงอย่างรับผิดชอบและให้ประชาชนมีสิทธิรับรู้ได้ การเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนต้องไม่ถูกปิดกั้นจากข้อเท็จจริง

ที่มา: รายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำความผิด และสำรวจความเสียหายเนื่องในการชุมนุมกันระหว่าง 17-20 พฤษภาคม 2535 เสนอต่อนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2535 (หน้า 89-92)

กรอบที่ 5.3

ข้อเสนอแนะเรื่องการจัดหน่วยแพทย์สนาม เพื่อรับสถานการณ์ฉุกเฉินในเมือง

1. การช่วยชีวิตผู้บาดเจ็บในเหตุการณ์ฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม เป็นภาระหน้าที่อันชอบธรรมของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข และจะต้องได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย การกระทำใดๆ ที่ขัดขวางมิให้หน่วยแพทย์ออกไปปฏิบัติงานถือว่าไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นจากฝ่ายใดก็ตาม ทุกฝ่ายควรเข้าใจและสนับสนุนต่อการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์อย่างเต็มที่
2. เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเพื่อช่วยชีวิตผู้บาดเจ็บในสถานการณ์ฉุกเฉิน จะต้องได้รับการคุ้มครองและสวัสดิการอย่างเหมาะสม จากหน่วยงานที่สังกัด เพราะเป็นการปฏิบัติงานเพื่อมนุษยธรรม
3. การทำร้ายให้เกิดอันตรายต่อหน่วยแพทย์ทั้งต่อบุคลากร และยานพาหนะที่ขนส่ง ผู้บาดเจ็บ นอกจากจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสากลแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บาดเจ็บที่ต้องรักษาพยาบาลอย่างทันด่วน ดังนั้นทุกฝ่ายจะต้องให้ความปลอดภัยแก่บุคลากรและยานพาหนะที่ออกปฏิบัติงานด้วย
4. การปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์ ควรจะมีสัญญาณหรือเครื่องหมายที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เครื่องหมายกากบาทของสภากาชาดไทย ควรจะชัดเจนทั้งบนตัวยานพาหนะและเครื่องแต่งกายของผู้ปฏิบัติงาน
5. การปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์และสาธารณสุขในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือสถานการณ์ฉุกเฉินควรจะมีการจัดระบบบริหารจัดการ รวมทั้งการประสานงานการจัดแบ่งพื้นที่ปฏิบัติการ การกำหนดขอบเขต และเครือข่ายให้ชัดเจน โดยอาจมีองค์กรประสานงาน เช่น สภากาชาดไทย แพทย์สภา กระทรวงสาธารณสุข ศูนย์ส่งกลับโรงพยาบาลตำรวจ ทำหน้าที่ในการช่วยประสานงานด้านต่างๆ รวมทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร
6. ผู้ปฏิบัติงานที่ออกปฏิบัติงานควรจะวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ช่วยชีวิตผู้บาดเจ็บทุกฝ่าย เพื่อให้หน่วยแพทย์เป็นกลางอย่างแท้จริง
7. ควรจะมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการที่จะร่างกฎหมายเพื่อประกันให้ข้อเสนอ ทั้ง 6 ข้อข้างต้นได้รับการปฏิบัติอย่างแท้จริง
8. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวางแผนและขั้นตอนในการปฏิบัติงานในที่เกิดเหตุ ของหน่วยแพทย์เพื่อให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและปลอดภัย

ที่มา : สรุปผลการสัมมนา เรื่องการเตรียมหน่วยแพทย์สนามเพื่อรับสถานการณ์ฉุกเฉินในเมือง เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2535
จัดโดยโครงการฮอโบลัมพิคด มหาวิทยาลัยมหิดล

ข้อเสนอการดำเนินงานในเชิงรูปธรรมในรายงานทั้งสามฉบับนี้คือ การยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้กำลังและการควบคุมฝูงชนที่ล้าสมัย ไม่ทันสมัย การเสนอให้หน่วยกำลังที่จะควบคุมฝูงชนได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษ เพื่อให้การปฏิบัติการควบคุมฝูงชนหรือสลายการชุมนุม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ยุติธรรม และประกันสิทธิมนุษยชนพื้นฐานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ โดยเฉพาะการประกันความปลอดภัย ให้กับหน่วยแพทย์สนามที่เข้าช่วยเหลือพยาบาลผู้บาดเจ็บ ในกรณีที่สถานการณ์รุนแรงขึ้นจนเป็น การจลาจลและเกิดการปะทะกันขึ้น ข้อเสนอแนะนี้รัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน และ รัฐบาลชุดปัจจุบันได้ดำเนินการไปบางส่วนแล้ว

อย่างไรก็ตาม คณะผู้จัดทำรายงานมีความเห็นว่า ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน นั้น มีมากกว่าสิทธิพื้นฐานสองด้านข้างต้นที่ได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวางเนื่องจาก เหตุการณ์ พฤษภาคม 2535 นี้ ได้นำไปสู่การสูญเสียเลือดเนื้อและชีวิตของประชาชนจำนวนมาก ในที่นี้จึงขอเสนอแนะในชั้นหลักการว่า รัฐควรวางนโยบายที่จะประกันสิทธิมนุษยชนในทุกด้าน โดยการทำลายเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองทุกอย่างที่จักมีผลนำไปสู่การละเมิดสิทธิของประชาชน ในด้านต่างๆต่อไปนี้

(1) การเคารพสิทธิพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ซึ่งควรมีเสรีภาพในเรื่องสิทธิทางการเมือง และ การต่อสู้เพื่อมิให้เกิดการทำร้ายและการสังหารประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างไรก็ตาม อาทิเช่น การทำวิสามัญฆาตกรรมของตำรวจ การซ้อมผู้ต้องหา การเก็บคู่ต่อสู้ทางการเมืองโดยการฆาตกรรม การควบคุมผู้ต้องหาอาญาถึง 7 วัน โดยผู้ต้องหาไม่มีสิทธิให้ทนายมาแจ้งฟังระหว่างการถูกสอบสวน การบุกค้นบ้านของประชาชนโดยใช้หมายค้นของตำรวจมิใช่ตามหมายคำสั่งศาล การบังคับให้ย้ายถิ่นฐานที่ทำกิน

ตัวอย่างชัดเจนในการละเมิดสิทธิ ของประชาชนในเรื่องนี้ คือ โครงการจัดที่ดินทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม (คจก.) ที่ดำเนินการโดยทหารในปี 2534 บังคับชาวบ้านในหลายพื้นที่ทั่วประเทศให้โยกย้ายออกจากที่ทำกินของตน เพราะรัฐตีความว่าที่ทำกินของชาวบ้านรวม 10 ล้านคนนั้นอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งปรากฏว่าหลายพื้นที่การประกาศเขตป่าสงวนนั้นเกิดหลังจากการเข้าไปทำกินของประชาชนมาหลายสิบปีแล้ว

(2) การเคารพสิทธิพื้นฐานของพลเมืองในเรื่องข่าวสาร และการแสดงความเชื่อ และความคิดเห็น ได้แก่สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการตีพิมพ์ การรวมกลุ่มกันอย่างสันติในรูปสมาคมหรือรูปแบบอื่นๆ เสรีภาพในเรื่องศาสนา เสรีภาพในการเดินทาง

ตัวอย่างชัดเจนในการถูกละเมิดสิทธิ คือเอกสารของการดำเนินโครงการของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจำนวนมากได้แก่ เอกสารการศึกษาผลกระทบของการดำเนินการโครงการขนาดใหญ่ของรัฐเช่น เอกสารการศึกษาผลกระทบของการสร้างเขื่อนที่ผ่านมา ถือว่าเป็นเอกสารลับ การเข้าถึงเอกสารเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องเหล่านี้ เกือบจะทำได้ไม่ได้เลย

(3) การเคารพสิทธิทางการเมืองในการแสดงความต้องการเปลี่ยนรัฐบาลได้อย่างสันติ

ตัวอย่างชัดเจนในการถูกละเมิดสิทธิ ข้อ 2 และ 3 คือเหตุการณ์เคื่อนพฤษภาคม 2535

(4) การเคารพสิทธิองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศ และนอกประเทศในการตรวจสอบปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ

(5) การเคารพสิทธิโดยการให้สิทธิประชาชนทั้งเพศชาย และเพศหญิงเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะต่างเชื้อชาติ ต่างสีผิว ต่างศาสนา ต่างภาษา และต่างสถานภาพทางสังคม

ตัวอย่างชัดเจนในการละเมิดสิทธิข้อ 5 นี้ คือปรากฏการณ์เรื่องความรุนแรงที่ผู้หญิงไทยถูกกระทำในรูปแบบต่างๆ นับตั้งแต่ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ ได้แก่ปรากฏการณ์การข่มขืน การเติบโตแข็งแรงของธุรกิจที่ก่อให้เกิดการกดขี่หญิงบริการ การค้าหญิงและการซื้อขายเด็กหญิงมาเป็นโสเภณี สภาพการค้าหญิงที่รุนแรงมากขึ้นทุกวัน ทั้งในรูปแบบการส่งออกและนำเข้า นอกจากนี้ยังมีการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในด้านอื่นๆเช่น การกดค่าแรงของคณงานหญิง สิทธิในการหย่า เป็นต้น

(6) การเคารพสิทธิของผู้ใช้แรงงาน นั่นคือการให้สิทธิผู้ใช้แรงงานรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน สิทธิในการต่อสู้และต่อรองทางกฎหมายกับนายจ้าง การห้ามเกณฑ์แรงงาน

งานโดยขาดความชอบธรรม การกำหนดอายุขั้นต่ำของการใช้แรงงานเด็ก การคุ้มครองแรงงานด้วยอัตราค่าแรงขั้นต่ำและการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม

ตัวอย่างชัดเจนในการละเมิดสิทธิด้านแรงงาน คือปรากฏการณ์ใช้แรงงานเด็กจำนวนมากต่ำกว่าที่กฎหมายอนุญาตคือ 13 ปี รวมทั้งการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการจ้างแรงงานเด็กในรูปแบบต่างๆ

การทำลายเงื่อนไขของการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวข้างต้นนี้อาจกระทำได้ดังนี้

(1) ในเชิงรูปธรรม ของการออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของประชาชน ซึ่งก็เป็นสิ่งที่สมควรดำเนินการ และควรรีบดำเนินการโดย

* จัดตั้งคานากฎหมาย และกฎระเบียบทุกอย่างที่กีดกันสิทธิของประชาชนหรือทำให้สิทธิต่อประชาชนบางกลุ่มมากกว่าประชาชนอีกกลุ่มหนึ่ง ก่อให้เกิดมีกลุ่มอภิสิทธิในรูปแบบต่างๆโดยการรับรองของกฎหมาย

* จัดเรียงลำดับความสำคัญของกฎหมายที่ควรเร่งร่างพิจารณา และตราออกมาใช้ดังเช่น กฎหมายการเปิดเผยข่าวสารและเอกสารที่มีผลเกี่ยวข้องกับประชาชนให้เป็นเรื่องที่ต้องเปิดเผย ต้องตรวจสอบ และต้องได้สวนทางสาธารณะได้

* กฎหมายหลายฉบับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และคุณประโยชน์ในการพิทักษ์สิทธิของประชาชนอยู่แล้ว แต่ไม่ได้รับการปฏิบัตินำไปบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐควรหามาตรการป้องกันให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่จะไม่เลือกปฏิบัติ และมีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด

(2) ในเชิงนามธรรม ที่ผ่านกระบวนการปลูกจิตสำนึกของประชาชนทุกคนในการเข้ามามีส่วนร่วมและรับรู้เรื่องสิทธิอันพึงมีพึงได้ กระบวนการดังกล่าวนี้อาจต้องใช้ระยะเวลานาน ผ่านระบบการศึกษาที่เคารพต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประชาชนกลุ่มรากฐาน ผ่านระบบการใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่กล้าหาญทางจริยธรรมผ่านระบบการให้ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ โดยเฉพาะการประกันสิทธิการ

เสนอข่าวสารที่ถูกต้องเที่ยงธรรมของสื่อมวลชน ผ่านระบบการให้คุณค่าต่อวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องของประชาชนทุกฝ่าย ที่ต่อสู้เรียกร้องเกี่ยวกับสิทธิ และผ่านระบบการบริหารจัดการเพื่อจัดสรรทรัพยากร และอำนาจให้กับกลุ่มพลังสังคมและประชาชนทุกพื้นที่อย่างเป็นธรรม

แม้จะเป็นกระบวนการที่ยาวนาน อาจใช้เวลาถึงหลายชั่วอายุคน แต่ถ้ารัฐและประชาชนจริงใจที่จะร่วมมือกันปลุกจิตสำนึกดังกล่าวขึ้นมา ถึงแสงสว่างที่ปลายทางจะดูไกล สังคมไทยคงได้บรรลุถึงแสงสว่างนั้นในวันหนึ่งแน่นอน แต่ถ้าไม่เริ่มเสียแต่วันนี้ พลังนี้ก็จะอาจสลายเกินไป

เชิงอรรถท้ายเรื่อง

- (1) ผู้เขียนตีความจากคำอธิบายของธงชัย วินิจจะกุล ในการอธิบายเรื่องในโอกาส 60 ปีประชาธิปไตย เรื่อง “ปฏิวัติ 2475”: เบิกฟ้าประชาธิปไตย” จัดหมายข่าวมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 6-7 ฉบับที่ 1-2 กุมภาพันธ์ 2536 (หน้า 5-15).
- (2) คูรายละเอียดคำให้สัมภาษณ์ของพลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล “ผมเป็นพนักงานไฟ” ใน ผู้จัดการ ฉบับวันที่ 27 มกราคม 2536 .
- (3) จำลอง ศรีเมือง (2535). ร่วมกันสู้ กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย (หน้า 109-111) .
- (4) โปรงค์ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ . “ถ้าเป็นยักษ์ที่เพิ่งตื่น : ชนชั้นกลางกับการเมืองไทย”. มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 651 (12 กุมภาพันธ์ 2536).
- (5) และ (6) สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2535). รายงานการสำรวจวิจัยเรื่องผลกระทบทางสังคมจากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงเดือนพฤษภาคม 2535 .
- (7) รายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสำรวจความเสียหายเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ที่เสนอต่อนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2535 (หน้า 77-78).
- (8) Human Rights Reports: Thailand. (January 1993) เอกสารถ่ายสำเนาของสถานทูตอเมริกา (หน้า 9)
- (9) "Interview / Anand Panyarachun", Far Eastern Economic Review, August 13, 1992, p.9.
- (10) อ้างแล้ว, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2535).

- (11) สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่อง “การเตรียมหน่วยแพทย์สนามเพื่อรับสถานการณ์จลาจลในเมือง” (15 มิถุนายน 2535) มหาวิทยาลัยมหิดล .
- (12) แพทย์ประจำบ้าน (มิถุนายน 2535) การศึกษาทางระบาดวิทยาของผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บที่เข้าพักรักษาในโรงพยาบาล จากเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535. เอกสารอัดสำเนา.
- (13) เบญจพร ปัญญาวย (มีนาคม 2536). ผลกระทบทางจิตใจจากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงเดือนพฤษภาคม 2535. เอกสารอัดสำเนา.
- (14) วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ (กรกฎาคม 2535). รายงานการศึกษาสภาพการเสียชีวิตของประชาชนจากเหตุการณ์ 17-20 พฤษภาคม 2535 . เอกสารอัดสำเนา .
- (15) กองทะเบียนประวัติอาชญากร กรมตำรวจ (2532) คนหายพลัดหลง คนตาย ไม่ทราบชื่อ ทรัพย์สินหายที่ไม่เกี่ยวกับคดี กรุงเทพฯ: กรมตำรวจ.
- (16) อ่างแล้ว, วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ (2535).
- (17) Physicians for Human Rights and Asia Watch (October 1992). **"Bloody May": Excessive Use of Lethal Force in Bangkok.** New York: Human Rights Watch, Publications Department.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1

สรุปข้อมูลการแถลงข่าวต่อสาธารณชน

ครั้งที่	วันที่/เดือน	ข้อมูลการแถลงข่าว
1	27 พ.ค.	1. เสนอการดำเนินการติดตามผู้สูญหายต่อผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ * ผู้แจ้งให้มีการติดต่อกลับไปยังศูนย์รับแจ้งฯ กรณีพบตัวผู้สูญหาย/แนะนำผู้แจ้งดำเนินการแจ้งความ และส่งหลักฐานการสูญหายมายังศูนย์ประสานฯ * ประชาชนที่เห็นเหตุการณ์หรือผู้เกี่ยวข้อง ส่งหลักฐาน และหรือรายงานข้อเท็จจริงไปยังศูนย์รับแจ้งฯ เพื่อช่วยในการค้นหาผู้สูญหายได้รวดเร็ว * หน่วยงานของรัฐ คือ ศูนย์เฉพาะกิจในภาวะฉุกเฉิน กระทรวงสาธารณสุข เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมภาพถ่าย และรูปพรรณสัณฐานของผู้เสียชีวิตที่ยังไม่ทราบชื่อ ซึ่งอยู่ตามโรงพยาบาลต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดตามให้กับครอบครัวของผู้ที่สงสัยว่า ญาติของตนเสียชีวิต * สถานพยาบาลของรัฐควรให้การติดตามช่วยเหลือทางการแพทย์ต่อผู้บาดเจ็บที่ยังมีอาการบาดเจ็บอยู่ โดยเฉพาะผู้บาดเจ็บที่ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรงจากเหตุการณ์ 2. ข้อเสนอต่อรัฐบาล: ให้รัฐบาลตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ โดยให้มีตัวแทนจากรัฐบาล สภาผู้แทนราษฎรและองค์กรเอกชน ที่ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของประชาชน ให้มีอำนาจและหน้าที่ในการติดตามค้นหาผู้สูญหายอย่างจริงจังและโดยทุกวิถีทาง และแจ้งผล

ครั้งที่	วันที่/เดือน	ข้อมูลการแถลงข่าว
		ความคับหน้าให้ประชาชนรับทราบโดยเร็วที่สุด นอก จากนี้เสนอให้ สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการ วิสามัญ เพื่อทำหน้าที่สอบสวนหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการ สั่งให้มีการปฏิบัติการอย่างรุนแรงกับประชาชน และ หาตัวผู้รับผิดชอบมาดำเนินการตามกระบวนการยุติ- ธรรม ต่อไป
2	28 พ.ค.	แถลงข้อมูลตัวเลขผู้สูญหาย ตาย และบาดเจ็บ
3	30 พ.ค.	แถลงข้อมูลตัวเลขผู้สูญหาย ตาย และบาดเจ็บ
4	4 มิ.ย.	การแถลงข่าวครั้งนี้ ศูนย์ประสานฯ ร่วมกับญาติผู้สูญ หายได้ เดินทางไปยื่นรายชื่อผู้สูญหายต่อปลัดกระทรวง มหาดไทย คือ นายอนันต์ อนันตกุล ยื่นต่อ นายโสภณ รัตนกร ประธานคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ และยื่นต่อประธานคณะกรรมการวิสามัญสอบสวนข้อ เท็จจริงฯ สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการยื่นรายชื่อผู้สูญหาย ครั้งนี้หวังที่จะให้คณะกรรมการฯ ใช้ประโยชน์ข้อมูล สำหรับการติดตามค้นหา และให้ความช่วยเหลือกับ ครอบครัวผู้สูญหายโดยเร่งด่วนต่อไป
5	22 มิ.ย.	- สรุปการดำเนินงานและยืนยันว่า “มีผู้สูญหายจากเหตุการณ์ ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย 17-20 พฤษภาคม 2535 อย่างแน่นอน คำถามที่ทางศูนย์ประสานฯ ได้รับอยู่เสมอคือบุคคล เหล่านี้พวกเขาอยู่ที่ไหน ยังมีชีวิตอยู่หรือไม่” - มีการเรียกร้องต่อรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐดังนี้ * ให้มีการส่งพักราชการกับบุคคลที่คาดว่าจะมีส่วน เกี่ยวข้องกับการเหตุการณ์โดยทันที เพื่อให้ดำเนินการ สืบสวนติดตามเป็นไปอย่างโปร่งใสบริสุทธิ์ยุติธรรม

ครั้งที่ วันที่/เดือน	ข้อมูลการแถลงข่าว
	อันเป็นไปตามหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกติกาสากลและจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นในด้านการปลอดภัย กับประชาชนที่พร้อมจะมาให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ต่อไป * ให้มีการดำเนินการติดตามผู้สูญหาย เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยให้คณะทำงานมีอำนาจเต็มในการเข้าตรวจสอบพื้นที่ที่สงสัยว่าจะเป็นที่อำพรางผู้สูญหาย * ให้มีการสร้างหลักประกันความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลที่พร้อมจะเป็นพยาน และให้ข้อเท็จจริงในการสืบหาผู้สูญหาย * เรียงรียงให้สถานีตำรวจในทุกพื้นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการรับแจ้งความกรณีคนหายด้วยจิตใจ ที่ตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ และบริการประชาชนอย่างแท้จริง 3. มีการเรียกร้องต่อสื่อมวลชนในการ * ช่วยตีพิมพ์และเผยแพร่รายชื่อผู้สูญหายเป็นระยะๆ ทั้งนี้ เพื่อให้การติดตามผู้สูญหายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการแจ้งกลับของผู้ที่พบตัวบุคคลแล้ว และการให้ข่าวสารข้อมูลเพิ่มเติม หรือเบาะแสในการติดตามผู้สูญหาย * ให้สื่อมวลชนได้รายงานและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลการติดตามผู้สูญหาย อย่างต่อเนื่อง ในอันที่จะเป็นช่องทางให้ประชาชน และญาติพี่น้องได้ติดตามอย่างสม่ำเสมอ

ครั้งที่	วันที่/เดือน	ข้อมูลการแถลงข่าว
6	13 ก.ค.	4. มีการเรียกร้องต่อญาติพี่น้องและเพื่อนของผู้สูญหายให้มีการรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนติดตามการดำเนินการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อย่างต่อเนื่องต่อไป 5. ขอเรียกร้องต่อประชาชน ให้ประชาชนร่วมกันติดตามข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็นและแสดงออกทุกรูปแบบที่สามารถกระทำได้ในการสร้างพลังที่จะร่วมกันส่งเสริมและสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย สรุปการดำเนินงานของศูนย์รับแจ้งทั้ง 8 แห่ง โดยทุกศูนย์ได้ยุติบทบาทการรับแจ้งผู้สูญหาย ยกเว้นศูนย์ฮอทไลน์มิดคัล ซึ่งทุกศูนย์ได้ส่งข้อมูล และรายชื่อผู้สูญหายทั้งหมดให้กับศูนย์ฮอทไลน์มิดคัล

ภาคผนวกที่ 2
รายชื่อผู้ที่ติดต่อไม่ได้

ชื่อ-ที่อยู่ผู้สูญหาย	เพศ	อายุ	ชื่อ-ที่อยู่ผู้แจ้ง	ศูนย์รับแจ้ง
1. กาญจนา แสนกล	หญิง	23	-	สนนท.
2. กิต มั๊กน้อย	ชาย	25	สมจิต มั๊กน้อย	จุฬาฯ
3. ขจร สีเพชร	ชาย	17	-	ศบภ.
4. ขรรค์ชัย ใจดี	ชาย	16	วิจิตร ใจดี เป็นบิดา/ 34/4 หมู่ 8 ต.หนองตะเคียนบอน วัฒนานคร ปราจีนบุรี	ธรรมศาสตร์
5. คำเงิน ชัยนวน	ชาย	36	นายวิชัย ชัยนวน /เชียงราย /เชียงราย	จุฬาฯ
6. จิระวดี พิศจุฑา (เป็นนักร้อง ทำงานไม่เป็นที่)	หญิง	25	นางสมมาตร นิลทรายย์/ 117/8 หมู่ 1 ต.ภูเหล็ก อ.บ้านไผ่ ขอนแก่น /เป็นญาติ	ธรรมศาสตร์
7. เฉลียว เสาวดี	หญิง	-	พิบูล เสาวดี /หอพักรามวัฒนา รามคำแหง 36 กทม.	นิด้า
8. เฉรียง บุญเกษตรพล	ชาย	32	-	สนนท.
9. ชวเลิศ แทนสละ	ชาย	38	-	รามคำแหง
10. ชัยณรงค์ ดวงศรีแทน	ชาย	-	- / บริษัทอายโนะโมะโตะ	มหาดไทย
11. โชคชัย เนตรชุต	ชาย	34	นายเลิศ เป็นบิดา พักที่ 100/ 450 ชุมชน 70 ไร่ ซ.22 ถ. อาจณรงค์ คลองเคย พระโขนง	ธรรมศาสตร์
12. เชวชศิลป์ นাজার	ชาย	21	-	ศบภ.

ชื่อ-ที่อยู่ผู้สูญหาย	เพศ	อายุ	ชื่อ-ที่อยู่ผู้แจ้ง	ศูนย์รับแจ้ง
13. ณรงค์ เจริญราช	ชาย	-	นายสุข เจริญราช / 209 หมู่ 4 ห้วยน้ำใส ต.ลาดกระบัง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	
14. ณัฐพงศ์ คุรุประเสริฐ	ชาย	24	-	ศบภ.
15. เคนศักดิ์ มารีโน	ชาย	24	-	สนนท.
16. แดง อารันทอง	ชาย	14	นางเพ็ง เข้านาวา อายุ 35 ปี /ห้วยขวาง ดินแดง กทม. โทร 2483851	ธรรมศาสตร์
17. ถนอม แสงตั้ง	ชาย	-	-	รวมคำแหง
18. ทองสุข กล้าสุวรรณ	หญิง	22	บุญมาก กล้าสุวรรณ / 52/1 ลาดพร้าว 52	นิต้า
19. กิพย์ ธิดา	หญิง	-	- / บริษัทโทเทลเอสคอมมูนีเค ชั่น 22 อาคารอาเคเดมิคโฮม ช.พหลโยธิน คลุสึต กทม. โทร 4822812	มหาดไทย
20. ธันว์ เสนิงคประเสริฐ	ชาย	23	อังคณางค์ เสนิงคประเสริฐ เป็นน้องสาว / -	นิต้า
21. ชีรเดช สังขพิช	ชาย	17	ชุติมา สิมานนท์ โทร 4351896	นิต้า
22. นพรัตน์ ไทยสวรรค์	ชาย	18	นางสมจิตร ไทยสวรรค์ / 2/2 ซ.วัดท่านลำโรง ต.ลำโรง เหนือ อ.เมือง สมุทรปราการ	นิต้า
23. นรินทร์กีพย์ แจ่มพิพัฒน์	หญิง	24	-	นิต้า
24. เปียค เจนประโคน	ชาย	22	-	รวมคำแหง
25. บรรเจิด ขุนวิจิตร	ชาย	-	-	สนนท.

ชื่อ-ที่อยู่ผู้สูญหาย	เพศ	อายุ	ชื่อ-ที่อยู่ผู้แจ้ง	ศูนย์รับแจ้ง
26. ประจักษ์ ยิ่งเจริญ	ชาย	28	-/186 ซ.41/2 ถ.ตากสิน แขวงคลองสาน กทม.	สนนท.
27. ประพันธ์ สิทธิโชค เป็นข้าราชการ ภูมิลำเนา ขอนแก่น	ชาย	27	นฤต ประสงค์พันธ์ /โทร 043 437663 ขอนแก่น เป็นเพื่อน	
28. ประโยชน์ อยู่ผาสุข	ชาย	70	-	
29. ประสิทธิ์ เกศอ่วม เป็นชาวประมง ภูมิลำเนา ภูเก็ต	ชาย	27	ประเสริฐ เกศอ่วม /47 หมู่ 9 ต.หัวไผ่ อ.เมือง จ.ขอนแก่น เป็นพี่ชาย	ศูนย์ขอทไลน์ มหิดล
30. ปาริชาติ บุญตก	หญิง	18	ศักดิ์ชัย มโนเย็น/-	จุฬาฯ
31. ปุ้ย (ไม่บอกนามสกุล)	ชาย	42	นายสม ยอดมิกสัน /40/68 หมู่ 3 ซ.สายหล่ออุทิศ อนุสาวรีย์ บางเขน กทม.โทร 5528346	ธรรมศาสตร์
32. พงศ์ พิษณุศิษฐ์	ชาย	40	นางกัลยา พิษณุศิษฐ์ /136 ถ. สุขุมวิท แขวงบางจาก เขตพระโขนง กทม./ เป็นภรรยา	สนนท.
33. พรเทพ สถาพร	ชาย	-	สมชาย /- เป็นน้องชาย	นิด้า
34. พัชรพงษ์ พัฒนบัติ เป็นนักศึกษารามวปี 2	ชาย	-	ลำควน พัฒนบัติ /- เป็นพี่สาว	นิด้า
35. พิรพงษ์ ทองเปรื่อย	ชาย	-	วรรณดา ทองเปรื่อย/ 65 หมู่ 6 ต.โนนสมบูรณ์ อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย	ศูนย์ขอทไลน์ มหิดล
36. มัธนาภรณ์ วิรยนนท์ เป็นนักศึกษา	หญิง	21	-	ศบภ.
37. ยุคล แสงโง้ว อาชีพรับจ้าง	ชาย	26	สมชาย แสงโง้ว/34 ถ.เทอดไท แขวงธนบุรี	นิด้า

ชื่อ-ที่อยู่ผู้สูญหาย	เพศ	อายุ	ชื่อ-ที่อยู่ผู้แจ้ง	ศูนย์รับแจ้ง
38. วชิ บุญพรรณ เป็นคนกรุงเทพฯ	หญิง	18	นายประสิทธิ์ วัคสุจริต อายุ 52 ปี 481/137 ซ.วัดเพลงวิปัสสนา ถ.จรัญสนิทวงศ์ บางกอกน้อย กทม.	สนนท.
39. วรณ รุสสิงห์	ชาย	-	-	จุฬาฯ
40. วโรต มงคลสิงห์	ชาย	19	-	ธรรมศาสตร์
41. วิชัย วรพันธ์ อาชีพ ธุรกิจ (การค้า)	ชาย	29	ชนะเลิศ / โทร 4760935 เป็นเพื่อน	จุฬาฯ
42. วิชิต คงคำคำ อาชีพ รับจ้าง / ภูมิลำเนา ต.เวียง อ.ฝาง เชียงใหม่	ชาย	35	ทวิศักดิ์ กันทรวงศ์ / 68 หมู่ 4 ต.วัดเกศ อ.เมือง เชียงใหม่ เป็นเพื่อน	สนนท.
43. วิเชียร พวงมาลัย อาชีพ รับจ้าง	ชาย	35	สมชาย ภูลายาว/- เป็นเพื่อน	นิด้า
44. วิเชียร ถังสูงเนิน	ชาย	20	-	รามคำแหง
45. วิบูลย์ มงคลเทพ	ชาย	24	นายพิทักษ์ มงคลเทพ/1169/12 แฟลตศรีไทย ห้วยขวาง กทม. เป็นน้าชาย	นิด้า
46. วิพงษ์ อัคราภิณฑ	ชาย	-	โชคชัย อัคราภิณฑ / -	นิด้า
47. วิภาดา สุรพันธ์	หญิง	29	-	ศบภ.
48. วีระ สุเนตรเสนี	ชาย	50	-	สนนท.
49. วีรยุทธ ชัยยะเดชะ อาชีพ ธุรกิจ(การค้า)	ชาย	26	- / โทร 3141127	จุฬาฯ
50. ศักดิ์ชาย ศักดิ์สิทธิ์	ชาย	-	ลำไย ศักดิ์สิทธิ์ โทร 477785	นิด้า
51. ศักดา ครุฑธนาชาติ	ชาย	17	- / 6 หมู่ 1 ต.ไผ่ขออน อ.เมือง จ.พิษณุโลก	มหาดไทย

ชื่อ-ที่อยู่ผู้สูญหาย	เพศ	อายุ	ชื่อ-ที่อยู่ผู้แจ้ง	ศูนย์รับแจ้ง
52. สมจิต เกิดดี	-	-	มณี เพ็ญจันทร์/-	นิต้า
53. สมชาย จันทร์ทิ	ชาย	27	นายโชคชัย /449 ถ.สาธุประ- คิษฐ์ เขตยานนาวา กทม. เป็นน้า	ศูนย์ชอทไลน์ มหิดล
54. สมชาย แจ่มเทศ	ชาย	22	-	ธรรมศาสตร์
55. สมทรง บุญเกียรติ	หญิง	21	ชาติ บุญเกียรติ/- เป็นญาติ	จุฬาฯ
56. สมบัติ ชาเครือ	ชาย	21	-	ศบภ.
57. สมพงษ์ เจริญราช	ชาย	-	นายสุข เจริญราช/209 หมู่ 4 ห้วยน้ำใส ต.ลาดกระบัง อ.สนามชัยเขต ฉะเชิงเทรา	มหาดไทย
58. สมภพ-สมหมาย วงศ์เวียง	ชาย	20	-	ศบภ.
59. สมมติ พงงามศรี	ชาย	-	-	นิต้า
60. สมศักดิ์ ศิริมาศ	ชาย	20	บุญมาก ชัยวัฒน์ /- เป็นเพื่อน	นิต้า
61. สวัสดิ์ ฉินดิพัฒน์	ชาย	-	- /2870 ซ.พุ่มโพธิ์ ถ.ลาดพร้าว 71 รังทองหลาง บางกะปิ กทม. โทร 5391477	มหาดไทย
62. สุจิตรา อมรศรีกุล	หญิง	-	-	สนนท.
63. สุจินต์ ชาญบัณฑิต	-	-	คมกฤต ศรีวัฒนากุล/-	นิต้า
64. สุชาดา วรรณพศ	หญิง	35	-	นิต้า
65. สุพงษ์ วัชรานนท์ เป็นนักศึกษา	ชาย	27	-	ศบภ.
66. ลำอาน(ไม่ระบุนามสกุล) นักศึกษารามคำแหง	ชาย	25	เจียมจิต กะหวนิช/22/2 หมู่ 6 ถ.ปู่เจ้า แขวงบางหญ้าแพรก พระประแดง สมุทรปราการ / รู้จักผู้สูญหายในที่ชุมนุม	ธรรมศาสตร์

ชื่อ-ที่อยู่ผู้สูญหาย	เพศ	อายุ	ชื่อ-ที่อยู่ผู้แจ้ง	ศูนย์รับแจ้ง
79. อายุต คันธิต	ชาย	39	นายรัฐพล คันธิต/456/23 ถ. เจริญสนทวงศ์ บางพลัด บางกอกน้อย กทม. โทร(ที่ทำงาน) 2258872 / เป็นพี่ชาย	มหาดไทย
80. อุทัย(อุคร) ม่วงศรี	ชาย	25	-	ศบภ.
81. อุทิศ โพธิ์ปฐม	ชาย	19	-	สนนท.

ภาคผนวกที่ 3

ตัวอย่างจดหมายตอบกลับของผู้ถูกแจ้งสูญหายที่กลับบ้านเดือนตุลาคม 2535

ชื่อ-สกุล นายทิม คำแดง (นามสมมติ)
การศึกษา ม.6

อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ จังหวัดพะเยา

1. การเข้าร่วมเหตุการณ์ระหว่างวันที่ 17-20 พ.ค. 2535

วัน-ช่วงเวลา สถานที่ วันที่ 17 เวลาประมาณ 1 ทุ่ม

เหตุการณ์ที่ประสบ ข้าพเจ้าไปสนามหลวงซึ่งทางคุณจำลอง และเวทีใหญ่ได้ตกลงเคลื่อนขบวนจะไปหน้าทำเนียบรัฐบาล ขณะเดินไปนั้นได้มีรถดับเพลิงและตำรวจถือกระบองและโล่หยันปิดทางบนสะพานผ่านฟ้า รถดับเพลิงได้ฉีคน้ำไปประชาชนจนก่อเหตุจลาจลขึ้น ตำรวจกับประชาชนต่างทำร้ายกัน และมีบุคคลบางส่วนของฝ่ายประชาชนได้ทุบทำลายรถยนต์ตำรวจ และเผาไหม้หลายสิบคัน

คืนวันนั้นข้าพเจ้านอนค้างอยู่ที่วัดโลหะประสาธ จนถึง 6 โมงเช้าของวันที่ 18 ข้าพเจ้าเดินไปที่เวทีใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และทางเวทีได้ขอความร่วมมือให้ไปนั่งปิดถนนทางแยก จึงไปนั่งอยู่ทางแยกโรงเรียนสตรีวิทย ซึ่งมีการถางคอกไม้กองปิดทางกันระหว่างประชาชนกับทหาร สักพักใหญ่มีตำรวจ ศ.ช.ค. จากชุมพร (ทราบจากการซักถามกัน) ได้ถือกระบองคอกไม้ออกมาจนสามารถมองเห็นกำลังทหารอยู่ในชุดฝึกอาวุธ M.16 ครบมือ ประมาณ 30-50 นาย ยืนอยู่แถวหลัง ศชค. ข้าพเจ้านั่งอยู่บนถนนนั้นจนถึงประมาณ 10 โมงเช้าจึงกลับบ้าน (ลาคพรวัว)

วันที่ 18 เวลา 3 โมงเย็น ขณะนอนพักอยู่ที่บ้านเช่า (ลาคพรวัว) ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวจากวิทยุว่าคุณจำลองโดนจับไปแล้ว จากข่าวนั้นข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเป็นความจริงนัก จึงได้นั่งรถมินิบัส (เนื่องจากขสมก.ได้หยุดวิ่งเข้าสนามหลวง) ไปลงที่สะพานขาวเวลาประมาณ 4 ทุ่ม (เข้าไปในสนามหลวงไม่ได้ ตำรวจไม่ให้รถเข้า) ที่สะพานขาว มีกลุ่มนักศึกษาได้ขอให้ทุกคนไปรวมตัวกันโดยเดินลัดเลาะไปตามซอยหลังวัดสระเกศ เดินเรื่อยไปเสาชิงช้าเข้าคลองหลอดถึงหน้ารัตนโกสินทร์ ซึ่งขณะนั้นกลุ่มทหารอยู่บนอาคารฝึกฝักองสลาท ได้อยิงปืนวิธกระสุนพุ่งใส่กลุ่มประชาชนที่หมอบอยู่บนฟุตบาท ถัดจากโรงแรมประมาณ 30 เมตร ข้าพเจ้าได้หมอบอยู่ที่นั่นด้วยเห็นท่าไม่ดีจึงถอยคลานถึงวิ่งออกมารวมกับกลุ่มใหญ่ที่หน้าโรงแรม ซึ่งวิธกระสุนยิงมาไม่ถึง ปอดก็ยกว่า เสียงไซเรนของรถโรงพยาบาลดังไม่ขาดสาย รถวิ่ง

วีรชนประชาธิปไตย

วีรชนประชาธิปไตยได้พลีชีพเพื่อให้เกิดความถูกต้องเป็นธรรม กระแสประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจนี้ไม่เป็นอันตรายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อย่างที่เผด็จการมักออกข่าวบิดเบือน ครั้นข้าจะ
ทำให้สถาบันมั่นคงและมีคุณค่ามากขึ้น ในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ประชาชนไม่เคยเป็นอันตรายต่อสถาบัน
พระมหากษัตริย์ มีแต่เผด็จการเท่านั้นที่ทำลายสถาบัน

ประเวศ วะสี

ด้วยมโนธรรม ด้วยศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และวัตรปฏิบัติเพื่อส่วนรวม เขาเหล่านี้จึงสมควรเป็น
ที่ยกย่องและจกจำกันไว้ในฐานะวีรชนประชาธิปไตย การสูญเสียเขาเหล่านี้ย่อมให้ความหมายความสำคัญ
เหนือการสูญเสียคนทั่วไปทุกชั้นวรรณะ มันเป็นการเสียตละของนักต่อสู้ผู้ปราศจากอาวุธ และปลดอกจาก
เจตนาฆาตเพื่อการทำลายล้าง หรือเพื่อประกอบอาชญากรรม หากแต่เพื่อการสร้างสรรค์ และเพื่อแผ้วถาง
ทางสู่ชีวิตอันดีงามเป็นอมตะของเพื่อนร่วมชาติไทยส่วนรวม

เสน่ห์ จามริก

การรู้สึกได้จากหัวใจจริงว่าเราสูญเสียอย่างใหญ่หลวงกับอีกด้านหนึ่ง คือผู้ซึ่งชีวิตยังคงรอคอยมาได้
จากครึ่งที่ผ่านมามี สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตคือ ไม่ควรละเลยต่อการศึกษา วิเคราะห์ และทำทุกสิ่งทุกอย่างที่ดีสุดบน
พื้นฐาน ความคิดความเชื่อของแต่ละคนอย่างไม่ประมาท และไม่ถูกเรื่องเล็กๆ ไม่มีสาระสำคัญเทอะเรื่อง
ใหญ่ ๆ เพื่อหวังสืบทอดกระแสซึ่งผู้ที่ได้ถูกเลือกเนื้อและชีวิตได้แสดงออกไว้แล้วและเขาเหล่านี้ได้ไปสู่
สุคติภพแล้วโดยสมบูรณ์ ให้ได้รับการสานต่อไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยไม่เอาแต่หลงไหลอยู่
กับความระแวงสับสนในตำนานรูปวัตถุที่พร้อมจะเข้าครอบงำได้ทุกขณะจึงควรได้รับการยอมรับว่าบุญคุณของ
ผู้ที่สิ้นไปแล้ว ซึ่งตั้งมั่นไว้และถือว่าการสานกระแสสู่การสร้างสรรค์ที่แท้จริงด้วย

ระพี สาคริก

(จากหนังสือวีรชนประชาธิปไตย พฤษภาคม 2536)